CHRISTOPHER MARLOWE

Teatru

Editura Univers

TAMERLAN CEL MARE

Partea I

Traducere și note de LEON LEVIȚCHI

Persoanele :

MYCETES, *regele Persiei*
COSROE, *fratele său*
MEANDRU
THERIDAMAS
ORTYGIUS } *nobili persani*
CENEUS
MENAPHON
TAMERLAN, *păstor scit*
TECHELLES
USUMCASANE
BAIAZID, *împăratul Turciei*
REGELE FEZULUI
REGELE MAROCULUI
REGELE ALGERULUI
REGELE ARABIEI
SULTANUL EGIPTULUI
GUVERNATORUL DAMASCULUI
AGYDAS } *nobili din Media*
MAGNETES
CAPOLIN, *un egiptean*
PHILEMUS *și alți soli*
Pașale, nobili, cetățeni, mauri, soldați și aghiotanți
ZENOCRATE, *fiica Sultanului Egiptului*
ANIPPE, *camerista sa*
ZABINA, *soția lui Baiazid*
EBEA, *camerista sa*
Fecioare din Damasc

Prolog

Lăsînd în urmă rimele săltate
Pe care apasă-ntruna poetaștrii
Și piesele de bîlci ce le-ntocmesc
Autori profani dar plini de ciudățenii,
Vă vom purta spre-un falnic cort de luptă
Ca s-auziți cum scitul Tamerlan
Aruncă vorbe tunătoare lumii
Și biciuiește țări cu spada-i cruntă.
Priviți-l dar în tragică oglindă
Și soarta judecați-o cum credeți.

Actul I

SCENA 1

Intră Mycetes, Cosroe, Meandru, Theridamas, Ortygius, Ceneus, Menaphon și alții.

MYCETES :

Frate Cosroe,-ncerc mîhnire grea
Dar nu știu să-i dau grai — ar fi nevoie
De vorbe tunătoare. Scumpe frate,
Temeiul spune-l sfetnicilor mei ;
Ești mai deștept ca mine, recunosc.

COSROE :

Sărmană Persie, cîndva
Erai lăcaș de mari cuceritori
Ce prin curaj și minte au supus
Și Africa, și granița Europei
Pe unde soarele nu prea cutează
De-atîția munți de gheață și zăpezi,
Și azi e-n mîna unui om născut
Cînd luna cu Saturn s-a-ncrucișat
Iar Zeus, soarele, Mercur, n-au vrut
Să-nsîngereze mintea-i schimbătoare.
Turci și tătari te-amenință cu spada,
Cu gînd să-ți smulgă ce provincii ai.

MYCETES :

Văd unde bați și prin planete crezi
Că nu-s mintos de-ajuns ca să fiu rege.
Dar nobilii acești ai mei știu bine
Ce minte am și sînt aici de față.

Pentru acestea, eu pot porunci
Să fii ucis. Nu pot, Meandru ?

MEANDRU :

Nu pentru-atîta doar, mărite doamne.

MYCETES :

Nu am de gînd, dar știu că aș putea.
Trăiește, da, trăiește, vrea Mycetes.
Meandru, sfetnic credincios, arată
De ce sînt supărat — mi-e martor Cerul.
De vină-i Tamerlan, care, ca vulpea
În plin cules mi-atacă turmele nomade
Și, cum aud, vrea penele să-mi smulgă.
Deci bine-i și cu cale să fim ageri.

MEANDRU :

Ades te-am auzit cum te plîngi, doamne,
De Tamerlan, voinicul lotru scit
Ce pradă negustorii din Persepolis [1]
Cari fac negoț cu-Ostroavele de-Apus [2]
Și zi de zi cu haite de tîlhari
Dă iama în ținuturile noastre.
Mînat de-un vis nebun, vrea să domnească
În Asia și cu oștiri barbare,
S-ajungă-al Răsăritului stăpîn.
Cît încă n-a pornit și n-a înfipt
Nomadul steag pe văile persane,
Lui Theridamas dă-i poruncă, doamne,
Să plece cu o mie călăreți
Și prins să ți-l aducă dinainte.

MYCETES :

Cinstit vorbești, așa cum te cunosc,
Te poți numi un Damon [3] în credință.
Cu voia voastră, dar, e foarte bine
Să plece-o mie de ostași călări
Și pe acest nemernic scit să-l prindă.
Ei, ce părere-aveți, cinstite fețe ?
Nu este hotărîrea unui rege ?

---

[1] Vechea capitală a Persiei.
[2] Insulele britanice.
[3] Personaj grec, devenit faimos datorită lealității față de Phintias, prietenul său (în timpul domniei tiranului siracuzan Dionysius I, 405—367 î.e.n.).

COSROE :

Cum e a ta, eu nu am de ales.

MYCETES :

Ascultă, dar, viteze Theridamas,
Cap-căpitan al oastei lui Mycetes,
Nădejdea Persiei, spada pe care
Se sprijină ca-ntr-un toiag regatul
Și scutul ce-l oprește pe vrăjmaș :
Tu însuți vei conduce călărașii
Cari spumegă de furie, jurînd
Pe Tamerlan procletul să-l ucidă.
Pleacă-ncruntat, te-ntoarnă rîzător
Ca Paris cu grecoaica. [1] Să nu-ntîrzii
Căci timpul trece iute, viața noastră
E șubredă, putem muri chiar azi.

THERIDAMAS :

Pîn-ce lumina de-mprumut a lunii
Se va fi înnoit, mărite doamne,
Și Tamerlan și hoarda tătărască
Ori vor pieri de mîna noastră aspră,
Ori vor cerși-ndurare de la tine.

MYCETES :

Mergi, Theridamas, vorbele ți-s săbii
Și cu privirea-nchini orice dușman.
Te-aștept nerăbdător ca să-mi văd caii,
Albi cum e laptele, împovărați
Cu căpățînile celor uciși,
Mînjiți de sînge pînă la genunchi.
Priveliște cum nu s-a mai văzut !

THERIDAMAS :

Mă duc, stăpîne, prea supusul tău.

MYCETES :

De mii de ori cu bine, Theridamas ! *(Iese Theridamas.)*
Tu, Menaphon, de ce te ții în umbră
Cînd alții se înghesuie spre slavă ?
Tu mergi în Sciția [2] și pas cu pas
Încearcă să-l urmezi pe Theridamas.

---

[1] Referire la răpirea Elenei (soția regelui grec Menelau) de către Paris (unul din fiii regelui Priam al Troiei) — cauza războiului troian.

[2] Ținut străvechi pe țărmul de nord al Mării Negre.

COSROE :

Lasă-l aici, te rog. L-aşteaptă sarcini
Mai mari decît să lupte cu un hoţ.
Numeşte-l prorex [1] al întregii Africi,
Ca să-i cîştige pe babilonieni
Cari se vor răzvrăti-mpotriva noastră
De n-au un crai mai înţelept ca tine.

MYCETES :

„De n-au un crai mai înţelept ca tine".
Aşa a zis, Meandru, să-ţi însemni.

COSROE :

Adaugă însă : Asia deplînge
Prostiile acestui rege-al ei.

MYCETES :

Aşa ? Mă jur pe tronul meu regesc...

COSROE :

(aparte) :

Îţi mai rămîne doar să-l şi săruţi.

MYCETES :

Brodat cu fir cum cere cinul meu
Că-ţi voi plăti aceste vorbe dîrze.
Vai, unde-s datoria şi-ascultarea ?
În Caspica s-au stins sau în Ocean ?
Mai pot să-ţi spun eu frate ? Nu ! Duşman,
Ruşine-a viţei tale, slut al firii,
Care-ndrăzneşti să rîzi de domnul tău !
Meandru, vino ! M-a jignit, Meandru.

(Iese împreună cu Meandru şi ceilalţi. Rămîn Cosroe şi Menaphon.)

MENAPHON :

Cum, doamne ? Te mai miră şi-nspăimîntă
Aceste-ameninţări obişnuite ?

COSROE :

Nu-mi pasă, Menaphon, de-ameninţări.
Nobili din Persia şi căpitani
Din garnizoana Medie [2] urzesc
Monarh al Asiei să mă-ncunune.

---

[1] Vicerege *(lat.)*.

[2] Regat străvechi în partea de nord-vest a Iranului de astăzi.

Sînt însă tulburat și zguduit
Pînă-n străfundurile firii mele
Cînd văd vecinii, pîn-acum deprinși
Să dîrdîie cînd auzeau rostit
Doar numele monarhului persan,
Cum stau și-și rîd de stăpînirea noastră.
În India chiar dinspre ecuator
Se-abat pirați ce-și umplu-a lor corăbii
Cu aur și cu pietre prețioase
Și pradă ce ținuturi ne-aparțin.

MENAPHON :

Ar trebui, mărite, să te bucuri
Că soarta-ți dă prilejul să cîștigi
Renume de cuceritor, în stare
Să dreagă mult ciuntita-mpărăție.
Ni-e Africa vecină și Europa
Iar Asia îți e supusă toată.
În țara grecilor, ca un alt Cirus [1],
Cu oaste mare poți intra ușor
Silindu-i să se tragă, căci altminteri
Le faci de rîs fala creștinătății !

COSROE :

Se-aud trompete... Ce să fie, oare ?

MENAPHON :

Măria ta, Ortygius și ceilalți
Coroana de-mpărat vin să-ți aducă !

(Intră Ortygius și Ceneus purtînd o coroană. Sînt urmați de alții.)

ORTYGIUS :

Slăvit, puternic prinț Cosroe, noi
În numele și-al altor dregători
Îți dăruim coroana de-mpărat.

CENEUS :

Războinicii și toți mai-marii
Cari în Persepolis au grămădit
Pe căpitanii africani prinși în războaie,
Răscumpărați cu straie numai aur,
Cu giuvaeruri scumpe la urechi,
Și geme în panașurile mîndre,

[1] Întemeietorul imperiului persan (424—401 î.e.n.).

S-au săturat de tihna dintre ziduri,
Cer plată, disciplină marțială,
Amenință cu un război civil
Și îl cîrtesc pe rege-n chip fățiș.
Spre-a-năbuși asemeni răzvrătiri,
Soldații se vor bucura mai mult
Decît macedonenii la vederea
Comorilor lui Darius și-ale oastei.

COSROE :

Cum văd că Persia se ofilește
Sub cîrma fratelui meu bun Mycetes,
Primesc voios coroana-mpărătească.
Și jur s-o port spre-al țării noastre bine
Și spre necazul oricărui vrăjmaș.

ORTYGIUS :

Și ca încredințare a izbînzii,
Te-ncoronăm monarh în Răsărit,
În Asia și Persia-mpărat,
Rege în Media și-Armenia,
Principe-n Africa, Albania [1],
Mesopotamia și Parția [2],
În India și insulele noi.
Stăpîni ai necuprinsului Euxin [3],
Și-al Caspicei în veci neostoite.
Trăiască marele-mpărat Cosroe !

COSROE :

Iar Zeus să mă țină-n viață-atît
Cît pot să răsplătesc iubirea voastră
Și a soldaților — îi voi conduce,
Biruitori prin țările dușmane.
Cu zelul lor și bună disciplină
Nu mă-ndoiesc că voi fi singur rege,
Iar cu oștirile lui Theridamas —
Spre dînsul plec îndată — voi înfrînge
Împotrivirea fratelui Mycetes.

ORTYGIUS :

Stăpîne, nu ți-am fi adus coroana
Atît de-aproape de palatul lui

---

[1] Denumire antică a unei regiuni din Caucazia de Est.
[2] Stat sclavagist în Asia Anterioară creat în sec. al III-lea î.e.n.
[3] Marea Neagră.

De nu știam că nimeni nu dorește
Să-ți facă rău sau titlul să ți-l smulgă.
Oricum, te-așteaptă zece mii de cai
Ca să te ducă de aici aiurea
Dacă te-ar supăra vreun neprieten.

COSROE :

Știu, dragul meu. Vă mulțumesc la toți.

ORTYGIUS :

Trăiască regele ! Sunați, trompete !

(Ies.)

SCENA 2

Intră Tamerlan, conducînd-o pe Zenocrate ; e urmat de Magnetes și Agydas. Techelles, Uzumcasane, alți dregători soldați cu odoare.

TAMERLAN :

Domniță, nu mai plînge ; fii pe pace,
Comorile ce-am luat vor fi păstrate ;
La noi ești mai ferită chiar decît
De-ai fi ajuns în Siria și-acolo
Te-ar fi păzit cu brațul tatăl tău,
Sultanul mult puternic din Egipt.

ZENOCRATE :

Păstorule, îndură-te de mine
(De ești, cum pari a fi, din neam de rînd)
Și nu lăsa pe-nsoțitorii tăi
Să prade-o fată fără ajutor.
Stăpînul Mediei e unchiul meu,
La el mi-am petrecut eu anii fragezi
Și-acum, cu nobilii aceștia mezi,
Ne îndreptam spre Memfis, în Egipt.
Însuși sultanul turc ne-a dat înscris
Cu semnătura lui și cu peceți
Că ni s-a-ngăduit să trecem liberi
Prin oastea turcă înspre Africa.

MAGNETES :

În Sciția, pe lîngă daruri scumpe,
Marele Han [1] ne-a dat scrisori care cer
Să fim ajutorați cînd e nevoie.

TAMERLAN :

Dar vezi că azi poruncile acestea
Sînt încălcate de un om mai mare.
În tot ținutul meu vă trebuiesc
Scrisori de la Măria mea, de vreți
Comorile să vă rămînă-ntregi.
Dar cum vreau liber să trăiesc, mai lesne-i
Să dobîndiți coroane de sultan,
Cu ele pot să-mi întăresc puterea
Pîn-ce mi-ajută oameni și regate
Și nu cerșesc simbria nimănui.
Domniță, nu cumva ești logodită ?

ZENOCRATE :

Sînt, doamne ; -mi pare că ești rege-aici.

TAMERLAN :

Sînt rege și voi dovedi prin fapte,
Chiar dacă tatăl meu a fost păstor.
Dar, doamnă, chipul tău frumos ca bolta
Va trebui să-mpodobească patul
Aceluia ce Asia supune
Și vrea să fie spaima-ntregii lumi,
Hotarele moșiei măsurîndu-și
Din răsărit pîn-la apus, ca Phoebus [2],
Vă scot, veșminte ce nu pot să sufăr !
Aceste zale și acest hanger
Mai bine-i vor ședea lui Tamerlan.
Să nu mai plîngi, domniță, ce-ai pierdut
Căci, poate, cu-acest preț vei deveni
A Răsăritului împărătească.
Și poate-acești ciobani ce par nătîngi
Vor comanda atîtea oști că munții
Se vor cutremura sub pasul lor,
De parcă din adîncuri de pămînt
S-ar zbate în afară-un vînt năprasnic.

---

[1] Marele Han al Hoardei de aur.
[2] Epitet dat lui Apolo.

TECHELLES :

Un leu trezit ce labele-și întinde
'Nainte de-a sări asupra turmei,
Așa arată-n zale Tamerlan.
Văd, parcă, regi căzîndu-i la picioare
În timp ce dînsul, aprig și-ncruntat,
Coroana le-o înșfacă de pe creștet.

USUMCASANE :

Ne face regi pe amîndoi, Techelles;
Iar noi pînă la moarte nu-l trădăm.

TAMERLAN :

Vă mulțumesc, prieteni luptători,
Pesemne domnii ăștia mezi își spun
Că-s vorbe nebunești ce-aud. Prea bine !
Cum n-avem nici un preț în ochii lor
(Noi, gîndul căror e-avîntat ca norii
Căci poartă-mpărății în vîrf de lănci),
Îi vom sili să ne-nsoțească-alături
Ca să ne vadă împărați.

ZENOCRATE :

Ah, zeii,
Apărători ai celor fără vină,
N-ascultă vrerea unor oameni cari
Obijduiesc astfel drumeți stingheri.
Măcar ne lasă liberi — și atunci
Puternic al Egiptului sultan
Dorințele-ți va-ndeplini — pe toate.

AGYDAS :

Odoarele prințesei și-ale noastre
Pot fi răscumpărare-a libertății.
Cămile și catîri ne-napoiază,
Atît doar — să plecăm în Siria,
Unde, logodnicul ei, Alcidamus,
De-abia așteaptă s-o-ntîlnească.

MAGNETES :

Pe unde o să trecem vom vorbi
Numai de bine despre Tamerlan.

TAMERLAN :

Nu vrea să stea cu mine Zenocrate ?
Voi, domnii mei, să-mi fiți însoțitori ?
Cum, să primesc comori în schimbul vostru ?
Tot aurul din India nu face

Cît un oștean de-al meu. O, Zenocrate,
Mai chipeșă ca dragostea lui Zeus,
Mai scînteioasă ca-n Rhodope creasta,
Mai mîndră ca zăpada cea mai albă
Pe munții Sciției, făptura ta
Mai scumpă este pentru Tamerlan
Ca tronul Persiei, mie ursit
La naștere de stelele propice.
Te vor sluji o sută de tătari,
Suiți pe cai mai iuți decît Pegas [1].
Nu vei purta decît mătăsuri mede
Cusute doar cu steme, mai de preț
Ca ale tale. Și cerbi albi ca neaua
Te vor purta pe-o sanie de fildeș
Printre-nghețate lacuri, spre cleștarul
Din coama munților ca să-l topești
Cu frumusețea ta. Prăzi de război
Și cinci sute de oameni capturați
Pe miile de valuri ale Volgei,
Acestea am să-ți dăruiesc. Și dar
Voi fi eu însumi, pentru Zenocrate.

TECHELLES :

Cum ? Te-ai îndrăgostit ?

TAMERLAN :

Femeile se măgulesc, Techelles.
Pe ea însă-o iubesc cu-adevărat.

(Intră un soldat.)

SOLDATUL :

Vești, vești !

TAMERLAN :

Ce s-a-ntîmplat ?

SOLDATUL :

Vin cam o mie de persani călări,
Trimiși de rege ca să ne doboare.

TAMERLAN :

Ce credeți, egipteni și Zenocrate ?
Că veți primi-ndărăt avutul vostru

---

[1] Cal înaripat născut din picăturile de sînge căzute pe pămînt atunci cînd Perseu i-a tăiat capul Meduzei. Pegas s-a înălțat la ceruri și în Olimp a devenit slujitorul lui Zeus.

Și dîrzul Tamerlan va-ngenunchea ?
Nu asta vi-i nădejdea, domnii mei ?

AGYDAS :

Nădăjduim că ni-l vei da tu însuți.

TAMERLAN :

Așa nădăjduiesc și cei o mie.
Pîn-ce plecați, întîi să mă silească !
Ei, deci, o mie ? și sînt călărași.
Noi, doar cinci sute ? și sîntem pedeștri.
Prea mulți spre-a ne putea împotrivi ?
Dar sînt bogați ? Și au armuri frumoase ?

SOLDATUL :

Din aur coifurile cu panaș,
Smălțate săbiile și de gît
Le-atîrnă lanț de aur pîn-la piept —
Sînt foarte înzestrați cu toate cele.

TAMERLAN :

Atunci să-i înfruntăm cu bărbăție —
Sau poate să vă-mbărbătez cu vorbe ?

TECHELLES :

Doar lașii și fugarii cer cuvinte
În clipa cînd dușmanul e aproape.
Mai grăitoare-s paloșele, nu ?

USUMCASANE :

Să-i așteptăm pe culmile de dealuri
Și să cădem asupră-le, dînd caii
De-a berbeleaca-n văile costișei.

TECHELLES :

Să mergem.

TAMERLAN :

Mai stai, Techelles — nu pornim acum.

(Intră soldați.)

Deschideți lăzile, dar puneți străji.
În față scoateți aurul ca perșii
Să fie de lucirea lui orbiți ;
Cînd vin, primiți-i cu prietenie,
Dar dacă-s dușmănoși, o să luptăm,
Cinci sute-n cap, nainte de-a le da
Scumpeturile. Noi pe comandant
Cu spada-l înfruntăm ; ori i-o vîrîm
În lacomu-i gîtlej, ori îl luăm prins

Și lanțul său cătușă o să-i fie
Pîn-ce va fi răscumpărat acasă.

TECHELLES :

I-aud venind. Sărim asupra lor ?

TAMERLAN :

Rămîneți locului — nu vă clintiți.
Primejdia am s-o întîmpin eu.

(Intră Theridamas și alții.)

THERIDAMAS :

Unde e scitul, Tamerlan ?

TAMERLAN :

Chiar Tamerlan îți dă răspuns, persane.

THERIDAMAS :

Tu, Tamerlan !
(Aparte.) Un biet cioban, gătit bogat. E falnic !
Privirea lui înfruntă cer și zei ;
Cu ochii-flăcări cată spre pămînt
De parcă-ar cugeta cum să străpungă
A lui Avernus [1] bolți întunecate
Și din infern să-l tragă sus pe Cerber.

TAMERLAN

(aparte) : E nobil și blajin persanul, dacă
Pe om îl zugrăvește-nfățișarea.

TECHELLES

(aparte) : Adînca dragoste l-a-nflăcărat.

TAMERLAN

(aparte) : Ce măreție e-n privirea lui !
(Către Theridamas.) În tine, brat al Persiei, eu văd
Prostia împăratului. Conduci
O mie doar de călărași cînd, iată,
Cum judec după scrisa-ți de pe frunte.
Și chipul marțial și boiul falnic,
Poți porunci unei întregi oștiri ?
Pe rege lasă-l, fii de mine-alături
Și-n doi vom triumfa asupra lumii !
Cu mîna mea învîrt roata Fortunei
Și cum nu cade soarele din crug,

---

[1] În concepția anticilor, una din intrările în împărăția morților ; se găsea într-o peșteră de lîngă lacul Averno, în Campania, nu departe de Napoli.

Nici Tamerlan nu poate fi învins.
Viteazule, încearcă doar s-atingi
Vrăjita-mi piele și atunci chiar Zeus
Va-ntinde-o mînă-n apărarea mea.
Nu vezi că a plouat cu stropi de aur
Ca să-i plătească pe ostașii mei ?
Cum, ca dovadă limpede că eu
Voi stăpîni în Răsărit, mi-o dă
Pe mîndra fiică-a marelui Sultan
Spre-a-mi fi regină și împărăteasă ?
De stai cu mine, om vestit, și caii
Ți-i duci acolo unde-ți poruncesc,
Împart cu tine prada egipteană.
Pe urmă-i vom speti cu noi trofee
De prin regate și orașe-nvinse ;
Vom duce oștile din țanc în țanc
În timp ce negustorii ruși despică
Talazul Caspicei și, dînd jos steagul,
Stăpîni ai lacului ne recunosc.
Doi consuli ai pămîntului, și regii
În chip de senatori. Pe vremuri, Zeus
Ne-a cercetat în straie păstorești.
Noi vom urca în cer pe scara lui,
Și veșnici ne vom face precum zeii.
Umil cum sînt, doresc să-mi fii prieten
(Da, sînt umil, fiindcă deocamdată
Nu toate neamurile mă cinstesc) ;
Iar cînd voi fi slăvit acolo unde
Se-ndeamnă Boreas [1] cu-aripi de bronz
Ne vom întrece într-o luptă dreaptă ;
Cu Tamerlan vei sta pe-aceeași treaptă.

THERIDAMAS :

Nici oratorul zeilor, Mercur,
Nu a vorbit cu-atîta-nsuflețire.

TAMERLAN :

Făgada mea se va adeveri
Precum oracolele lui Apolo.

---

[1] Vîntul de miazănoapte, fiu al lui Astraeus și Eos, și fra -te cu Eurus, Zephyrus și Notus.

TECHELLES :

Duci de ne-ar face regele persan,
Și tot am pierde — ne încredințează
Izbînzile prietenului nostru.

USUMCASANE :

Vom căpăta o țară fiecare
Pe lîngă slava luptelor, cînd regii
Se vor pleca sub paloșele noastre
Și oștile ne vor privi uimite,
Mărturisind sfios că noi, nu alții,
Am cucerit a lumii prețuire.

THERIDAMAS :

Mi-e sufletul robit de-o mare vrajă.
Sînt nobili, plini de hotărîre sciții...
Dar, trădător al regelui ? O, Ceruri...

TAMERLAN :

Nu, bun prieten al lui Tamerlan.

THERIDAMAS :

M-ai fermecat cu vorba și privirea
Și mă predau cu oamenii și caii
Spre-a fi părtaș la bine și la rău
Atîta cît trăiește Theridamas.

TAMERLAN :

Eu, Theridamas, mîna ți-o întind :
E ca și cum mă jur pe cer și zeii
Îi chem să întărească legămîntul.
Vom fi uniți prin inimile noastre
Pînă cînd trupul se va face pulberi
Și sufletul spre-un tron ceresc se-nalță.
Techelles și Casane, salutați-l.

TECHELLES :

Persan destoinic, fii binevenit.

USUMCASANE :

Cu noi să stărui veșnic, Theridamas.

TAMERLAN :

De-așa prieteni eu mai mult mă bucur
Ca regele persan de-a lui coroană.
Pe-Oreste și Pilade,-a căror státui
Le-adoră sciții, nu ne despărțim
Pîn-ce vă-ncoronez în Asia.
Te-ncrede-n ei, cinstite Theridamas,
Și pîn-n la moarte nu te vor trăda.

THERIDAMAS :

Nici eu pe voi, prea-nobil Tamerlan ;
Îmi voi jertfi cu bucurie pieptul
În apărarea vieții și onoarei voastre.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, destoinic Theridamas.
Și-acum, domniță, și voi, nobili mari,
Dacă rămîneți, nesiliț, cu mine,
Veți fi cinstiți cu toții după merit ;
De nu, în rîndul sclavilor vă trec.

AGYDAS :

Triumfătorul Tamerlan... Primim.

TAMERLAN :

De tine, doamnă, nu mă îndoiesc.

ZENOCRATE :

N-am încotro. Sărmana Zenocrate !

(Ies.)

Actul II

SCENA 1

Intră Cosroe, Menaphon, Otygius, Ceneus, cu alți soldați.

COSROE :

Sîntem aproape-acum de Theridamas
Și de vestitul, bravul Tamerlan,
Pe-a cărui frunte soarta a înscris
Însemnele minunii și-ale slavei.
Ia spune, Menaphon, cam cum arată ?
Ce fel de om e ? că doar l-ai văzut.

MENAPHON :

Înalt și drept, precum îi e și rîvna
Să se avînte și să fie zeu ;
Cu mădulare mari și bine strîns,
Cu umeri lați ce pot purta povara
Bătrînului Atlas. Zidit pe-aceștia,
Un cap mai înzestrat ca-ntreaga lume
În care marea artă și-a-mplîntat
Uneltele vederii, și acestea
Încercuiesc în limba lor de foc
Un cer de sfere ce-i îndrumă pașii
Spre tronul slăvilor împărătești.
Acum e palid, pătimaș, omorul
E-ntipărit pe fruntea lui ;
Acum e descrețit și plin de viață.
I-e părul ca al cruntului Ahile,
Chihlimbariu, cîrlionțat, și-adesea

O boare jucăușă îl zburlește.
Vînjoșii mușchi și degetele lungi
Desăvîrșesc plămada unui om
Născut să-ngenuncheze-ntreaga lume.

COSROE :

Ai zugrăvit frumos alcătuirea
Unui bărbat cum nu se află altul.
Natura se întrece cu Fortuna
Și aștrii ca să-l facă nentrecut
Iar meritele îl îndreptățesc
Să stăpînească soarta și pe oameni.
De-aceea și vrăjmașii cei mai aprigi,
Aflînd de strălucitele lui fapte,
Cinstire îi aduc lui Tamerlan.
Dacă luptăm alături de el
Cu gloanțele și paloșele noastre,
Deși e-ngust tunelul spre palat
Și poarta e-ntărită, nici Fortuna
Nu poate să-l salveze pe Mycetes
Cînd diadema Persiei regească
Se va desprinde ca un fruct răscopt
De capul lui neajutorat, atunci
În țara noastră, mîndrul Tamerlan
Va fi regentul meu, stăpîn pe tron.

ORTYGIUS :

Prielnic a fost ceasul cînd ți-am dat
Coroana țării, și cu-nțelepciune
Ai hotărît să ne unim cu omul
Ales de ceruri ca să izbîndim.

CENEUS :

Acel ce-n fruntea unor bieți ciobani
Învinge apărîndu-și libertatea
'Mpotriva unei monarhii tirane,
De cîte fapte nu va fi în stare
Cînd, sprijinit de-un rege, va conduce
Oștirea nobililor și avîntul
I-l vor spori rîvnitele comori ?

COSROE :

Și cu dreptate e să le primească.
Vom fi cam patruzeci de mii de oameni

Cînd Tamerlan și bravul Theridamas
Se vor uni cu noi lîngă Araris [1].
Acolo îl vom ataca pe tîmpul
Care se-ndreaptă-acum spre Parția
Cu oaste slabă ca să se răzbune
Pe mine și pe Tamerlan. Acolo
Să mă îndrumi, iubite Menaphon.

MENAPHON :

Da, doamne.

(Ies.)

SCENA 2

Intră Mycetes, Meandru, cu alți nobili și soldați.

MYCETES :

Mai repede, mai repede, Meandru !
Sînt negru de mînie împotriva
Tîlharului netrebnic Tamerlan
Și-a lui Cosroe, fratele fățarnic.
Păi, cum să nu mă-nfurii cînd mi-a luat
O mie de ostași călări ? Mai mult,
Niște tîlhari nelegiuiți ar vrea
Să-mi ia coroana — vezi ? nu mă iubesc.
Aș vrea... Mă jur pe cer că înainte
Ca Aurora să se-arate-n ușă,
Cu spada-i retez capul lui Cosroe
Și pe-ncrezutul Tamerlan îl spintec.
Mai zi și tu, Meandru ; eu am zis.

MEANDRU :

Am străbătut pustiul armenesc
Și tabără am ridicat aici
Sub dealurile Georgiei, pe care
O hoardă tătărască stă la pîndă
Poftind la jaf. Noi ce putem să facem
Decît să ne luptăm cu ei și lumea
S-o izbăvim de-aceste fiare crunte ?

---

[1] Rîu care se vărsa în Marea Caspică.

Dacă le-ngăduim să stea o vreme,
Au să se-njghebe şi-au să se-ntărească.
E ţara împînzită de nemernici
Trăind din furt şi prăzi fără ruşine,
Ostaşi la fel de breji ca Tamerlan.
Cel ce cu daruri şi făgăduieli
L-a cîştigat pe bravul Theridamas
Şi i-a smintit credinţa către rege,
Va strînge-n jurul său destui mişelnici.
Deci, fruntea sus ! vă pregătiţi de luptă !
Cine-l înjunghie pe Tamerlan
Sau mi-l aduce viu va stăpîni
Provincia albană. Celui care
Îmi dăruieşte capul retezat
Al iudei Theridamas, îi voi da
Putere multă-n Media şi prada
Pe care a cules-o. Dacă însă
Cosroe (asta ştiu de la iscoade)
Nu se va despărţi de Tamerlan,
Măria sa îl va lăsa în viaţă
Cinstindu-l cu regească-ngăduinţă.

(Intră o iscoadă.)

ISCOADA :

O sută de soldaţi din pîlcul meu
Au cercetat, călări, întinsul şes
Şi spun că oastea sciţilor o-ntrece
Pe cea a regelui. Ce are-a face ?

MEANDRU :

Chiar de-ar fi mulţi cum e nisipul mării,
Nu ştiu ce-i disciplina ostăşească,
Se-aruncă nebuneşte după pradă
Şi de izbînzi le pasă mai puţin.
Ca dinţii zmeilor otrăvitori
Ce s-au făcut nendurători războinici,
Au să se sfîrtece-ntre ei şi astfel
Prea greu nu ne va fi să-i doborîm.

MYCETES :

E-adevărat ? Au fost asemeni oameni
Născuţi din colţi de zmei înveninaţi.

MEANDRU :

Aşa ne spun poeţii.

MYCETES :

Poeții... bine e să fii poet.
Meandru, ești un om cu multă carte,
Un giuvaer pe care-l prețuiesc.
Mergi și zdrobește-l pe dușman. Nu sta !
Învingători ne face mintea ta !

MEANDRU :

Ostași, spre-a-i prinde-n cursă pe-acești hoți
Ce viața-și duc în hoarde-mprăștiate
Și nu visează decît bogății,
Am încărcat cămilele cu aur.
Voi presărați-l pe întregul cîmp
Și-n vreme ce tătarii îl culeg,
Măcelăriți-i, căci vă e mai scumpă
Onoarea ca odoarele ; apoi,
De-ndată ce le-ați risipit oștirea
Și ați călcat pe leșuri, împărțiți
Tot aurul cu care i-ați momit
Și-n Persia trăiți ca bogătașii.
Bateți în tobe și porniți voios.
Pe coifurile voastre stă Fortuna !

MYCETES :

E drept ce-a spus, așa e. Tobelor,
Nu răsunați Meandru cînd vorbește ?

SCENA 3

(Intră Cosroe, Tamerlan, Theridamas, Techelles, Usumcasane, Ortygius și alții.

COSROE :

Puternic Tamerlan, toată nădejdea
Ne-am pus-o-n tine și-n norocul tău.
Cum judeci oare planurile mele ?
În vorba ta eu mă încred mai mult
Decît în cel mai priceput oracol.

TAMERLAN :

Și nu greșești întru nimic, Cosroe,
Căci soarta și oracolul ceresc
Îl sprijină pe Tamerlan în toate
Și pe prieteni îi binecuvîntă.

Dacă-mi îngădui să te-ndrum cîtva
În urma luptelor ce-am cîștigat,
O lume-ntreagă se va-ngrămădi
Sub steagul ce mă are-nchinător.
Oștirile lui Xerxes, despre care
Se spune c-a sorbit rîul Araris,
Sînt ca o ceată față cu-ale noastre.
Cu lăncii scuturate în văzduh,
Și gloanțe bubuind prin fum și ceață
Ca tunetul lui Jupiter, pe zei
Îi vom înspăimînta precum ciclopii ;
Armurile tot fulgere și sori,
Vor stinge licărul neîntrerupt
Al stelelor uimite din înalturi.

THERIDAMAS :

Auzi ce vorbe spune într-ales.
Cînd vei vedea cum i le-ntrece fapta,
Vei amuți sau ai să-l preamărești,
Și-ai să-nțelegi că n-am greșit nicicum
Trecînd de partea lui. Măria Ta,
Acești doi mari viteji ai lui Mycetes
Stîrnesc zavistie fiindcă tu
Ți i-ai făcut prieteni îndrăgiți.

TECHELLES :

Cu cinste și credință vom sluji
Prea bunului Cosroe, drumul nostru.

COSROE :

Iubirea voastră e-n coroana mea
Un mărgărit. Casane și Techelles,
În ziua cînd Nemesis, ce-i stăpînă
Pe porțile de aur de la Rhamnis [1],
Și apără eroii, mă va face
Monarh al Asiei, va răsplăti
Curajul și destoinicia voastră.

TAMERLAN :

Atunci grăbește-te să o supui, Cosroe,
Ca eu, acești prieteni și ostașii,
Să triumfăm, așa cum ne-a fost scris.
Mycetes tontul e pe-aproape ; mergi
Și slobozește-ți gîtul de-o povară

[1] Localitate în Atica, Grecia, azi în ruine.

Mai grea decît nisipurile mării
Și stîncile colțate din Caucaz.

Intră un sol.

SOLUL :

Stăpîne, am descoperit dușmanul —
Cu oaste multă-i gata să atace.

COSROE :

Apucă vajnic spada, Tamerlan,
Iar brațul ți-l ridică pîn-la nori
Și, luînd coroana regelui persan,
S-o pui pe capul meu biruitor.

TAMERLAN :

Nicicînd nu s-a atins încă de perși
Hanger mai ascuțit. Cu-aceste mîini
Îl voi sili să zboare ca un fulger
Și iute ca furtuna să ucidă.

COSROE :

Ți-s vorbele zălog al biruinții.
Mergi înainte, brav soldat, și-atacă
Slăbita oaste-a unui rege tont.

TAMERLAN :

Urmați-mă, Techelles și Casane.
Sîntem destui ca să-ngrozim vrăjmașul,
Prea mulți chiar ca să întronăm un rege.

(Ies.)

SCENA 4

Cîmpul luptei. Mycetes iese singur cu coroana în mînă, căutînd s-o ascundă.

MYCETES :

Blestem pe-acel ce-a născocit războiul !
Vai, talpa țării nu putea să știe —
De unde ? — că un om lovit de tun
E frunza unui plop tremurător
Clintit de Boreas cînd doar adie.
Ah, ce m-aș face eu dacă natura
Nu mă-nzestra cu-atîta-nțelepciune ?

Un rege e o țintă pentru toți,
Coroana, miezul mult rîvnit. De-aceea
E bine s-o ascund — gînd minunat,
Ascuns de mintea unui prostovan.
N-au să ghicească cine sînt ; oricum,
Nu pot să-mi ia coroana, nu au cum.
Am s-o ascund aici, în groapa asta.

(Intră Tamerlan.)

TAMERLAN :

Mișelule, cum ai fugit încoace
Cînd înșiși regii sînt pe cîmpul luptei ?

MYCETES :

Minți, minți.

TAMERLAN :

Mint eu, potaie ticăloasă ?

MYCETES :

Sînt regele, nu mă atinge, pleacă !
Calci legea armelor de nu-ngenunchi
Și strigi : „Iertare, nobil rege !“

TAMERLAN :

Ești regele deștept al Persiei ?

MYCETES :

Eu sînt acela. Vrei să-mi ceri ceva ?

TAMERLAN :

Da, să rostești trei vorbe înțelepte.

MYCETES :

Pot, cum să nu — cînd o să vină vremea.

TAMERLAN :

Aceasta ți-e coroana ?

MYCETES :

Da, — ai văzut vreuna mai frumoasă ?

TAMERLAN :

O vinzi cumva ?

MYCETES :

Mai spune-odată și ești mort.
Dă-mi-o-ndărăt.

TAMERLAN :

E pradă de război.

MYCETES :

Minți, eu ți-am dat-o.

TAMERLAN :

Înseamnă că-i a mea.

MYCETES :

Ți-am dat-o numai ca s-o ții.

TAMERLAN :

Prea bine, poți s-o mai păstrezi un timp.
Ți-o dau cu împrumut, doar pînă cînd
Vei fi-ncolțit de oameni înarmați
Cari ți-o vor smulge de pe cap. Nu ești
Potrivă pentru Tamerlan cel Mare.

(Iese.)

MYCETES :

O, zei, acesta-i Tamerlan, tîlharul ?
Și n-a furat coroana, de mirare !

(Se aud goarne, Mycetes fuge.)

SCENA 5

Intră Cosroe, Tamerlan, Theridamas, Menaphon, Meandru, Ortygius, Usumcasane și alții.

TAMERLAN :

Cosroe, porți acum două coroane
Fiindcă te-a-nvestit și Tamerlan
C-un braț ce nu cunoaște-mpotrivire :
E ca și cum te-ar fi urcat pe tron
O seamă de puternici împărați.

COSROE :

E drept ce spui, viteazule ; coroana
O să mi-o țină numai Tamerlan.
Eu te numesc regent al Persiei
Și comandant peste întreaga oaste.
Meandru, ai fost sfetnicul dintîi
Și mîna dreaptă-a regelui Mycetes.
Acum cînd el e detronat, iar tu
Mi te-ai supus, noi îți iertăm greșeala
Și-ți dăm același cin în statul nostru.

MEANDRU :

Mă leg smerit, mult fericit stăpîne,
Să te slujesc cu cinste și credință.

COSROE :

Îți mulțumesc, Meandru. Tu, Cosroe,
Dă-i țării strălucirea de-altădată
Prin soli să afle regii megieși
Cine domnește-acum pe tronul pers. —
În locul unuia ce nu știa
Ce trebuie să facă-un rege, unul
Care cunoaște buna rînduială.
Și-acum pornim înspre Persepolis
Cu douăzeci de mii de călăreți.
Cu mici vărsări de sînge, căpitanii
Din oastea lui Mycetes, ca Meandru
Se vor supune stăpînirii mele.
Ortygius și Menaphon, prieteni
Cari m-ați slujit cu-atîta dăruire,
Am să vă-ncredințez înalte cinuri.

ORTYGIUS :

Așa cum am căutat întotdeauna
Să-ți dăm cinstirea ce ți se cuvine,
Ne vom sili și acum să apărăm,
Chiar și cu viața, mare slava ta.

COSROE :

Ortygius, nu-ți mulțumesc, căci am
Răspuns mai bun în gîndurile mele.
Voi, nobil Tamerlan, cu Theridamas,
Zdrobește taberele lui Mycetes ;
Eu mă îndrept către Persepolis,
Apoi spre minele din India
Răpite de creștini de la bicisnic,
Ca să mă-ntorc cu bogății și faimă.
Cînd potolești vrăjmașii, Tamerlan,
Ajunge-mă din urmă. Bun rămas,
Regentule, prieteni. Mă gîndesc
Cum o să șed pe tronul lui Mycetes.

MENAPHON :

Dorința, sire, ți s-a împlinit ;
Persepolis te va primi-n triumf.

(Ies. Rămîn Tamerlan, Techelles, Theridamas, Usumcasane.

TAMERLAN :

Persepolis îl va primi-n triumf !
Plăcut e să fii rege, nu, Techelles ?
Usumcasane, Theridamas, nu e
Plăcut peste măsură să fii rege
Dus în triumf chiar în Persepolis ?

TECHELLES :

Este plăcut și minunat, stăpîne.

USUMCASANE :

Un rege e precum un semizeu.

THERIDAMAS :

Decît un zeu e mai slăvit un rege.
Desfătul unui rege pe pămînt
'L întrece pe al zeilor în cer.
Să porți coroană ferecată-n aur,
De viață-mpărțitoare sau de moarte ;
Să ceri, să ai, să poruncești, să judeci,
Să capeți ce dorești dintr-o clipire —
Acestea-s vraja unui ochi regesc.

TAMERLAN :

Ai vrea să fii un rege, Theridamas ?

THERIDAMAS :

O, nu, mă mulțumesc să laud tronul.

TAMERLAN :

Ce spun ceilalți prieteni, v-ar surîde ?

TECHELLES :

Dac-aș putea, m-aș bucura din suflet.

TAMERLAN :

Bine-ai grăit, Techelles ; eu, așijderi.
Cu toții ne-am dori, nu este-așa ?

USUMCASANE :

Ce vrei să spui, stăpîne ?

TAMERLAN :

Casane, să rîvnim ce viața însăși
Ne-ntinde ca pe-un dar neașteptat
Și să stăm locului, ca slăbănogii ?
Ar fi păcat. De mi-aș dori fierbinte
Coroana Persiei, aș dobîndi-o
Prea lesne ; nu ar consimți soldații

Să năzuiesc către-o asemeni cinste ?

THERIDAMAS :

Ba da ; o să-i mai îndemnăm și noi.

TAMERLAN :

Păi, Theridamas, eu cîștig întîi
Regatul Persiei ; te-așteaptă Parția ;
Pe dînșii, Sciția și Media.
Dacă mă urc pe tron, e ca și cum
Sultanul, papa, grecii și-africanii
Ar stărui să le primesc coroana.

TECHELLES :

Înseamnă, dar, să-l provocăm la luptă
Pe cel ce-a fost de-abia înscăunat ?

USUMCASANE :

Cu grabă, cît nu s-a deprins cu tronul.

TAMERLAN :

Un joc de toată frumusețea, este ?

THERIDAMAS :

Un joc să-nfrunți asemenea armată ?
Mai bine să prădăm iar caravane !

TAMERLAN :

Poți să-ți păstrezi părerea, Theridamas.
Techelles, fugi după Cosroe, spune-i
Că merg cu oaste împotriva lui
Și că-n zadar va căuta să scape.
Voi dovedi acum că pentru Tamerlan
E-un joc să dobîndească tronul pers.
Techelles, ia o mie de oșteni
Și spune-i lui Cosroe să mă-nfrunte
Fiindcă am glumit făcîndu-l rege.
Îl prevenim, nu-l atacăm ca lașii
Și dacă vrea,-i împrumutăm soldați.
Grăbește-te, Techelles, te urmăm.
Ce spune Theridamas ?

THERIDAMAS :

Vin și eu.

(Ies.)

SCENA 6

Intră Cosroe, Meandru, Ortygius, Menaphon, cu alți soldați.

COSROE :

Cum îndrăznește-acest cioban nemernic
Să creadă, ca titanii îngîmfați,
Că poate strînge munții laolaltă
Ca din înalt pe Zeus să-l înfrunte ?
Așa cum i-a zvîrlit el pe titani
În pîntecul pămîntului, și-acolo,
Striviți, ei au vărsat pe gură flăcări,
Am să-l arunc pe monstru-n iad și focul
Din sufletu-i o să se-nfrupte veșnic.

MEANDRU :

L-au zămislit puterile divine
Și infernale ; nu e neam de om
De vreme ce, trufaș peste măsură,
Nu pregetă să-și dea pe față gîndul
Atotputinței care-l stăpînește.

ORTYGIUS :

De-i zeu sau drac sau spirit pămîntean
Sau monstru-n chip de om, dacă-i zidit
Dintr-un aluat pe care nu-l cunoaștem,
Dacă-i proteguit sau nu de stele,
Noi să vedem ce trebuie să facem.
Urîm atît de mult pe-acest tîlhar
Și-atît iubim dreptatea și onoarea,
Încît îl vom înfrînge, vină el din iad,
Pămînt sau cer.

COSROE :

Ești plin de zel, Ortygius,
Același aer bun noi l-am sorbit cu toții.
Cu toții în aceleași elemente
Ne vom preface, și nădăjduiesc
Că o aceeași dragoste jurată
Ne leagă-n fața vieții și a morții.
Îmbărbătați-i pe soldați în luptă

Cu-acest chip hîd al nerecunoștinței,
Balaurul setos de stăpînire.
Și ardeți-l în focul ce se stinge
Cu sînge ! Căpetenii și ostași,
Scăpare-aduceți regelui și țării !
Să bată tobele și aștrii care
Strîmtează cerul tristei mele vieți
Îndrume-mi arma către pieptul celui
Ce-nfruntă zeii și disprețuiește
Puterea legiuită-a Persiei !

(Ies.)

SCENA 7

Zgomot de bătălie ; intră apoi Cosroe, rănit, Theridamas, Tamerlan, Techelles, Usumcasane și alții.

COSROE :

Barbar setos de sînge, Tamerlan,
Să mă lipsești astfel de tron și viață !
Tu, Theridamas, trădător infam,
Să-mi pregătești căderea și pieirea
Cînd apucasem doar să port coroana
În zorii mult rîvnitei fericiri.
Mă doare sufletul cumplit și vorba
Mi se oprește în gîtlej căci moartea
S-a strecurat prin tăietura spadei
Și sîngele din inimă mi-l suge.
O, Tamerlan, călău nesățios !

TAMERLAN :

Coroana dulce, setea de-a domni
Care l-au făcut pe-ntîiul fiu al Rheei [1]
Să-și detroneze tatăl și el însuși
Să fie-n empireu stăpînitor,

[1] Identificată adesea cu zeița Cybele, Rhea era fiica lui Uranus și a lui Gaea și una dintre titanide. S-a căsătorit cu titanul Cronos și a avut șase copii : Demeter, Hades, Hera, Hestia, Poseidon și Zeus.

M-au îndemnat să te înfrunt cu oastea.
Nu este Zeus cel atotputernic
Din pilde cea mai grăitoare ? Firea
Ne-a întocmit din patru elemente
Ce luptă-n piepturi pentru stăpînire
Şi ea ne-a învăţat să năzuim,
Iar sufletele noastre,-a căror daruri
Pricep măreaţa-arhitectură-a lumii,
Măsoară drumul aştrilor, urcînd
Mereu către ştiinţa nesfîrşită
Şi, prinse de al bolţii neastîmpăr,
Nu ne vor da o clipă de răgaz
Cît nu vom smulge rodul pîrguit,
Unica şi deplina fericire,
Dulceţile coroanei pămînteşti.

THERIDAMAS :

De-aceea m-am unit cu Tamerlan,
E mare şi solid cum e pămîntul
Pe care năzuie să strălucească,
Făr' să se-avînte spre-nălţimi cereşti.

TECHELLES :

Şi noi, prietenii lui Tamerlan,
De-aceea am luptat cu craiul pers.

USUMCASANE :

Cum Zeus pe Saturn l-a-nlăturat
Dînd lui Neptun şi Dis cîte-o coroană [1],
Şi noi o să domnim în Asia
Cînd Tamerlan va fi rege-al Persidei.

COSROE :

Asemeni oameni n-au mai fost pe lume !
Nu ştiu cum să numesc cruzimea lor.
Mi se răceşte trupul şi prin rană
Se scurge şi ce sînge-a mai rămas.
Pornind către infern, sufletul meu

[1] După ce l-a detronat pe tatăl său Saturn (Cronos în mitologia greacă), Iupiter (Zeus în mitologia greacă) s-a proclamat stăpînul cerului, încredinţînd oceanul fratelui său Neptun (Poseidon în mitologia greacă) şi lumea subpămînteană celuilalt frate, Dis (Pluto sau Hades în mitologia greacă).

Le cere simțurilor să-mpietrească.
Căldura trupului și vlaga lui,
Nemaiavînd cu ce să se hrănească,
Sînt frig și uscăciune, și-acum moartea
'Și înfige-n inimă grozavii colți
Și ca o harpie-mi înghite viața.
Mor, Tamerlan și Theridamas, zeii
Să mă răzbune dîndu-vă chin greu.

(Ies toți.)

Actul III

SCENA 1

Intră cu mare pompă Baiazid, regii Fezului, Marocului și Algerului, Pașa și alții.

BAIAZID :

Regi ai Berberiei [1] și mari pașale,
Tătarii și tîlharii de la granițî,
Conduși de-un oarecare Tamerlan,
Îl hărțuiesc pe împăratul vostru,
Cu gînd să intre în Constantinopol,
Orașul grec împresurat de noi.
Știți că armata noastră-i de ne-nvins ;
Turci circumciși și hoți creștini turciți
Avem cît are stropi Mediterana
Sau Marele Ocean cînd luna-ncepe
Să-și facă-un cerc din cele două coarne:
Nu ne-nspăimîntă nimeni și asediul
Îl ridicăm numai cînd grecii
Ni se predau sau pier, cosiți sub ziduri.

REGELE FEZULUI :

Mărite împărat și comandant,
Ce-ar fi să-i poruncești lui Tamerlan
Să stea în Asia amenințîndu-l
Că altfel Baiazid nebiruitul
Îl va strivi cu marea lui oștire ?

---

[1] Regiune de-a lungul coastei de nord a Africii (Fez, Maroc, Alger).

BAIAZID :

Pleci, pașă, neîntîrziat, să-i spui
Că împăratul turc, temutul domn
Al Africii, Europei, Asiei,
Cuceritorul Greciei, monarh
Peste Ocean, Terrene [1] și Euxin,
Stăpînitorul cel mai mare-al lumii,
Îi dă poruncă (să nu spui „îl roagă" !)
Să nu pășească-n Africa, nici steagul
Cumva în Grecia să și-l înfigă,
Căci va stîrni mînia mea cumplită.
Sînt gata să-nchei pace,-așa să-i spui,
Fiindcă-aud că e viteaz; dar dacă
Se-ncrede în puterea lui prea mult
Și-un gînd nebun îl mînă să vă-nfrunte,
Rămîi la el — îți poruncesc — și dacă
După ce soarele se va roti
În jurul lumii de trei ori și tu
Nu te-ai întors, adică te-a oprit,
În zorii dimineții următoare
Vom merge cu oștiri ca să te-aducem.

PAȘA :

Atotputernic domn al lumii, pașa
'Ți va-ndeplini porunca și-i va spune
Persanului cum bine ai voit
Cu vorbe vrednice de-un sol turcesc.

(Pașa iese.)

REGELE ALGERULUI :

E rege-al Persiei, așa se zice ;
Dar pentru a-ți despresura orașul
I-ar trebui oștire înzecită
Căci slava ta pe muritori i-ngheață.

BAIAZID :

Și la privirea mea se-ncrîncenează.

REGELE MAROCULUI :

Oștirea ta cînd trece, primăvara
Întîrzie ; nici ploaia nu mai cade,
Nici soarele nu mai răzbate-n jos
De colbul ce-l stîrnește viermuiala.

---

[1] Marea Mediterană.

BAIAZID :

Vorbești adevărat, ca din Coran.
Suflarea noastră ofilește pomii.

REGELE FEZULUI :

Măria ta, ce ai de gînd să faci
Ca să pui stăpînire pe oraș ?

BAIAZID :

Captivii din Alger vor tăia apa
Ce vine de pe muntele Carnon
Pe țevi de plumb. În jur vor patrula,
Călare, două mii de oameni,
Împiedicînd pe țărm vreun ajutor ;
Galerele au să păzească marea.
Pe urmă pedestrașii din tranșee
Vor bate meterezele cu tunuri
A căror guri sînt ca intrări în Hades.
Într-acest fel îi biruim pe greci.

(Ies.)

SCENA 2

Intră Agydas, Zenocrate, Anippe și alții.

AGYDAS :

Pot să cunosc, domniță Zenocrate,
Ce-anume te frămîntă-atît
Că ți-ai pierdut obișnuita tihnă ?
Ar fi păcat ca marea ta obidă
Stîrnită la-nceput de Tamerlan
Cînd s-a purtat cu tine samavolnic
Să-ți gălbejească iar cerescul chip.

ZEMOCRATE :

Cu toate că-nfocata lui iubire
Ce-ar fi putut să-mpace și-o zeiță
Mi-a preschimbat în patimă disprețul,
Atît de mare-i patima aceasta
Că mă frămîntă fel de fel de gînduri
Ce mi-au furat roșeața din obraji
Și dacă nu m-aș stăpîni de-ajuns
Aș arăta întocmai ca o moartă.

AGYDAS :

Decît să văd aceasta, mai degrabă
Să se topească cerul și pămîntul
Sub argintiul ochi al lui Apolo !

ZENOCRATE :

Trăiți în pieptul lui, viață și suflet,
Vă lepădați de-un trup fără simțire,
Sau contopiți-vă cu Tamerlan,
Ca să trăiesc în el și-n el să mor !

(Intră din spate Tamerlan, Techelles și alții.)

AGYDAS :

Cu Tamerlan ? Frumoasă Zenocrate,
Pe un barbar mîrșav ce te desparte
De tatăl tău și soață nu te face
Ci doar ibovnică să nu-l cinstești
Cu dragostea decît fiind silită.
Puternicul Sultan e-nștiințat
De cele petrecute ; în curînd
Îl va zdrobi pe Tamerlan și astfel
Te va scăpa de josnica robie.

ZENOCRATE :

Nu mă răni cu-asemenea jigniri
Și despre el vorbește cu dreptate.
Nu am trăit aici ca niște robi,
Ci-ndestulați și-n cinste, precum regii.

AGYDAS :

Cum de te-ncîntă-un om cumplit la chip,
Cu gîndul veșnic numai la războaie ?
În brațe cînd te ia cred că-ți vorbește
De miile de oameni ce-a ucis ;
Iar cînd aștepți cuvinte drăgăstoase
Îți zugrăvește bălțile de sînge.
Urît subiect pentru auzu-ți gingaș !

ZENOCRATE :

Ca soarele-oglindit în Nilul leneș
Sau răsfățat de zorii dimineții,
Așa e Tamerlan, iubitul meu.
I-e vorba cum a muzelor cîntare

În fața Pereidelor [1] pizmașe,
Cum a Minervei lîngă-a lui Neptun.
M-aș crede mai presus decît Iunona,
Stăpîna zeilor, de-aș fi soția
Lui Tamerlan, viteazul nentrecut.

AGYDAS:

Dar nu fi nestatornică-n iubire —
Dă-i tînărului prinț arab nădejdea
C-ai să-l alegi pe el cînd scapi de-aici.
Pîn-a fi rege-al Persiei, păstorul
Te copleșea cu vorbe pătimașe;
Acum nu te mai soarbe din priviri.
Nici nu te mîngîie sau măgulește.
Și curtenia lui căldură n-are.

ZENOCRATE:

Scăldați-mi fața, lacrimi, dacă sînt
Nevrednică de cel ce-mi este drag!

(Tamerlan se îndreaptă spre ea, o apucă drăgăstos de mînă și amîndoi ies, el uitîndu-se mîniat la Agydas fără să spună nimic. Ies toți în afară de Agydas.)

AGYDAS:

Îmi ies din minți! Norocul m-a trădat,
M-așteaptă răzbunarea geloziei
Și ea nicicînd nu a știut să cruțe.
Dar cel mai mult mă-nfricoșez văzînd
Că furia i-e ferecată-n gînduri
Și sufletul și-ascunde în tăcere.
Pe fruntea lui era înscrisă moartea
Și-nverșunarea inimii în ochii
Ce-amenință ca razele cometei,
Îi luminează palidul obraz.
Sînt ca pescarul care vede cum
Hiadele [2] strîng oști de mauri negri
Cînd Austrul și Achilon [3], călări

---

[1] Cele nouă fiice ale regelui legendar Pierus al Emathiei, au cutezat să se ia la întrecere cu cele nouă muze. Învinse de acestea, au fost metamorfozate în păsări.

[2] Stele din constelația Taurul; răsăritul astronomic al Hiadelor în Grecia coincide adesea cu o perioadă ploioasă.

[3] Vînt de nord.

Pe cai înaripați, cu-asudul lor
Plinesc burduful cerului, din scuturi
Zvîrl fulgere și tună-ngrozitor
Frîngîndu-și sulițele ; ca năierul
Ce-și micșorează pînza și se roagă
Să scape de urgiile furtunii,
Mă rog și eu să nu mă nimicească
Învolburarea din privirea lui.

(Intră Techelles, cu un pumnal în mînă, și Usumcasane

TECHELLES :

Acesta-i darul regelui, Agydas.
Îți cere doar să tălmăcești ce-nseamnă.

AGYDAS :

Am tălmăcit privirea ucigașă
Din ochii dragostei și geloziei.
Să-mi dovedească teama prin cuvinte ?
Sînt de prisos atunci cînd scula morții
Strălucе-n mîna mea și îmi șoptește :
„Agydas, trebuie să mori — alege
Cea mai ușoară cale : să-ți ridici
Tu singur viața, cu mai multă cinste
Și chinuri mai puține, făr-să-nduri
Pedeapsa ce-a jurat-o el și cerul".
Grăbește-te, Agydas, să prentîmpini
Durerile prelungi, scapă de groaza
Mîniei despotului și de iadul
Cu care sufletul ți-l va căzni.
Agydas îl omoară pe Agydas
Și-ncepe astfel somnul lui de veci.

(Se înjunghie.)

TECHELLES :

Casane, vezi ce bine a-nțeles
Solia marelui stăpînitor.

USUMCASANE :

E drept, și-a-ndeplinit-o bărbățește.
A fost un om de cinste și-nțelept,

Se cade, dar, să-l ducem de aici
Și să-l înmormîntăm cum se cuvine.

TECHELLES :

Cum se cuvine ; este drept, Casane.

(Ies, scoțînd trupul lui Agydas.)

SCENA 3

Intră Tamerlan, Techelles, Usumcasane, Theridamas, Pașa, Zenocrate, Anippe și alții.

TAMERLAN :

Stăpînul vostru, pașă, a aflat
Că-s în Bithynia [1] și că-l aștept.
Ha, îl zăresc ! Lăudăroși sînt turcii,
Amenință prea mult, fac prea puțin.
Mă-nfruntă-aici ca să te ia cu dînsul ?
Sărmanul tău sultan e prea bicisnic
Pentru-a se măsura cu Tamerlan !
Privește-mi, pașă, tabăra și spune :
Nu-s căpitanii și soldații mei
Ursiți să cucerească Africa ?

PAȘA :

Ai oameni vajnici dar puțini la număr
Și nu-i pot spăimînta viteaza oaste.
Măritule, falnic stăpîn al lumii,
Afară de alți cincisprezece regi,
Mai are zece mii de ieniceri
Urcați pe armăsari mauritani
Cu care l-ajută cei din Tripoli,
Vreo două sute mii de pedestrași
Ce i-au bătut pe greci în două rînduri ;
Apoi, dacă socoate că-i nevoie,
Mai poate strînge de prin garnizoane
Încă pe-atîția oameni de nădejde.

TECHELLES :

Cu cît mai mulți aduce cu atît
Mai mare-i prada ; după ce-i înfrîngem,

[1] Regiune în nordul Asiei Mici.

Pedeștrii vor urca pe caii lor
Să-i secere cu gloanțe ienicerii.

TAMERLAN :

Și... regii pe sultan îl vor urma ?

PAȘA :

Cum vrea măritul, dar nu toți, căci unii
Vor guverna provinciile-nvinse.

TAMERLAN *(către căpitani)* :

La luptă, dar ! Coroana lor e-a voastră !
Eu însumi am să v-o așez pe creștet —
Voi m-ați făcut al Persiei stăpîn.

USUMCASANE :

S-aducă milioane de soldați,
Să sece Africa și Grecia
De băștinași, izbînda e a noastră.

THERIDAMAS :

Acel ce-a detronat ușor doi regi
Mai tari decît sultanul, din Europa
Au să-l gonească, urmărindu-i oastea
Pîn-ce se va preda sau va pieri.

TAMERLAN :

Așa e, Theridamas ! „Vreau" și „voi"
Sînt vorbe care-l prind pe Tamerlan.
Prielnici aștri spun că va învinge
'Nainte de a-și întîmpina dușmanul
Eu, bici, urgie-a Celui Prea-Înalt,
Unica spaimă și teroare-a lumii,
O să-l supun întîi pe turc, apoi
Voi pune-n libertate pe creștinii
Legați de noi în lanțuri pe galere,
Hrăniți ca vai de lume, dezbrăcați,
Trăgînd la vîsle pe Mediterana ;
Cînd mai răsuflă și se odihnesc,
Îi bateți crunt și orice vîslitură
Va fi-nsoțită de un nou oftat.
Sînt nendurați piratii din Alger,
Scursura Africii, haita de cîini
Nebună după sînge creștinesc.

Algerul, jur, o să blesteme ceasul
Cînd voi păși pe țărmul african !

(Intră Baiazid cu pașalele lui și regii tributari ai Fezului, Marocului și Algerului ; Zabina și Ebea.)

BAIAZID :

Pașale, ieniceri ai gardei mele,
Fiți toți cu ochii-n patru și păziți
Pe cel mai mare-al Africii stăpîn.

TAMERLAN :

Techelles și ceilalți, vă pregătiți —
Peste puțin l-înfrunt pe Baiazid.

BAIAZID :

Regi din Maroc, Alger și Fez ! Nu-mi spune,
Ca voi, „măritul", ci doar Baiazid !
E încrezut tîlharul scit, nu glumă,
Mișelule, cei ce mă saltă-n șa
La nume-adaugă titluri mari, iar tu
Cutezi să-mi spui de-a dreptul Baiazid ?

TAMERLAN :

Cei ce mă saltă-n șa au să te poarte
Legat burduf prin Africa ; iar tu
Cutezi să-mi spui pe nume, Tamerlan ?

BAIAZID :

Mă jur pe Mahomed, străbunul meu,
Pe sfîntul Alcoran mă jur, să-l fac
Eunuc bicisnic care va sluji
Ibovnicelor mele din serai
Iar căpitanii lui atît de chipeși
Vor trage-n locul cailor rădvanul
Împărătesei, care mă-nsoțește.

TAMERLAN :

Mă jur pe spada ce m-a-ncoronat
Că prăbușirea ta o să mă-nalțe
În fața-ntregii lumi. Nu vreau să știi
Ce-ți pregătesc, dar și-un soldat de rînd
O să pufnească-n rîs cînd te-o vedea.

REGELE FEZULUI :

Cum de vorbește marele-mpărat
Cu-un scit de viță proastă cum e dînsul ?

REGELE MAROCULUI :

Voi, berberi, luptători neîntrecuți,
Cum de răbdați asemenea jignire ?

REGELE ALGERULUI :

Vorbim prea mult — mai bine să-i străpungem
Cu vîrful sulițelor ce-au lucit
Alt'dat în măruntaiele grecești.

BAIAZID :

Bine-ați grăit, distinși regi tributari.
A voastre oști și marea mea armată
Vor nimici pe-acești persani de rînd.

TECHELLES :

Puternice, slăvite Tamerlan,
De ce le prelungim noi viața, stînd ?

THERIDAMAS :

Abia aștept coroana să le-o smulgem
Și-n Africa să stăpînim ca regi.

USUMCASANE :

Răsplată ce-ar îmbărbăta și-un laș !

TAMERLAN :

Luptați cu-avînt sporit și veți fi regi,
Așa vă spun, iar vorba mea-i oracol.

BAIAZID :

Zabina, mamă-a trei băieți mai bravi
Ca Hercule care, copil în leagăn,
A omorît doi șerpi otrăvitori,
Băieți ce știu să mînuiască lancea,
Cu umeri lați, care cer armură grea,
Mîini și picioare zdravene și lungi
Precum ale vlăstarelor lui Typhon [1],
Băieți cari, ajungînd la vîrsta mea,
Au să dărîme turnuri mari cu pumnul, —
Așează-te pe tron purtînd pe cap
Coroana mea regească pînă cînd
Ți-aduc pe-nfumuratul Tamerlan
Și căpitanii lui, legați în fiare.

ZABINA :

Izbîndă îi urez lui Baiazid !

---

[1] Monstru fioros cu o sută de capete, zămislit de Gaea și Tartarus.

TAMERLAN :

Frumoasă-ntre frumoase, Zenocrate,
Mai scumpă decît munți de pietre rare,
Odor zeificat de Tamerlan,
Cu ochi mai vii ca faclele cerești,
Cu glas mai dulce decît armonia
Și cu priviri ce-nsenin̦ează cerul
Și tunetul lui Joe-l potolesc. —
Șezi lîngă ea, pe cap cu-a mea coroană,
Cum îi stă bine-mpărătesei lumii.
Să nu te miști cît nu mă vezi păș̦ind
În marș victorios cu oastea mea ;
Frîngîndu-l și pe el și pe-aceș̦ti regi
Pe cari ți-i voi aduce la picioare,
Vasalii tăi. Acum pune-ți coroana
Și-nfunt-o pe sultană prin cuvinte !

ZENOCRATE :

Iubitul meu, stăpîn al Persiei,
Te-ntoarnă teafăr și izbînditor !

BAIAZID :

Și-acum, să simți puterea oastei turce
Care a-nspăimat Europa-ntreagă.
Atîți am turci, arabi, ovrei și berberi
Cît pot s-acopere Bithynia.
Să moară mii ! Din stîrvurile lor
Ceilalți vor face ziduri și redute
Asemeni capetelor hidrei, oastea
S-ar închega la loc de-ar fi înfrîntă.
Soldații tăi n-ar prididi să taie
Atîtea capete chiar dac-acestea
Sub spade s-ar pleca de bună voie.
Nenorocitule, habar nu ai
Ce-nseamnă să mă-nfrunți pe-un cîmp deschis
În care nu ai loc să pui piciorul.

TAMERLAN :

Cu săbiile-o să ne facem pîrtii —
Călcăm de obș̦te pe cadavre, caii
Copitele-și înfundă-n măruntaie,
Și-s cai crescuți pe dealuri tătărăș̦ti !
Oș̦tirea mea, ca a lui Cezar, care
N-a cunoscut înfrîngere nicicînd,

De-abia așteaptă un război mai crîncen
Decît cel din Pharsalia [1] străveche.
Oștirea Duhurilor din văzduh
Ne va-ndruma și puștile și glonții
Pe cînd voi veți răni văzduhul gol;
Iar la vederea flamurilor noastre
Împurpurate-n sîngele dușman,
Victoria va căuta odihnă
Pe cortul meu, ca laptele de alb.
Dar, hai la luptă, căpitani — al nostru
E cîmpul, turcul, soața lui și toți.

(Iese cu însoțitorii.)

BAIAZID :

Regi și pașale, spadele așteaptă
Să le-adăpăm cu sîngele persan.

(Iese cu însoțitorii.)

ZABINA :

Nenorocită țiitoare, stai
Lîngă regina marelui sultan ?

ZENOCRATE :

Turcoaică dolofană și trufașă,
Sînt țiitoare cînd m-am logodit
Cu Tamerlan cel mare și viteaz ?

ZABINA :

Cu Tamerlan cel mare hoț tătar !

ZENOCRATE :

Te vei căi de-aceste vorbe dîrze
Cînd tu și bașa-pașa veți cerși
Iertare la picioarele-i regești,
Rugîndu-mă să fiu mijlocitoare !

ZABINA :

Pe tine ? Noi ? Neobrăzato, tu
Vei fi spălătoreasa slugii mele.
Ce zici, Ebea ? poate face față ?

---

[1] Oraș în Grecia unde în anul 48 î.e.n. Iuliu Cezar l-a învins pe Pompei.

EBEA :

Stăpînă, de-și închipuie cumva
Că e prea gingașă, o-mbrac într-altfel
Și mînușițele-i deprind cu munca.

ZENOCRATE :

Anippe,-auzi ce spune sluga ta
Și sclava mea, stăpîna ei, cum latră ?
Pentru obrăznicie, vor găti
Bucatele soldaților de rînd
De noi să se apropie nu-ngădui.

ANIPPE :

Stăpînă, cînd și cînd să le mai dai
Și trebi de care i-e silă slugii mele.

(Ascultă. Se aude larma de luptă care apoi contenește.)

ZENOCRATE :

Puteri și zei care ocrotiți Persida
Și pe iubitul meu l-ați întronat.
În lupta cu sultanul întăriți-l !
Dușmanii lui, ca turmele de ciute
'Ncolțite de pușcași, s-o ia la fugă
Și eu să-l văd ieșind biruitor.

ZABINA :

Tu, Mahomed, roagă-l pe Dumnezeu
S-abată-un stol de fulgere din cer
Asupra sciților ce-au cutezat
Să se ridice împotriva celui
Ce ți-a adus odoare la altar
Cînd a-nceput s-atace pe creștini.

(Ascultă din nou.)

ZENOCRATE :

Turcii înoată-n propriul lor sînge
Și Africa e a lui Tamerlan !

ZABINA :

Te-nșeli amarnic. Goarnele-au sunat
Ca și atunci cînd împăratul meu
I-a biruit pe greci și prizonierii
I-a dus în Africa. Curînd, trufașo,
Am să-ți arăt eu locul. Vei trăi
Și vei muri ca sclavă a Zabinei.

ZENOCRATE :

Prorocul însuși de-ar veni din cer
Jurînd că domnul meu e-nvins sau mort,
Și încă aș rămîne-ncredințată
Că-i viu și a ieșit biruitor.

(Baiazid fuge, urmărit de Tamerlan. Lupta e scurtă, ami-h doi apar pe scenă. Baiazid e învins.)

TAMERLAN :

Ei, rege de pașale, cine-a-nvins ?

BAIAZID :

Tu, cu hangerul tău afurisit.

TAMERLAN :

Și unde îți sînt regii tributari ?

(Intră Techelles, Theridamas, Usumcasane.)

TECHELLES :

Coroanele-s aici, ei zac în pulberi.

TAMERLAN :

De fiecare una ? Meritați.
Duceți-le în vistieria mea.

ZENOCRATE *(scoțîndu-și coroana)* :

Stăpînul meu să se-ncunune iar
Cu o coroană vrednic cîștigată.

TAMERLAN :

Nu, Zenocrate, ia-o pe a ei
Și mă-ncunună-al Africei monarh.

ZABINA :

Mai va pînă atuncea, Tamerlan,
Chiar dacă azi ai fost învingător.

THERIDAMAS :

Dă-i ei coroana, altfel o pățești.

(Îi ia coroana de pe cap.)

ZABINA :

Nemernici, hoți, tîlhari, răufăcători,
Cum îndrăzniți a-mi luați în rîs căderea ?

THERIDAMAS *(întinzîndu-i coroana Zenocratei)* :

Tu ești sultana, dînsa nu mai este.

TAMERLAN :

Da, Theridamas, i-a trecut veleatul.
Sub pașii mei, coloanele cu busturi
S-au năruit de parcă nici n-au fost.

ZABINA :

Un prins mai poate fi răscumpărat.

TAMERLAN :

Nu însă Baiazid — cu nici un preț.

BAIAZID :

Înfrîngere cum este-a mea, Zabina,
N-au suferit nicicînd sultanii noștri
Din partea unui dușman din afară.
E-o mare sărbătoare pentru ghiauri —
Cum au să bată clopotele, cum
Vor arde bucuroasele lor ruguri !
Dar mai trăiesc ca să fac ruguri eu
Din oasele acestor idolatri.
Deși n-am cîștigat războiul astăzi,
În Africa și Grecia am oști
Ce mă vor face iar stăpînul lumii.

TAMERLAN :

Voi nimici aceste oști, apoi
Întreaga Africă o voi supune,
Și Tamerlan își va întinde brațul
Din răsărit și pînă la apus.
Galerele și vasele corsare
Ce-ajung la golful venețian și pradă
Epavele creștine în strîmtori
Vor ancora în insula Asant [1]
Pînă cînd flota noastră, navigînd
De-a lungul Asiei, o să străbată
Oceanul Răsăritului, în totul
De la Persepolis pînă la Mexic.
Din Mexic va pleca spre Gibraltar
Și-aici se va uni cu alte vase,
Ținînd sub veghe Golful Portughez
Și tot oceanul pîn-la țărmul brit.
Așa voi fi-n sfîrșit stăpînul lumii.

BAIAZID :

Dă-mi voie, Tamerlan, să mă răscumpăr.

---

[1] Astăzi Zante.

TAMERLAN :

Cu aurul crezi că mă poți momi ?
Ca să nu-i tulbur, regii Indiei
Îmi vor da mine și vor scurma
Pământul ca să-mi afle noi comori.
Legați-i. Duceți-l pe turc de-aici
Iar pe turcoaica lui să o lăsați
În grija slujnicei iubitei mele.

(Ce doi sînt legați.)

BAIAZID :

Otrepe, nu-mi atingeți spada sfîntă !
O, Mahomed ! Dormi, oare, Mahomed ?

ZABINA :

Pîrdalnic Mahomed, care îngădui
Ca niște sciți barbari să ne-nrobească !

TAMERLAN :

Duceți-i, hai. Această mare zi
Cu un ospăț bogat o vom cinsti.

(Ies.)

Actul IV

SCENA 1

Intră Sultanul Egiptului cu trei-patru căpetenii, Capolin, Solul.

SULTANUL EGIPTULUI :

Sculați, oameni din Memphis ! Ascultați
Trompetele tătare ! Vasiliscul
Ce sfarmă turnurile din Damasc !
Tîlharul de pe Volga și-a făcut-o
Pe Zenocrate, fata mea, iubită
Și-acum ne-amenință împărăția
Cu oaste de netrebnică strînsură
În timp ce egiptenii lași și leneși
Zac pirotind pe malul Nilului
Cum crocodilii căror nu le pasă
Cînd un obuz le-alunecă pe piele.

SOLUL :

Dac-ai vedea, puternice-mpărat,
Privirea cruntă a lui Tamerlan,
Poruncitorii-i ochi ce vîră groaza
În inima tovarășilor săi,
Nici tu n-ai rămînea nepăsător.

SULTANUL EGIPTULUI :

Mișelule, de-ar fi el mai cumplit
Ca prințul iadului sau ca Gorgona [1],

[1] Sau Demogorgona, duh infernal.

Sultanul l-ar privi făr-să clipească.
Ce oaste are ?

SOLUL :

Doamne, vreo trei sute
De mii de oameni înzăoați, călări
Pe cai abrași ; apoi cam jumătate
De milion de pedestrași armați
Cu săbii, suliți și securi, stînd ciotcă
În jurul steagurilor și acestea
Se-nalță pe-o pădure de prăjini.
De tunuri și muniții nu mai spun —
Atîtea sînt că nu poți să le numeri.

SULTANUL EGIPTULUI :

De-ar fi ei mulți ca stelele pe cer,
Ca stropii ploii repezi din april
Sau frunzele uscate ale toamnei,
Sultanul, cu nenvinsa lui oștire,
Atît i-ar nimici și risipi,
Că n-ar rămîne om ca să-i jelească.

CAPOLIN :

Dac-ai avea destulă vreme, doamne,
Să-ți strîngi oștirile, ai birui ;
Dar Tamerlan, fiind gata de luptă,
Va folosi degrabă-acest prilej.

SULTANUL EGIPTULUI :

Să folosească ce prilejuri poate.
Întrega lume de l-ar sprijini
Și-ar fi el diavol — căci nu este om —,
Ca s-o răzbun pe mîndra Zenocrate.
Pe care-o ține prinsă, acest braț
Îl va zvîrli în Erebus [1], ca noaptea
Să fie giulgiul mîrșăviei lui.

SOLUL :

Rog pe Măria Ta să înțeleagă
Că hotărîrea lui n-are hotar.
Cînd tabără, i-s corturile albe
Iar el poartă o pană ca omătul
S-arate că e mulțumit de pradă
Și nu vrea sînge. Dar cînd Aurora

[1] Fiul Haosului ; de asemenea, ținut subpămîntean prin care duhurile morților intrau în Hades.

Apare iar, i-e straiul purpuriu —
Înseamnă că doar sîngele e-n stare
Să-i potolească furia și nimeni
Cu arma-n mînă nu va fi cruțat.
Dar dacă cineva nu se supune,
I-e negru steagul, negru e și cortul,
Iar lancea, scutul, calul, zaua, pana
Ca de eben, vestesc prăpăd și moarte ;
Atunci prin sabie și foc petrece
Pe toți — mari, mici, femei sau demnitari.

SULTANUL EGIPTULUI :

Tîlharul, țărănoiul ce nu știe
Nimic din disciplina ostășească !
Cunoaște numai jaful și omorul,
Și spurcă mîndrul nume de război.
Tu, Capolin, vestește de îndată
Pe regele Arabiei, căruia
Mișelul i-a răpit pe Zenocrate,
Făgăduită lui. Are prilejul
Să se răzbune,-alături de noi.

(Ies.)

SCENA 2

Intră Tamerlan, Techelles, Theridamas, Usumcasane, Zenocrate, Anippe, doi mauri trăgînd cușca în care se află Baiazid ; Zabina, soția lui, îl urmează.

TAMERLAN :

Ei, aduceți-mi taburelul.

(Baiazid e scos din cușcă.)

BAIAZID :

Sfinți preoți ai lui Mahomed, voi cari
V-ați ciopîrțit, în semn de jertfă, carnea,
Stropind altarele cu sînge roșu,
Rugați-vă ca cerul să se-ncrunte
Și stelele, sorbind din bălți otravă,
S-o toarne-n gît fălosului tiran.

TAMERLAN :

Supremul zeu ce-a dat mișcare sferei [1]
Și i-a aprins o mie de făclii
Va arde mai curînd întreaga boltă
Decît să caute pieirea mea.
Dar tu, proclete, care mi-o dorești,
Te-așterne jos cu fața la pămînt,
În chip de treaptă pentru Tamerlan
Cînd urcă spre împărătescul tron.

BAIAZID :

Pîn-a-ndura asemenea ocară,
Scobește-mi măruntaiele cu spada
Și inima aruncă-mi-o în iad.

TAMERLAN :

Lepădătură, sclav dezgustător
Nevrednic să îmbrățișezi pămîntul
Care se simte mîndru cînd îl calc,
Apleacă-te, lipește-te de el —
Altminteri poruncesc să te jupoaie
Sau să te spulbere ca pe un cedru
Cînd îl lovește fulgerul lui Zeus.

BAIAZID :

Priviți-mă, o, duhuri ale beznei,
Și vă-nduraţi, iar tu, stăpînul lor,
Lovește-ăst hîd pămînt cu negru-ți sceptru
Ca să ne-nghită-ndat pe amîndoi !

(Tamerlan calcă pe el și urcă pe scaun.)

TAMERLAN :

Te limpezește, aer cu trei straturi [2],
Ca din înalturi Dumnezeu să vadă
Cum Biciul lui îi calcă pe-mpărați.
Stea ce-ai domnit cînd m-am născut, zîmbește
Și stinge lampadarele din jur ;
Nu-ți lua lumina de la Cynthia [3],
Căci eu, luminătorul mare-al Terrei,

---

[1] Sfera netransparentă a stelelor fixe.

[2] Astronomii din secolul al XVI-lea considerau că aerul care înconjoară pămîntul e format din trei straturi, două calde, apropiate de regiunea focului, și unul rece, situat între acestea.

[3] Zeița lunii ; aici, luna.

Născut sfios în răsărit, dar astăzi
Statornicit pe-al lunii mare crug [1],
Planetelor le voi trimite foc
Și soarele-ți va-mprumuta văpaia.
Din zaua turcului hangerul meu
A scos scîntei și-acestea ca-ntr-un pîntec
De nour înghețat s-au prefăcut
În fulgere care-au orbit pămîntul.
Dar nu plec din Damasc și din Egipt
Spre Persia bogată pînă cînd
Nu umplem aerul cu meteori
Aprinși de săbii, sulițe și gloanțe,
Așa cum Helios [2] cît ce n-a ars
Cerească osie, cînd se va spune
Că bolta am roșit-o eu cu sînge,
Cînd numai la război îmi va fi gîndul.

ZABINA :

Nevrednic rege care prin cruzime
Uzurpi tronul persan ! Pîn-a-l vedea
Pe Baiazid, n-ai cunoscut monarh !
Și-acum cînd e captiv îl umilești.
Vîrîndu-l într-o cușcă, deși-i vrednic
De falnice palate, numai aur ?
Și-l calci pe cel a cărui tălpi
Le-au sărutat monarhii africani ?

TECHELLES :

Măria Ta, s-au sumețit la vorbă
Și-ar trebui să-i pedepsești mai aspru.

TAMERLAN :

Vezi de-ți strunește sclava, Zenocrate.

ZENOCRATE :

E sluga slugii mele și aceasta
Se va pricepe să-i închidă gura.
Anippe, ceart-o.

ANIPPE :

Ia seama, sclavă, dacă mai cutezi
Măriei sale să-i vorbești urît,
Voi pune să te bată-n pielea goală.

---

[1] Tamerlan vrea să spună că, pornind din răsărit ca steaua cea strălucitoare pentru pămînt, el se va opri la zenitul slavei sale fără să mai înainteze spre apus.

[2] Zeul soarelui.

BAIAZID :

Ești mare, Tamerlan, căci m-ai învins.
Dar te va prăbuși mîndria oarbă
Ce te-a împins să calci pe trupul meu,
Cînd eu puteam să-ncalec patru regi !

TAMERLAN :

Ce titluri și onoruri ai avut
Trec azi asupră-mi și le voi păstra
De-ar fi să-nfrunt o mie de-mpărați.
Vîrîți-l iar în cușcă.

(Baiazid e închis în cușcă.)

BAIAZID :

Aici să stau eu, Baiazid ? Blestem
Pe cei care te-ajută, Tamerlan !

TAMERLAN :

Cît mai trăiești, acesta-ți este locul
Și-am să te duc cu mine peste tot.
Tu, soața dumnealui, ai să-l hrănești
Cu rămășițe de la masa mea,
Iar sluga ce-o să-i dea altă mîncare,
Cu el alături va pieri de foame.
Așa am hotărît, așa va fi.
Nu-l scot din cușcă nici toți regii lumii
Chiar dacă spre a-l răscumpăra, îmi dau
Coroanele ce le-ncunună capul.
Oricînd îmi va fi numele rostit
Din clipele acestea începînd
Pînă în anul magic al lui Platon [1],
Și cușca turcului vor pomeni-o.
Iar maurii care l-au adus aici
Îl vor căra oriunde ne vom duce.
Techelles și voi, dragi prieteni, colo
Sînt falnicele turnuri din Damasc
A căror umbră seamănă cu-aceea
A piramidelor ce-mpodobesc
Cîmpiile fără sfîrșit din Memfis.
Pe ziduri, iată, pasărea de aur [2]

---

[1] Potrivit lui Platon (după cum explică în *Timaeus*), o perioadă de aproximativ 36 de mii de ani.

[2] Ibis, pasărea sfîntă a egiptenilor.

Și întinde aripile larg, dar ea
N-o să le poată apăra de noi.
Al nostru este marele oraș.
Și oamenii gătiți în straie scumpe
Și casele,-un tezaur fiecare !

THERIDAMAS :

În fața porților ai ridicat
Doar corturi albe și prietenia
Li se vestește-n pașnicele steaguri.
De bună seamă că guvernatorul
Damascul ți-l va închina curînd.

TAMERLAN :

Cruțîndu-și viața lui și-a celorlalți
Dar dacă-ntîrzie, steagul cel roșu
Va apărea pe cortu-mi purpuriu,
Va fi dat morții, el cu toți cei care
Ne țin atîta-n loc. Iar dacă eu
Îmi pun veșmîntul morții și în jos
Se-apleacă steagurile negre,-nseamnă
Că-ntreg orașul, de-ar cuprinde-o lume,
Va fi trecut prin sabie și foc.

ZENOCRATE :

De dragul meu, îndură-te stăpîne !
E-orașul tatălui și-al țării mele.

TAMERLAN :

Pentru nimic în lume, Zenocrate.
Să mergem. Turcul, după noi.

(Ies.)

SCENA 3

Intră Sultanul Egiptului, Regele Arabiei, Capolin și soldați, cu steaguri care filfîie.

SULTANUL EGIPTULUI :

Ca Meleagru, care-a mers cîndva
Cu bravi argolieni ca să omoare
Mistrețul nemblînzit din Calydon

Sau Cephalus [1] cu tinerii tebani
Asupra lupului trimis de Thetis
Spre-a pustii Aonia mănoasă,
Așa și eu, cu ajutorul vostru,
Merg să înfrunt un monstru spăimîntos
Cu mii de capete, pus pe omor,
Pe jaf și pradă, scîrba omenirii
Și biciul Domnului, prădînd Egiptul
Și hărțuindu-ne în fel și chip.
Mărite,-acesta-i crudul Tamerlan,
Un scit netrebnic, hoț de drumul mare,
Urcat pe tronul Persiei prin crime,
Acum rîvnind la-ntinsurile noastre.
Ca să smerim această lighioană
Alătură-ți de egipteni arabii
Și amîndoi, cu oștile unite,
Pornind asupra lui fără zăbavă,
Vom izbăvi Damascul de asediu.
Ocară este pentru maiestate
Și cinstea unor falnici împărați
Că un asemeni hoț uzurpator
Să-nfrunte-un crai, să poarte o coroană.

REGELE ARABIEI :

Ai auzit, vestitule Sultan,
De-nfrîngerea lui Baiazid nenfrîntul
Lîngă hotarele Bithyniei ?
De felul cum își bate joc de prinși,
De-a turcilor sultan și-mpărătească ?

SULTANUL EGIPTULUI :

Da, și îmi pare rău de soarta lor.
Dar, nobil domn al marii tale-Arabii,
Nu-ți pierde firea cum nu-mi pierd nici eu
Știind aceasta ; fii ca marinarul
Ce-adăpostit în port vede cu jale
Cum vasul altuia-i zvîrlit de vînt
În colții stîncilor și sfărîmat.
Plîngîndu-l pe sărmanul Baiazid,
Mă jur în fața cerului și-a lui
Și legămîntu-mi întăresc pe Ibis
Că Tamerlan se va căi amarnic

[1] Vînător legendar iute ca vîntul.

De ceasul negru cînd l-a umilit
Atît de crunt pe marele-mpărat
Sau cînd, cuprins de patimă,-a făcut
Ibovnică din mîndra Zenocrate.

REGELE ARABIEI :

Mînia și durerea să-mi zorească
Răzbunul ; pentru tot ce-a săvîrșit
Tîlharul va-ndura asemeni chinuri
Cum n-au mai fost nicicînd ; de-abia aștept
Să mă reped în cortul său cu lancea
Și brațul cu al lui să mi-l măsor —
Voi dovedi-n fierbintea încleștare
Că Faima pe nedrept l-a părtinit.

SULTANUL EGIPTULUI :

Ne-ai numărat ostașii, Capolin ?

CAPOLIN :

Mari împărați, oștirile-mpreună
Ajung cam la o sută și cincizeci
De mii de călăreți și două sute
De mii de pedestrași căliți în lupte,
Neînfricați și dornici de-ncleștare.
Ai zice că-s ca niște cîini ce-s gata
Să hăituiască fiarele din codru.

REGELE ARABIEI :

Pe noi ne-așteaptă, după cum presimt,
Izbîndă mare, iar pe Tamerlan
Nimic decît prăpăd și nimicire.

SULTANUL EGIPTULUI :

Sus steagurile, dar, să sune toba
Și-armata s-o îndrume spre Damasc.
Și-acum, te înfioară, Tamerlan !
Sultanul din Egipt, nebiruitul,
Și marele cîrmuitor arab
Au să-ți umbrească pe vecie faima
Ce-ai cîștigat prin furt și prădăciune
Și-au să sfărîme liota mîrșavă
A sciților și perșilor tăi josnici.

(Ies.)

Ospăț. Intră Tamerlan, îmbrăcat în roșu, Theridamas, Techelles, Usumcasane, Baiazid, în cușcă, Zenocrate, Zabina și alții.

TAMERLAN :

Să filfîie drapelele de sînge
Ca să le vadă cei de la Damasc
Cînd umblă prin cetate, morți de frică
'Nainte de-a-mi fi cunoscut mînia.
Și-acum să ospătăm și să-nchinăm
Pocalele cu vinul scump lui Marte
Căci el cu aur ne va umple coiful
Și prada din Damasc va fi bogată
Ca lîna cea de aur din Colchida.
Ei, Baiazid, mai ești cumva flămînd ?

BAIAZID :

Atît sînt de flămînd că bucuros
M-aș înfrupta din inima ta crudă.

TAMERLAN:

E mai ușor să ți-o mănînci pe-a ta.
Dacă ți-o smulgi din piept, dă-i și Zabinei.
Hai, Zenocrate, oaspeți dragi, mîncați !

BAIAZID :

Mîncați, și carnea să vă stea în gît !
Voi, Furii, ce puteți fi nevăzute,
Atingeți fundul lacului Averno,
Culegeți mîlul cel mai otrăvit
Și-n cupa blestematului îl stoarceți !
Voi scoateți-vă acul, șerpi din Lerna [1],
Și-n blidul lui lăsați-vă veninul !

ZABINA :

Ospățul să vă fie ca acela
Al Procnei, cînd nemernicul Tereus [2]
S-a fost hrănit cu propriu-i copil.

ZENOCRATE :

Stăpîne-al meu, cum poți îngădui
Unor bieți robi asemenea blesteme ?

TAMERLAN :

Îmi sînt pe plac, cerească Zenocrate,
Dușmanii mă amenință cu vorba,

---

[1] Referire la hidra din Lerna, ucisă de Hercule și în al cărei sînge otrăvit el și-a înmuiat săgeata.

[2] Rege trac, căsătorit cu Procne. Aceasta, ca să se răzbune împotriva lui Tereus, care o trădase cu sora ei Philomella, și-a ucis copilul și l-a servit la masă soțului.

Iar eu, avînd putere de la ceruri,
Le-o pot întoarce-asupra lor cu fapta.

TECHELLES :

Nu-i asculta, stăpînă. Pentru ei blestemele sînt ca o băutură răcoritoare.

THERIDAMAS :

Măria Ta, dacă le-ai da de mîncare, s-ar înviora și mai mult.

TAMERLAN :

De ce nu mănînci, cîine ? Ești atît de gingaș că ți-e silă să te hrănești cu propria ta carne ?

BAIAZID :

Mai întîi să te sfîșie în bucăți legiuni de diavoli.

USUMCASANE :

Mișelule, știi cu cine vorbești ?

TAMERLAN :

Lasă-l în pace. Na, mănîncă ! Ia carnea din vîrful săbiei mele că de nu, ți-o înfig în inimă.

(Baiazid ia carnea și o calcă în picioare.)

THERIDAMAS :

Stăpîne, o calcă în picioare.

TAMERLAN :

Ticălosule, ridic-o și mănînc-o, altfel te pun să-ți tai felii din mușchii brațelor, să le prăjești și să le mănînci.

USUMCASANE :

Mai bine să-și înjunghie soția ; ea n-o să mai moară de foame, iar el o să aibă hrană pentru o lună.

TAMERLAN :

Ține pumnalul meu. Omoar-o cît mai este grasă ; dacă mai trăiește puțin, o să slăbească de inimă rea și n-o să mai fie bună de mîncat.

THERIDAMAS :

Crezi că Mahomed o să rabde asta ?

TECHELLES :

Cum de nu, de vreme ce nu se amestecă.

TAMERLAN :

Hai, mîncați. Cum, Baiazid nu gustă nici o bucățică ? Pesemne nu l-au adăpat azi. Dați-i să bea. *(I se dă apă, el o răstoarnă.)* Postește sănătos, pînă

cînd foamea o să te silească să mănînci. Ce spui, Zenocrate, nu sînt turcii o distracție grozavă la ospăț ?

ZENOCRATE :

Ba da, doamne.

THERIDAMAS :

N-aș schimba-o pe nici o orchestră.

TAMERLAN :

Dar muzica ar înveseli-o pe Zenocrate. De ce ești atît de tristă ? Dacă vrei, îl fac pe turc să-și chinuiască glasul. Dar ce e cu tine ?

ZENOCRATE :

Orașul tatei e împresurat.
Și țara mea e-n suferință. Doamne,
Cum aș putea să fiu voioasă, astfel ?
Dacă mai ții la mine, cît de cît,
Sau mai pui preț pe dragostea ce-ți port,
Nu mai împresura mîndrul Damasc
Și cu părintele meu cazi la pace.

TAMERLAN :

Dacă-n Egipt ar stăpîni chiar Zeus,
Eu spada n-aș pleca-o-n fața lui.
N-au pic de-nvățătură geografii
Ce-mpart pămîntul în trei continente
Și nu înscriu pe hartă mari întinsuri
În care-am să răzbesc cu-acest condei [1],
Numind provincii, locuri și orașe
Ori Tamerlan, ori mîndra Zenocrate.
Aicea, lîngă zidul din Damasc,
Își va avea-nceput meridianul.
Să pierd asemeni cuceriri, iubito,
Fiindcă tatăl tău e îndărătnic ?

ZENOCRATE :

Stăpîne, slava te-nsoțească veșnic —
Dar nu pot să nu stărui pentru el...

TAMERLAN :

Să nu-ți faci griji, nici dînsul și nici cei
Ce-ți sînt prieteni nu vor pătimi
Atîta vreme cît mi se supun
Și-mi recunosc coroana de-mpărat.

---

[1] Spada.

Le cer Egiptul și Arabia.
— Mănîncă, sclavule și fii mîndru că-ți dau mîncare din talerul meu.

BAIAZID :

Deșert și prea înfierbîntat, stomacul
Îmi soarbe sîngele din trup și viața
Mi-o apără zorind sosirea morții.
Mi-s gălbejite vinele și mușchii
S-au vlăguit ; mor dacă nu mănînc.

ZABINA :

Mănîncă, Baiazid. Să le facem în necaz și să trăim. Cine știe ce putere se va milostivi și ne va reda libertatea ?

TAMERLAN :

Vrei un taler curat, turcule ?

BAIAZID :

Da, tiranule, și mai dă-mi carne.

TAMERLAN :

Nu te lăcomi — prea multă mîncare ți-ar putea face rău.

THERIDAMAS :

Așa e — mai ales că-n ultima vreme s-a cam lenevit și n-a prea făcut plimbări.

(Slujitori aduc coroane de tăvi.)

TAMERLAN :

Theridamas, Techelles, Casane, vi se scurg ochii după aceste bucate alese.

THERIDAMAS :

Da, stăpîne, dar din ele pot gusta numai regii.

TECHELLES :

Numai Tamerlan are drept asupra lor, noi ne mulțumim să le vedem.

TAMERLAN :

Va să zică ne lipsește numai coroana Sultanului egiptean, a regelui Arabiei și a guvernatorului Damascului. Ei, luați aceste trei coroane și jurați-mi credință ca regi vasali. Theridamas, te numesc rege al Algerului ; pe tine, Techelles, rege al Fezului ; iar pe tine, Usumcasane, rege al Marocului. Ce spui de asta, turcule ? Cînd te gîndești că ei nu sînt tributarii tăi...

BAIAZID :

Dar nici ai tăi nu vor fi multă vreme.

TAMERLAN :

Voi, Theridam, Techelles și Casane,
L-ați însoțit pe cel ales de zei
Din miazănoaptea-ncremenită-n ghețuri
Pîn-la dumbrăvile îmbujorate
Sub roua zorilor de zi ; de-acolo,
Către dogoarea țărilor aceste,
Și-ați meritat coroanele regești
Prin vitejia și credința voastră.
Să nu vă fie nașterea umilă
O pată pentru slavă, căci virtutea
Este adevăratul ei izvor
Și pe destoinici ea îi face regi.

THERIDAMAS :

De mare cinste m-ai învrednicit
Iar dacă noi n-o vom adeveri
Cu fapte mai de seamă, să ne iei
Coroanele-ndărăt și-ți vom fi robi.

TAMERLAN :

Așa să fie, Theridam. Cînd soarta
O să-mi încredințeze și Egiptul,
Vom merge către Polul Sud, frîngînd
Pe toți acei ce ne vor sta în cale,
Și slava noastră n-o va-ntrece nimeni.
Iubito, nu te fac regină încă,
Nu am coroana vrednică de tine.

(Iese.)

Actul V

SCENA 1

Intră guvernatorul Damascului, cu trei-patru cetățeni și patru fecioare cu ramuri de laur în mînă.

GUVERNATORUL DAMASCULUI :

Întruna, acest om, mai bine zis
Zeu al războiului, ne bate zidul
Și sfarmă turnurile. Dacă noi
Mai credem c-am putea să rezistăm
Sau că Sultanul ne va izbăvi,
De bună voie ne sortim pieirii.
Culoarea corturilor s-a schimbat,
Vestind vărsare crîncenă de sînge
Și steaguri negre puse peste tot
Ne-amenință orașul cu ruina.
Iar dacă,-așa cum cere legea luptei,
Ne-ncredințăm clemenței lui, mă tem
Că după obiceiul spadei sale
Pe care îl respectă căci e-o parte
A faimei de pedepsitor al lumii,
Nu va lăsa în viață-un singur om.
De-aceea vom trimite-n cortul lui
Pe-aceste fete ce nu știu prihana
Și-a căror viață doar de el atîrnă,
Nădăjduind că ruga lor curată,
Obrajii plînși, umila tînguire,
O să-i îmbune furia și el
Se va purta cu noi mai omenește.

PRIMA FECIOARĂ :

Vai, dacă rugăciunile smerite
Și lacrimile sîngerii pornind
Din inima greu pusă la-ncercare
A soațelor și fiicelor, puteau
Pătrunde-n pieptul tău semeț și astfel
Te-ar fi-ndemnat să nu ne uiți pe noi
Cînd bubuia primejdia în ziduri,
Ea n-ar mai atîrna deasupra noastră
Și n-ai mai cere slabul ajutor
Ce ți-l pot da niște sărmane fete.

GUVERNATORUL DAMASCULUI :

Onoarea, grija pentru țară, sila
De-a fi robiți unei puteri străine,
Ne-au hotărît să rezistăm eroic
Și capul să nu ni-l vîrîm în jug
Cît mai aveam nădejde să scăpăm.
Și-așa cum ne-a păsat de viața, cinstea
Și libertatea voastră, întru totul
Ca de-ale noastre însele, acum
Întîmpinați ca noi urgia soartei
Și chipul crîncen al lui Tamerlan
Și fiți unealta zeilor de sus
Sau vă-nturnați cu pace și iertare
Pe chipurile voastre-nveselite.

A DOUA FECIOARĂ :

Îngenuncheate, ne rugăm la zei,
La duhurile ce păzesc Egiptul,
Să ne ajute-n greaua încercare,
Ca vorbele și lacrimile noastre
S-ajungă-n sufletul lui Tamerlan
Și-acolo să găsească-un dram de milă.
Aceste foi, cu care-i vom încinge
Biruitoarea frunte, să-i ascundă
Ce brazde o încruntă, iar pe chip
Să i se-aștearnă mîngîioasa pace.
Vom face tot ce stă-n puterea noastră.
Stăpîne, vă rugăm să ne lăsați.

(Ies toți în afară de fecioare. Intră Tamerlan, Techelles, Usumcasane și alții. Tamerlan, îmbrăcat în negru de sus pînă jos, e foarte încruntat.)

TAMERLAN :

Cum, porumbițele-au ieșit din cuib ?
Sărmanele ! Întîi asupra voastră
Va trebui eu să-mi descarc mînia ?
Știau doar cum obișnuiesc. De ce
Nu v-au trimis cînd steagurile albe
Își oglindiseră-ndurarea-n ochii
Plini de dispreț ai celor din Damasc ?
De ce veniți acum cînd corturi negre
Aruncă fulgere nimicitoare,
Mînie, ură și-ale morții spaime,
Ce spun că vă supuneți prea tîrziu ?

PRIMA FECIOARĂ :

Rege-al pămîntului, mare-mpărate,
Întruchipare-a cinstei și noblețiI,
De dragul cui a fost zidită lumea,
Pe-al cărui tron șed Grațiile, tu,
Care-ntrunești îndemînarea firii
Și măreția cerului, te-ndură !
Te-ndură de lovitul greu Damasc !
De părul argintiu al bătrîneții,
Cinstit și respectat întotdeauna.
Îndură-te de patul căsniciei
În care-atîți bărbați îmbrățișează,
Plîngînd de bucurie și căință,
Sfiosul trup al soației iubitoare,
Cu-o inimă ce freamătă de groază
La gîndul că puternicul tău braț
Îi poate despărți și-apoi lipsi
De mîngîierea sufletească-a vîrstei.
Toți umblă palizi, scofîlciți la chip,
Și-njură pe guvernatorul nostru
Că, nemilos cum este, n-a primit
Întinsa mînă-a îndurării tale —
De îngeri sărutată și de Furii
Temută foarte. Toți sînt îngroziți
Că ar putea să-și piardă libertatea,
Familia, căminul drag și viața.
Te-ndură și de cei asemeni nouă,
Copii și prunci, de cei cari niciodată
Nu ți-au vorbit de rău diriguirea.

Îndură-te, slăvite împărat,
De închinarea bietului oraș,
Primind din partea lui acest simbol :
Cununa cu-mpletite foi de aur.
Cu mîna au atins-o cei mai vîrstnici
Bărbați ai obștiei cari îți doresc
S-o porți ca pe coroana egipteană.

TAMERLAN :

Fecioarelor, degeaba mă rugați,
Eu nu-mi calc jurămîntul dat. Priviți
Această spadă — ce vedeți în vîrf ?

PRIMA FECIOARĂ :

Doar sclipătul oțelului hain.

TAMERLAN :

Ha ! Spaima v-a încețoșat vederea.
Acolo-i Moartea, Moartea,-mpărăteasa,
Șezînd pe-un vîrf și împărțind dreptate.
Mă bucur că acolo n-ați văzut-o ;
Înseamnă că s-a așezat acum
Pe sulițele oștilor călări
Și trupu-i descărnat se mulțumește
Cu ce e-n vîrf. Techelles, cîțiva oameni
Să le arate-acestor domnișoare
Cum Moartea, sluga mea gătită-n purpur
S-a așezat pe sulițele lor.

FECIOARELE :

O, fie-ți milă !

TAMERLAN :

Du-le de-aici, am zis, să vadă Moartea.

(Techelles și alții le scot afară.)

Nu-i cruț pe mîndrii egipteni, nu pot
Să-mi lepăd obiceiul nici măcar
În schimbul aurului din Gihon [1]
Sau pentru dragostea Venerei, dacă
S-ar fi culcat cu mine-n loc de Marte.
Nu mi-au primit iertarea cînd șfiau

---

[1] Rîu care, după Biblie, curgea prin Paradis. De fapt, purtător de aur era un alt rîu, Fison.

Că obiceiul meu e neclintit
Ca mersul stelelor, moartea sau soarta.

(Intră Techelles.)

Le-au arătat, deci, Moartea călăreții ?

TECHELLES :

Da, preaslăvite și le-au atîrnat
Pe ziduri trupurile fără viață.

TAMERLAN :

Priveliște ce otrăvește cetățenii
Ca drogurile din Thessalia.
Acum prin sabie pe toți să-i treceți.

(Toți pleacă în afară de Tamerlan.)

O, Zenocrate, ce frumoasă ești —
Dar vorba nu te poate zugrăvi
Cînd, pătimașă-n dragostea de țară
Și temătoare pentru tatăl tău,
Cu părul despletit își ștergi obrajii,
Cînd, precum Flora, care-n faptul zilei
Își scutură șuvițele-argintii,
Îți picuri lacrimile pe pămînt
Și cu safire chipul ți-l stropești !
Acolo se dezmiardă Frumusețea,
Ce-i maica muzelor, și scrie cărți
Cu-un toc de fildeș despre ochii-ți triști,
Ochi care-atunci cînd tu, în nopți senine,
Te plimbi tăcută, strălucesc atît
Că lampadarele cerești se sting ;
Acolo, îngeri în armură de cleștar
Duc luptă grea cu gîndurile mele
Pentru Egipt, neatîrnarea lui
Și viața marelui Sultan. Acestea
Atît o chinuie pe Zenocrate
Că-mpresurarea sufletului meu
O-ntrece pe-a Damascului ; am fost
Mai liniștit cînd am dat ochi cu oastea
Grozavă-a regelui persan sau turc...
Ce-i frumusețea ? mă întreb mereu.
Dacă poeții din întreaga lume
Ar fi descris tot ce-au simțit cîndva,
Toată dulceața ce i-a inspirat,

Tot ce-au gîndit, ce-au îndrăgit cu ochii ;
Dac-ar sorbi esențele divine,
Nectarul poeziei fără moarte
Unde vedem, ca-ntr-o oglindă, culmi
Neîntrecute-ale gîndirii omenești ;
Dacă, pe urmă, ar alcătui
Poeme-ntr-adevăr desăvîrșite,
Tot le-ar rămîne-n neodihna minții
Un gînd, un farmec, o minunație
Ce nu pot fi redate prin cuvinte.
Dar cum se-mpacă moalești visare
Cu bărbăția mea, cu disciplina
Unui oștean, a unui cavaler,
Cu firea și cu numele meu, spaimă
A-ntregii lumi ? Nu știu. Poate că noi
Rîvnim numai răsplata frumuseții
Ce-i pentru suflet nesecat izvor
Și orice luptător însetoșat
De slavă, vitejie și izbîndă,
Ar trebui, smerit, să i se-nchine.
Eu, care înțeleg și pot să-nfrîng
Această frumusețe ce pe zei
I-a îmbunat cînd Zeus însuși
A coborît din cer să se-ncălzească
La focul nevoiașilor păstori
Și-a poposit sub coperiș de paie,
Aș da întreaga lume ca să știu
Că doar virtutea-i slavă-adevărată
Și numai ea îi poate-nnobila.
Cine-i acolo ?

(Intră cîțiva slujitori.)

I-ați dat să mănînce lui Baiazid ?

UN SLUJITOR :

Da, stăpîne.

TAMERLAN :

Aduceți cușca. Și vreau să știu dacă orașul e prădat.

(Slujitorii ies.)

(Intră Theridamas, Techelles, Usumcasane și alții.)

TECHELLES :

Măria Ta, orașul e al nostru
Și-am luat bogată pradă și merinde

TAMERLAN :

Bine, Techelles. Ce se mai aude ?

TECHELLES :

Sultanul și-aliatul său arab
Se-ndreaptă către noi cu-atîta rîvnă
De parcă s-ar vedea biruitori.

TAMERLAN :

De-a surda se avîntă, știi prea bine.
(Baiazid e adus în cușcă. Îl urmează Zabina.)

THERIDAMAS :

Știm că victoria va fi a noastră ;
Dar să-l lăsăm în viață pe Sultan,
Prea-l căinează mîndra Zenocrate.

TAMERLAN :

Eu însumi doresc asta, Theridamas —
Frumoasa Zenocrate e stăpînă
Pe toate inimile. — Dacă pierd,
Ce-și spune taburelul meu acum ?
Că va fi liber și sultan din nou.
Prieteni, cușca să rămînă-aici
Cît timp noi ne vom pregăti de luptă.
Tu, Baiazid, te roagă să învingem.
(Ies toți în afară de Baiazid și Zabina.)

BAIAZID :

Mergi ! Crapă ! Milioane de soldați
Să te-mpresoare, spintecîndu-ți trupul
Cu tot atîtea răni ! Săgeți furcate
Să-ți ciuruie-armăsarul ! Furii
Din negrul lac Cocytus [1] să sfărîme
Pămîntul și cu faclele aprinse
Spre lăncile vrăjmașe să te miie !
Salve de gloanțe date prin otravă
Să-ți găurească fermecata piele,
Sau tunuri să te facă mii fărîme
Ca astfel să te-nalți pînă la vulturi !

---

[1] În mitologia greacă, Cocytus era numele unui rîu din împărăția subpămînteană. La Marlowe e un lac.

ZABINA :

Ce lănci și săbii sînt pe cîmpuri, toate
Să-și afle adăpost în pieptul lui !
Din răni să-i iasă sîngele în stropi
Ca inima-i s-o stingă-ncet durerea
Iar sufletu-i să poposească-n iad !

BAIAZID :

Chiar dacă se cutremură pămîntul
Și cerul se încruntă, steaua lui
Atît de mult îi părtinește spada
Că înspăimîntă zeii mai cumplit
Ca Styxul umbrelor sau ca destinul.
Ne-a fost sortit să ne-mbrăcăm în zdrențe,
Să îndurăm sudălmi, ocară, foame,
Să ghiorțăim cu gînduri chinuite
Făr-a vedea vreo urmă de nădejde.

ZABINA :

N-au mai rămas nici Mahomed, nici zeii,
Nici dracii, nici Fortuna, nici speranța
Că vom scăpa de-asemenea robie ?
Pămînt, te cască ! demonii să vadă
Un iad mai negru și dezgustător
Decît tărîmul blestematului Ereb
În care duhuri schilave se-ndeasă
În jurul lui Charon [1] și-i cer urlînd
Să-i ducă repede în Elizeu. [2]
De ce să mai trăim ca niște viermi ?
Mai are noimă, dragă Baiazid,
Să înjghebăm în aer niște cuiburi
Pe care văzîndu-le, întreaga lume
Va rîde batjocoritor cu gîndul
La măreția noastră de-altădată
Și la robia cruntă de acum ?

BAIAZID :

O, viață mai scîrboasă decît dîra
Slinoasă-a șerpilor din Styx, ce umple
Tot iadul cu duhori de nedescris

---

[1] Fiul lui Erebus, ducea cu barca sa umbrele morților peste rîurile lumii subpămîntene.

[2] Sau „Cîmpiile Elizee", regiune subpămînteană unde ajungeau sufletele celor virtuoși.

Și-mplîntă-n duhuri boale fără leac !
Voi, ochi care-ați văzut cum un tîlhar
Mi-a pus în jugul silniciei slava,
Coroana și renumele, de ce
Sorbiți lumina blestemată-a zilei
Și nu orbiți privind cumplita beznă
A sufletului meu ? Doar ați văzut
Cum soața și împărăteasa mea,
Crescută sub oblăduirea faimei,
Regină-a cincisprezece principese,
Trăiește-acum în neagră sărăcie,
Mînjită de lături și umilință,
De scîrnăvia scîrbei. Baiazid,
Mișelule, a cărui vorbe calde
Puteau s-o-ncurajeze pe Zabina
Și să ne mîngîie pe amîndoi,
Te roade foamea ce-ți sleiește gîndul.
Regina mea, sărmana mea Zabina !
Îmi arde groaznic pieptul, adă-mi apă
Să-l răcoresc ; și cît voi mai trăi
Să mă destăinui ție pe deplin
Cu vorbe drăgăstoase, cu suspine
Înăbușite pîn-acum de ura
Față de soarta mult prea nemiloasă.

ZABINA :

Iubitul meu sultan, nu vei muri
Cît timp mai am în mine-un strop de sînge
Ce domolește flacăra durerii.

(Iese.)

BAIAZID :

Cum n-ai o altă cale, Baiazid,
Să scapi de mîna scitului nemernic,
Scurtează-ți zilele zdrobindu-ți capul
De-aceste blestemate de zăbrele.
Luminător al veșnicului Zeus,
Ascunde-ți fața-n noaptea nesfîrșită
Și-nchide ale cerului ferestre.
Hidoasa beznă-n carul ei dogit,
Rupt de furtuni și-nvăluit de nori,
Să-năbușe cu ceață grea pămîntul
Și caii ei pe nări să slobozească

Viforniță și bubuit de tunet
Ca Tamerlan să nu-și mai afle tihnă
Iar sufletul meu, despărțit de trup,
Să-l chinuie mereu și să-l smintească.
Săgeată a uitării fără păsuri,
Străpunge-mi inima îndurerată
Și drum croiește-i slutei mele vieți !

(Își zdrobește creierii de cușcă. Intră Zabina.)

ZABINA :

O, zei, o ceruri ! Soțul meu e mort !
Vai, creierii s-au scurs prin capul spart !
Vai, soțul meu ! Stăpîne ! Baiazid !
O, Baiazid ! Sultanul ! Împăratul ! Să-i dau vin ? Nu, nu se poate, Aduceți lapte și foc și am să-i dau din nou sîngele meu. Sfîșiați-mă în bucăți ! Dați-mi fulgerul în vîrful sabiei. Jos cu el, jos cu el ! Du-te la fiul meu ! Afară, afară, afară ! Ah, îndurați-vă de copilașul ăsta, fie-vă milă, fie-vă milă ! Eu, nu alta, vorbesc cu ea. Soarele a apus — steaguri albe, roșii, negre. Priviți, priviți, priviți ! Aruncați-i carne în față ! Tamerlan, Tamerlan ! Soldații să fie îngropați. Iad, moarte, Tamerlan, iad. Pregătiți-mi trăsura, tronul, giuvaierele. Sosesc, sosesc, sosesc !

(Se repede în cușcă și-și zdrobește creierii. Intră Zenocrate și Anippe.)

ZENOCRATE :

Vai mie, biata ! Am trăit să văd
Zidul Damascului împurpurat
De sînge egiptean — supușii tatei,
Concetățenii mei, străzile pline
De mădulare, măruntaie, trupuri
Care mai trăiesc, deși sînt sfîrtecate...
Dar ce e mai cumplit decît să vezi
Fecioarele neprihănite, chipuri
Ce l-ar fi îmblînzit chiar și pe Marte,
Străpunse-n goana cailor de lănci
Și date, fără vină, crudei morți !
Pînă și armăsarii tătărăști
Ce calcă sub copite morți și vii

Au stat pe loc, s-au ridicat pe crupe
Și au privit frumoasele lor trupuri.
Vai, Tamerlan, cum de-ai făcut acestea,
Tu, care-mi spui că mă iubești atît ?
Eu pentru ele viața mi-aș fi dat-o,
Cum gata sînt s-o dau de dragul tău.
Dar, vai — altă priveliște grozavă !
Mi-au devenit dușmani năprasnici ochii
Căci îmi arată doar vărsări de sînge
Și-mi povestesc despre dureri cumplite.
Vezi, vezi, Anippe, dacă mai trăiesc.

ANIPPE :

Nu se clintesc și nu mai au suflare.
Stăpînă, la acest sfîrșit i-a-mpins
Cruzimea vajnicului Tamerlan.

ZENOCRATE :

Pămînt, din măruntaie să-ți țîșnească
Izvoare noi ca să-ți stropească fața
Cu lacrimi pentru moartea lor pripită ;
Și te cutremură în semn de jale.
Roșește, cer ! Cînd s-au născut, le-ai dat
Cinstire fără seamăn, iar acum
Nu i-ai scăpat de-o moarte-ngrozitoare.
Cei mîndri de o șubredă mărire
Și-al căror țel e slava pămîntească,
Să-l vadă pe sultan și pe sultană !
Ah, Tamerlan, iubitule, tu care
Lupți pentru lunecoasele coroane,
Privește-l pe sultan și pe sultană !
Ești îndrumat de aștri norocoși
Și biruința îți veghează somnul,
Dar nu te-ncrede în război prea mult :
Privește-l pe sultan și pe sultană !
Puternic Zeus, sfinte Mahomed,
Iertați-mi dragostea ! Lui Tamerlan
Iertați-i nepăsarea nebunească
Față de soarta omului, cruzimea
Și-nfumurarea și nu-ngăduiți
Ca biruința să-i aducă soarta
Lui Baiazid și a reginei lui !
Iertați-mă c-am fost nepăsătoare

La chinul lor grozav și-ndelungat.
Vai, Zenocrate, ce te mai așteaptă ?

ANIPPE :

Nu trebuie să plîngi. Stăpînul tău
Atît a subjugat-o pe Fortuna
Încît ea nu-și mai învîrtește roata
Cît este viu puternicul său braț
Ce luptă-acum pentru coroana ta.

(Intră solul Philemus.)

ZENOCRATE :

Philemus, ce vești rele mai aduci ?

PHILEMUS :

Mărită doamnă, tatăl tău, Sultanul,
Și regele Arabiei, cu care
Ai fost tu logodită, vin acum,
Ca Turnus împotriva lui Aeneas, [1]
Cu lăncieri cît e nisipul mării,
Asupra regelui, stăpînul meu.

ZENOCRATE :

Iubirea, cinstea, frica și rușinea
Îmi săgetează chinuitul suflet.
Cui i-aș ura să fie-nvingător,
Cînd datoria nu a biruit
În lupta cu al inimii păcat ?
Cînd tatăl meu și fostul meu logodnic
Dau piept cu cel pe care îl iubesc,
Și pe oricare aș putea alege,
O lume-ntreagă mă va osîndi.
Voi, zei, cari ați curmat războiul Troiei,
Pe Turnus l-ați înlăturat și-apoi
L-ați ocrotit tot timpul pe Aeneas
În drumul către marea lui iubire,
Curmați-mi chinul, împăcați Egiptul
Cu Tamerlan. Fie ca domnul meu
Să-nvingă și să-ncheie grabnic
O alianță trainică : atunci,
Știind că tata a scăpat cu viață,

---

[1] După căderea Troiei, Aeneas a ajuns în Italia, unde a luptat piept la piept cu Turnus, regele rutulilor, pentru Lavinia, fiica regelui Latinus. Turnus a fost învins.

Voi mijloci o astfel de-mpăcare
Și cu Arabia.

(Goarne de luptă. Tamerlan învinge. Intră apoi pe scenă regele Arabiei, rănit.)

REGELE ARABIEI :

Ostașii blestematului tiran
Sînt oare apărați de iadul însuși
De vreme ce-i învinș pe toți dușmanii
Și nici Fortuna nu le stă în cale ?
Biet Alcidamus, ești rănit de moarte...
Să vadă ochii mîndrei Zenocrate
Această sabie și-aceste zale
În care de dragul ei m-am războit
Și voi muri — mi-e sîngele bun martor.

ZENOCRATE :

De dragul ei un martor mult prea scump !
Căci fericirea bietei Zenocrate
Nicicînd durerea nu i-a-năbușit.
În suflet sînt rănită pentru tine,
Cum pentru mine-ți sîngerează trupul.

REGELE ARABIEI :

Mor împăcat fiindcă ți-am văzut
Fermecătorul chip și-această rană
Putea, de n-ar fi fost așa cum este,
Să se întreme sub privirea ta.
Ah, dacă m-ar slăbi măcar un ceas
Cumplitele dureri ! Atunci ți-aș spune
Cum, ca o stea, tu mi-ai străluminat
Cărarea vieții, cum din depărtare
Ți-am urmărit povestea, bucuros
Că-n dragoste n-ai fost nefericită.
Acum te văd aievea și în suflet
Simt cum îmi picuri pacea. Te rog doar :
Închide-mi ochii tu, cu mîna ta.

(Moare.)

(Intră Tamerlan, conducîndu-l pe Sultanul Egiptului, Techelles, Theridamas, Usumcasane și alții.)

TAMERLAN :

Părinte fericit al Zenocratei, —
Îți spun așa deoarece-i un titlu
Mai mare ca acela de sultan, —
Eu te-am robit, dar, iată, fiica ta,
Îți dă, iar, libertatea înfrînînd
O spadă ce-a vărsat rîuri de sînge
Adînci precum e Nilul sau Eufratul.

ZENOCRATE :

O, clipă-nălțătoare, cînd îl văd
Pe tatăl meu scăpînd nevătămat
Din lupta cu viteazul mie drag.

SULTANUL EGIPTULUI :

O, scumpă Zenocrate, mult mă bucur
Chiar de-am pierdut Egiptul și coroana.

TAMERLAN :

A mea e biruința, de aceea
Înfrîngerea să nu te întristeze :
Am să-ți întorn coroana egipteană
Și țara o să ți-o lărgesc mai mult
Decît a fost chiar sub strămunii tăi.
În locul lui mă lasă Marte însuși
Ca să mă facă generalul lumii :
Cînd sînt împlătoșat, Zeus pălește
De teamă c-am să urc pe tronul lui ;
Cînd mă dezlănțui, Parcele asudă
Iar Moartea obosește alergînd
Peste tot locul ca să mi se-nchine
Și-n Africa, unde nu plouă des,
De cînd mă aflu cu ostașii mei,
Norii grei au supt din rănile căscate
Și în răstimpuri au plouat cu sînge
Cînd, înghițind scîrbavnica scursură,
Pămîntul s-a cutremurat de groază.
Pe țărmul Styxului stau mii de duhuri
În așteptarea bărcii lui Charon ;
În iad și Elizeu roiesc stafii
Trimise de pe cîmpul meu de luptă
Să-mi răsplătească slava-n iad și cer.
Tu însuți vezi ce nu s-a mai văzut :
Regi și-mpărați căzîndu-mi la picioare.
Cît am fost lipsă, Baiazid sultanul

Și soața lui s-au omorît ; cu ei
Și regele Arabiei s-a stins —
Priveliști pe măsura slavei mele,
Oglinzi care-o răsfrîng, amenințînd
Pe toți cei ce-ndrăznesc să mă înfrunte.

SULTANUL EGIPTULUI :

Atotputernicul și Mahomed
Ți-au dăruit brat de oțel și ție
Toți regii sînt siliți să ți se plece.
Nu-mi pare rău că m-ai înfrînt ; dar, iată,
M-aș bucura mai mult dacă mi-ai spune
Că te-ai purtat frumos cu Zenocrate.

TAMERLAN :

Deși nu ține seama de tipic,
Ea e curată și neprihănită
Asemeni cerului senin, îți jur.
Dar cred că-i timpul ca de-acum încolo
Coroana Persiei să-i încunune fruntea.
Prieteni dragi, a căror vitejie
Vă-ndreptățește să purtați coroană,
Apropiați-vă ca s-o-nvestim
Regină-a Persiei. Ce au de spus
Prea nobilul Sultan și Zenocrate ?

SULTANUL EGIPTULUI :

Iubirea ce-i arăți e pentru mine
O mare cinste și îți mulțumesc.

TAMERLAN :

Eu cred că și frumoasa Zenocrate
Va consimți la tot ce-am pus la cale.

ZENOCRATE :

N-aș cuteza să cuget în alt chip.

THERIDAMAS :

Atunci să-i așezăm pe cap coroana,
Care de mult așteaptă-această cinste.

TECHELLES :

Sînt gata să o sprijin — cununia
Făgăduiește pace și odihnă.

USUMCASANE :

Poftim coroana, doamne — ține-o strîns.

TAMERLAN :

Așează-te, divină Zenocrate,
Te-ncoronăm regină a Persidei

Și-a multor alte țări îngenuncheate
De Tamerlan, nenfrîntul. Ca Iunona
Atunci cînd au fost biruiți titanii
Cari azvîrleau cu munți în Iupiter,
Așa e draga mea — pe fruntea ei
Citesc victoriile ce m-așteaptă,
Sau, iarăși, ca Diana, ale cărei arme
Dau noi avînturi gîndurilor mele.
De astăzi înainte, Zenocrate,
Arabi și egipteni și asiatici
Din țara berberilor pînă-n Indii,
Sultanului îi vor plăti tribut ;
Iar el își va lărgi împărăția
Din Africa pînă la Gange.-Acum,
Prieteni și cinstite fețe, cari
Cu brațul vostru-ați cucerit imperii,
În loc de za vă îmbrăcați în purpur,
Urcați pe tron, și-nconjurați de nobili,
Dați legi de cuviință. Orice arme
Să le-agățați la ușa lui Alcide, [1]
Căci Tamerlan cu lumea-ncheie pace.
Pe regele Arabiei, cu cinste,
Îl vom înmormînta lîngă sultan
Și soața lui, Zabina. După-acestea
Vom face-o cununie de-o să-i meargă vestea.

(Ies.)

[1] Hercule.

TAMERLAN CEL MARE

Partea a II-a

Traducere de LEON LEVIȚCHI
și FLORENTIN TOMA
Note de LEON LEVIȚCHI

Persoanele :

TAMERLAN, regele Persiei
CALYPHAS, AMYRAS, CELEBINUS } *fiii săi*
THERIDAMAS, *regele Algerului*
TECHELLES, *regele Fezului*
USUMCASANE, *regele Marocului*
ORCAN, *regele Anatoliei*
REGELE TREBIZONULUI
REGELE SORIEI
REGELE IERUSALIMULUI
REGELE AMASIEI
GAZELLUS, *vicerege al Beirutului*
URIBASSA
SIGISMUND, *regele Ungariei*
FREDERICK, BALDWIN } *nobili din Buda și Boemia*
CALLAPIN, *fiul lui Baiazid și prizonier al lui Tamerlan*
ALMEDA, *paznicul său*
GUVERNATORUL BABILONULUI
CĂPITANUL DIN BALSERA
FIUL SĂU
MAXIMUS, PERDICAS, *doctori, nobili, cetățeni, soli, soldați, însoțitori*
ZENOCRATE, *soția lui Tamerlan*
OLYMPIA, *soția Căpitanului din Balsera*
Concubine turcoaice

Actul I

SCENA 1

Intră Orcan, regele Anatoliei, Gazellus, vicerege de Beirut, Uribassa și suita lor, cu surle și goarne.

ORCAN :

Voi, falnici viceregi din răsărit
Aduși degrab-aici de Baiazid
Și de stăpîn, viteazul Callapin,
Luat prizonier de hoțul egiptean
Ce-n cușcă îl ținuse pe-al său tată —
Din mîndra Anatolie-au sosit
Noian de legiuni în zale scumpe.
Au poposit pe țărmuri dunărene
Căci Sigismund, craiul maghiarilor
Se va înfățișa să-ncheie pace.
Așa, deci ! Stăm de vorbă cu creștinul ?
Sau trecem apa și cu arma-n mînă
Îl înfruntăm pe cîmpul de bătaie ?

GAZELLUS :

De pace să vorbim, mărite doamne ;
Sîntem cu toții mult prea năclăiți
De sîngele creștin ce l-am vărsat,
Și-avem să ne luptăm c-un alt dușman,
Semețul Tamerlan sosit acum
În Asia, la capul Guyron,
Cu gînd să pîrjolească-n drumul său
Întreg imperiul turc. Spre el, stăpîne,
Să ne-ndreptăm puterea noastră toată.

URIBASSA :

Și-apoi, vestitul Sigismund adus-a
Cu el, de la creștini, nu numai unguri —
Ci slavi și nemți, helveți, danezi și ruți.
Vor ridica-mpotriva noastră lănci,
Topoare, halebarde și securi.

ORCAN :

Cu toate că la nord, în Groenlanda,
(În jurul ei e Marea Înghețată,
Iar oamenii-s înalți și vajnici,
De-o seamă cu giganțul Polifem)
Soldați cît iarba au trecut de pol,
Ducînd cu ei puterea Europei,
Tăișul iataganului turcesc,
Va scăpăra pe-al lor gîtlej
Și va lăsa tot șesul plin de sînge ;
Danubiul, ce spre Trapezunt se-ndreaptă
Va duce pe-nroșitele lui valuri
În chip de daruri de război —
Ciuntite leșuri de creștini războinici ;
Cînd lupta va sfîrși, Mediterana,
O mare-nsîngerată va ajunge.
Năierii cari cutreieră pe ape
Se vor uimi văzînd acești creștini
Purtați de valuri, bulucîți spre nave,
Iar mîndra Europă, stînd pe taur,
Înveșmîntată-n bogății și fală,
Descălecînd, va pune strai cernit.

GAZELLUS :

Și totuși, brav Orcan, pro-rex al lumii,
De vreme ce atîtea oști a strîns
Vestitul Tamerlan, înaintînd
Din Cairo-n nord, spre Alexandria,
Și spre cetățile de la hotar
Cu gînd să pună iute stăpînire
Pe tot ce ține de pămîntul nostru,
Se cade să vorbim acum de pace
Cu regele maghiar. Să ne cruțăm
Puterea pentru marea bătălie
Pe care Tamerlan vrea s-o purtăm
Pe plaiurile din Natolia.

ORCAN :

Cu multă-nțelepciune ai grăit.
Regatul meu sălășluiește-n centrul
Întregului imperiu, și de piere
Bithynia [1] cu totul va cădea ;
Și deci, creștinătatea-și află pacea.
De Tamerlan se tem danezii, ruții,
Helveții, alemanii și chiar slavii ;
El nu s-a înălțat prin sine însuși,
Ci i-a sărit într-ajutor Fortuna.
I-am răsculat pe greci, pe albanezi,
Iudei, arabi, mauri, sicilieni,
Pe turci și traci, pe egiptenii oacheși
Pe sirieni, iliri, bithynieni —
Îndeajuns să-nghită pe maghiar,
Dar *nu* să-i țină piept lui Tamerlan.
El a adus pe cîmp puhoi de oaste,
Culeasă de pe țărm răsăritean,
Din Sciția și coasta indiană,
De care-și sparge valul înspumat
Oceanul tumultuos de miazăzi,
Nicicînd brăzdat pe pînză de năier.
Întreaga Asie-i cu Tamerlan.
S-au strîns de pe la Tropicele cald,
Din Amazonia sub Capricorn,
Din tot Arhipelagul au venit.
Întreaga Africă-i cu Tamerlan ;
Deci, cugetă, viteze vicerege —
Creștinătatea va să-și afle pacea.

(Intră Sigismund, Frederick, Baldwin și suita lor, cu tobe și goarne.)

SIGISMUND :

Precum trimișii noștri au promis,
Orcan, noi ne-am înfățișat aici
Venind de dincolo de Dunăre
Ca să vorbim de pace sau război.
Alegeți ! După obicei roman
Vă-ntind acum o spadă dezgolită ;

[1] Turcia.

De vreți război, atunci tăișul ei
Să-l îndreptați spre mine ; de vreți pace
Din nou mi-o dați, iar eu în teacă-o pun
Ca semn c-am întărit ce-ați hotărît.

ORCAN :

Stai, Sigismund — au uiți că în Viena
De tunurile mele-au răsunat
Înalte ziduri, iar pământul tot
S-a clătinat în osia cerească ?
Ori ai uitat cum am trimis o ploaie
De pulbere, ghiulele și văpăi
Pe capetele nobililor proști,
Încît chiar tu, un conte palatin
Pe-atunci, și rege de Boemia,
Solie mi-ai trimis cerșindu-mi pace,
Tîrîndu-te-n genunchi cu umilință ?
Oare-ai uitat că mi-ai adus la cort
Nenumărate care cu bănet,
Purtînd pecetea pasărei regești [1]
Ce ține-n cioc săgețile lui Joe ?
Și-atunci cum poți să te gîndești la luptă ?

SIGISMUND :

Viena-a fost asediată, da,
Fiind și eu de față, însă-atunci
Eram un conte palatîn — nevoia
M-a împins să fac ce am făcut. Acum
Sînt rege. Uite-mi oastea-mpărătească,
Orcan, căci ea se-ntinde-n lung și-n lat
Precum deșertul arăbesc privit
De sus, din minaretul din Bagdad ;
Precum se-nfățișează tot oceanul
Drumețului în vîrf de Apenini.
Și-atuncea, spune-mi oare se cuvine
Să mă cobor să-nchei tratat de pace
Cu regele Natoliei [2] acum ?

---

[1] Potrivit mitologiei greco-romane, vulturul, pasărea lui Zeus-Iupiter, nu putea fi lovit de trăsnet. Ca scutier al zeului, el era reprezentat cu un mănunchi de fulgere în cioc.

[2] Anatoliei.

GAZELLUS :

Stăpîni ai celor două mari imperii —
Natolian și unguresc, noi unii,
Din Turcia-am sosit aici, cu gîndul
Să încheiem cu toții-o alianță,
Nicicum să-ne-nfruntăm pe cîmp de luptă.
Și n-ar strica să stăm puțin de vorbă.

FREDERICK :

Iar noi, cu-același gînd din Europa ;
Dar dacă generalul vostru vrea
Să ne luptăm, noi sîntem pregătiți
Și gata de atac în orice elipă.

ORCAN :

Și noi la fel ; și totuși, Sigismund,
Prieten de te-arăți și lași deoparte
Temeiurile puse, uite spada !
Să facem pace-n fostele temeiuri
Tocmite tot de solii noștri buni.

SIGISMUND :

Atunci pun spada-n teacă și-ți dau mîna.
În veci nu voi lupta-mpotriva ta
Sau împotriva celor ce-s cu tine.
Ci cît trăiesc vom fi mereu în pace.

ORCAN :

Să întărești prin jurămînt ce-ai spus,
În fața cerului și pe Hristos !

SIGISMUND :

Mă leg pe fiul Domnului, vlăstar
Al Sfintei Maici și făcătorul lumii,
Să-mi țin deci legămîntul neștirbit !

ORCAN :

La fel și eu, cu mîna pe Coran,
Jurînd pe Mahomed al cărui trup
Închis în raclă, a urcat la ceruri
Și s-a oprit deasupra sfintei Mecca,
Mă leg să nu încalc ăst legămînt !
A noastră înțelegere de azi
O vom așterne și pe pergamente
Din care cîte unul vom primi.
Iar, Sigismund, de va-ncălca vreun rege
Hotarele împărăției tale,
Trimite vorbă că Orcan natolul

Și-a pus pecetea pe acest înscris.
Fii fără grijă ; toți se vor retrage,
Căci mult sînt eu temut în lumea toată.

SIGISMUND :

Iar dacă regi sau potentați păgîni
Vor cotropi Natolia, să știi
Că Sigismund îți va trimite grabnic
Arcași din Alemania și cai
Cu sutele de mii, deprinși cu lupta,
Apărătorii tronului regal.

ORCAN :

Îți sîntem recunoscători. Dar eu
Cînd port război, întreaga Africă
Și Asia și grecii îmi urmează
Stindardul și bătăile de tobe.
Acum să ne-ndreptăm cu toți spre corturi.
Acolo ne așteaptă mese-ntinse ;
Mai marele de oști îl voi trimite
Spre Trapezunt și spre Natolia
Să-l țină-n frîu pe Tamerlan cît timp
Eu încă zăbovesc pe-aceste plaiuri.
Prietene maghiar și nobili unguri,
Să mergem dar și-o vreme să petrecem,
Și-apoi pe calea noastră s-apucăm.

SCENA 2

Intră Callapin și Almeda, paznicul lui.

CALLAPIN :

Prea nobile Almeda, plînge soarta
Lui Callapin, fiu de împărat,
Născut monarh să stăpînească lumea
Și totuși prizonier la Tamerlan.

ALMEDA :

Stăpîne, te deplîng și sper din suflet
Să fii eliberat ; dar, domnul meu,
Vestitul Tamerlan te ține-nchis,
Și de se mînie, înseamnă moarte.

CALLAPIN :

Ah, dac-aș fi măcar pe jumătate
Meșteșugit ca-n fapte și la vorbă
Să-ți pot înfățișa ce voi să fac,
Știu bine c-am pleca de-aici pe dată !

ALMEDA :

Nici gînd ! Întreaga Africă de-mi dai !

CALLAPIN :

Și totuși doar o clipă să m-asculți.

ALMEDA :

Te rog să nu mai pomenești nimic.

CALLAPIN :

Nu prea departe, nobile Almeda...

ALMEDA :

Și ce-i cu asta ? ce dorești să spui ?

CALLAPIN :

În golful Alexandria se varsă
Un rîu — Darot. Pe el e ancorată
Galera mea din flota-mpărătească.
Sperînd că poate-mi capăt libertatea,
M-așteaptă să adăst la malul apei.
Cînd voi urca la bord, sus ancora !
Vom naviga înspre Mediterană
Și-acolo-naintînd pe lîngă Cipru
Ajungem iar în apele turcești,
Și-abia atunci ai să zărești în față
Vreo sută de-mpărați, toți în genunchi,
Urîndu-mi bun venit acasă iar.
Oricare dintre ei poftești, ți-e slugă ;
Îți dăruiesc o mie de galere
Cu sclavi creștini, cu care să străbați
Strîmtoarea pîn-la țărm american
Și să-ți aduci în caravane, aur
Din coloniile de spanioli ;
Te vor sluji grecoaicele fecioare,
Auzul ți-l vor desfăta cu cîntec.
Frumoase-s toate ca statuia rece
Închipuită de Pygmalion [1],

---

[1] Sculptor din Cipru care s-a îndrăgostit de statuia făcută de el.

Sau precum Io [1] cînd fost-a preschimbată.
Rădvanu-ți va fi tras de negri sclavi
Iar tu vei merge în triumf pe străzi
Acoperite cu covoare moi.
Pe ziduri se vor pune șaluri scumpe,
Menite doar privirilor regești.
În fața ta vor călări pașale
Învești mîntate în mătăsuri roșii
Pe berberi armăsari ; deasupra-ți,
Un baldachin de aur, tot bătut
Cu nestemate licărind la fel
Ca vălul aruncat asupra lumii
Cînd Phoebus [2] lasă-n urmă emisfera
Și se scoboară înspre Antipozi —
Mai mult de-atît nu pot s-aștern în slove.

ALMEDA :

Cît de departe spui că e galera ?

CALLAPIN :

Aproape-o leghe, nobile Almeda.

ALMEDA :

Dar n-o să fim zăriți urcînd la bord ?

CALLAPIN :

Un colț de munte aplecat spre mare
Ascunde bine de priviri galera.
Catargul e plecat și pînza-i strînsă.
N-o să ghicească nimeni că-i acolo.

ALMEDA :

Nu sună rău ; dar, spune-mi dacă te-aș lăsa să pleci,
stăpîne, te vei mai ține oare de cuvînt ? Oare mă vei
mai face rege pentru toată osteneala mea ?

CALLAPIN :

Așa cum eu sînt Callapin, mă jur
Pe Mahomed că tu-mi vei fi prieten
Și te voi face rege, cum am spus !

ALMEDA :

Atunci și eu mă jur, așa cum sînt Almeda,
Sub Tamerlan cel Mare al tău paznic
(Căci deocamdată încă port ăst nume),

---

[1] Fiica lui Ianchus, regele din Argos, și una din iubitele lui Zeus.

[2] Soarele.

Chiar dacă-ar fi o mie de războinici
Pe urma noastră să trimită grabnic
Și tot mă prind să te conduc, stăpîne !
De-ar fi să-mi aflu moartea, nu mă las !

CALLAPIN :

Îți mulțumesc, Almeda. Hai, acum,
Căci timpul fuge. Trebuie să mergem.

ALMEDA :

Stăpîne, cînd poftești ; sînt pregătit !

CALLAPIN :

Rămîi cu bine, Tamerlan, tîlhare —
Merg să răzbun a tatălui meu moarte !

(Ies.)

SCENA 3

Intră Tamerlan, Zenocrate și cei trei fii ai lor, Calyphas, Amyras și Celebinus, în sunete de tobe și goarne.

TAMERLAN :

Frumoasă Zenocrate, ochi al lumii,
A cărui raze-aprind lumini pe boltă
Și limpezind văzduhul înnorat
Îl înveșmîntă-n mantă de cleștar !
Înconjurată de feciorii tăi
Cari mîine fi-vor împărații lumii,
Te odihnește-acum și te desfată
În văile Larissei [1] ce despart
Împărăția turcă de Egipt.

ZENOCRATE :

Iubite Tamerlan, cînd vei lăsa
Din mînă spada ? Cînd ai să te cruți
De răni și de primejdios război ?

TAMERLAN :

Cînd cerul va rămîne nemișcat,
Iar ăst pămînt, călcat de oastea mea,
Se va-nălța, urcînd pînă la lună —

---

[1] Oraș pe coasta mediteraneană a Orientului Mijlociu, situat la sud de Gaza.

Atuncea doar, iubită Zenocrate !
Întinde-te și dormi, regină dulce.
Așa ! te odihnește-n toată fala,
În vreme ce alături stau trei fii
Ce-mi sînt mai scumpi decît orice izbîndă.
Cu mama lor se-aseamănă băieții,
Dar cînd mă uit la chipul lor îi văd
Mai drăgăstoși, nu aprigi cum sînt eu.
Unite-s aerul și apa-ntr-înșii
De-aceea sînt nevolnici și nătîngi ;
Au părul nisipos și cum e puful
(Nu aspru cum sînt spinii, și nici negru).
Se vede că-s plăpînzi pentru război.
Au degete menite pentru strune
Și brațe să cuprindă fetișcane,
Picioarele-s făcute pentru dans,
Ai zice că-s bastarzi — nu fiii mei
Dar știu că-s zămisliți din trupul tău,
Ce alt bărbat n-a cunoscut, regină !

ZENOCRATE :

Mărite domn, se-aseamănă cu mama,
Dar dacă vor, la inimă-s ca tine.
Flăcău-acesta, cel mai tinerel,
A-ncălecat un cal cam nărăvaș
Și-a dat ocol arenei într-un trap.
Apoi s-a aplecat să ia de jos
Cu biciul o mănușă. Rău de tot
M-am speriat cînd l-am văzut zvîcnind
Și am țipat de teamă c-o să cadă.

TAMERLAN :

Băiete, bravo ! Ia-ți un cal și scut,
Hanger, o lance bună, o armură,
Și-am să te-nvăț cum să ataci dușmanul
Și cum să scapi nevătămat de el.
De-ți place la război, vino cu mine
Și îți voi face parte la coroană.
Vei ține regi în cuști de fier. Iar dacă
Îți vei întrece frații-n vitejie,
Pe tine te voi pune rege primul,
Iar pruncul ce-l vei zămisli va ține
Pe capul său coroană princiară.

CELEBINUS :

Da, tată. Viață dacă voi avea
Am să-ți arăt cîți regi îmi știu de frică,
Și cîte oști supuse mă-nconjoară,
De care-ntreaga lume se-nspăimîntă.

TAMERLAN :

Aceste vorbe-arată că-mi ești fiu,
Cînd vremea va sosi să fiu bicisnic
Rămîi tu biciul și teroarea lumii.

AMYRAS :

Dar eu de ce n-aș fi la fel ca el —
Tot biciul și teroarea lumii, tată ?

TAMERLAN :

Cu toți să fiți și bici și groază-a lumii,
Căci altfel nu vă recunosc de fii.

CALYPHAS :

Îngăduie-mi, încalte, scump părinte,
Să stau cu mama cîtă vreme frații
Sînt la război ; ei pot să cucerească
Ce-a mai rămas de cucerit. Iar mie
Mi-ajunge cît ai cucerit tu însuți.

TAMERLAN :

Nemernic fiu, născut neputincios,
Nu ești vlăstar curat din Tamerlan !
N-ai să primești nimic din tot ce am
De nu te-arăți viteaz și dîrz la fire ;
Coroana Persiei va sta pe capul
Acelui ce-are rănile mai mari
Și cicatrici mai multe ; care scoate
Săgeți din ochi, de-i mîniat, iar fruntea
Brăzdată la necaz de cute-adînci
Ascunde moarte, răzbunare, ură ;
Căci tronul meu va sta pe cîmp de luptă,
Spălat de valurile purpurii
Și împroșcat de-al victimelor creier ;
Iar cel ce vrea pe el să se așeze
Să știe că se va scălda în sînge.

ZENOCRATE :

Stăpîne drag, asemeni vorbe doar
Opresc pe fiii noștri să arate
Cît de destoinici știu să fie-n luptă.

CELEBINUS :

Nu, doamnă,-s vorbe potrivite nouă ;
Căci dacă tronul său plutește-n sînge,
Voi naviga pînă la el să-l scap.
Altminteri nu sînt vrednic să fiu rege.

AMYRAS :

Iar eu voi înota prin bălți de sînge,
Sau voi clădi din leșuri trainic pod
Proptit la capete în oseminte,
Altminteri nu sînt vrednic să fiu rege.

TAMERLAN :

Așa, flăcăi, regi o să fiți, vă jur !
Vă veți întinde brațu-n est și-n vest ;
Și... flăcăiaș, de vrei și tu coroană,
Cînd vom da ochii cu regentul turc,
Înconjurat de viceregi, să-i smulgi
Coroana de pe cap și să-l înjunghii.

CALYPHAS :

De-ar fi să sară toți în ajutor
Și tot îl voi străpunge pîn-la os !

TAMERLAN :

Așa să faci. De nu, te sfîrtec eu !
Curînd ne îndreptăm spre-acele locuri.
Techelles, Theridamas și Casane
Au spus să ne-ntîlnim lîngă Larissa.
Vin toți cu cîte-o oaste pregătită,
Căci am jurat pe sfîntul Mahomed
Să iau și Turcia în stăpînire.
Răsună goarna, Zenocrate ! Vin !

(Intră Theridamas și suita sa, cu tobe și goarne.)

Îți spun bine-ai venit, brav Theridamas.

THERIDAMAS :

Stăpîn al lumii, Tamerlan, ți-aduc
Coroana și puterea mea, ba chiar,
Și trupul meu, ca semn de prețuire.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, prea nobil Theridamas.

THERIDAMAS :

Sub steagul meu se află mii de greci
Și înzecit de ori mai mulți războinici,
Algerieni și africani viteji.

Cu toții au jurat să cotropească
Natolia. Cinci sute de corăbii
Sînt gata de plecare pentru tine.
Vor naviga întins spre Tripoli
Și-și vor deschide focul către coastă
Unde-s castelele natoliene.

TAMERLAN :

Bine-ai grăit, Alger [1] ! Poftim coroana.

(Intră Usumcasane și Techelles.)

Regi din Maroc și Fez, bine-ați venit !

USUMCASANE :

O, Temerlan, vestit în lumea toată,
Vecinul meu din Fez și eu, sîntem
Aici să te-ajutăm cu oastea noastră,
Formată din soldați neîntrecuți ;
Din Azamor pînă-n Tunis, la mare,
De dragul tău toți berberii-au plecat
În strai de luptă și conduși de mine.
Ți-i dărui și pe ei și-a mea coroană.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, dar ia-napoi coroana.

TECHELLES :

Puternic Tamerlan, zeu pe pămînt,
Privirea ta cutremură o lume —
Ți-aduc în dar coroana mea din Fez,
Precum și-o oaste de mauri destoinici
Cu chipuri tuciurii. Dușmanii noștri
Se vor retrage la vederea lor,
Înspăimîntați, de parcă însuși Hades [2]
Ți-ar fi sărit într-ajutor, spărgînd
Cupola de tăciune a gheenei,
Iar Furiile hîde, duhurile rele,
Cu flamurile-aprinse-i împresoară ;
Din Biledull pînă-n Tezela bravă,
N-a mai rămas picior de om acasă.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, dar ia-napoi coroana.
Prezența voastră, regilor-prieteni,

---

[1] Regele Algeriei.
[2] Hades sau Pluto, zeul împărăției subpămîntene.

Mă face să tresalt de bucurie.
De-ar fi deschisă ușa de cleștar
De la palatul domnului ceresc,
Iar eu, intrînd, m-aș minuna nespus —
Mai mică desfătare mi-ar părea
Decît o am acum privind la voi.
Să mergem dar, și-o vreme să petrecem.
Apoi să ne-ndreptăm spre plai turcesc
Mai numeroși decît sînt stropii ploii,
Porniți de Crivăț cînd despică norul ;
Semețul domn, Orcan și viceregii,
Atît de mult se vor înspăimînta
Încît și pietrele de-ar prinde viață,
Ca la potop [1], ei tot ar fi învinși.
Voi face-asemenea vărsări de sînge
Că Iupiter îmi va trimite-un sol
Să pun în treacăt spada și să plec ;
Iar soarele, sătul de ce-a văzut,
Se va ascunde-n undele lui Thetis [2]
Lăsîndu-și bidivii lui Böotes [3] ;
Căci jumătate dintre oameni vor pieri.
Și-acum, prieteni, aș dori să știu
Ce-ați mai făcut de cînd ne-am despărțit ?

USUMCASANE :

Stăpîne, berberii-narmați au mers
Vreo patru sute mile și mai bine
Și cinșprezece luni a fost asediu ;
De cînd ne-am despărțit la turci, am luat
Guallatia [4] de sud și tot pămîntul
Ce-ajunge pînă-n coasta spaniolă ;
Nu am pierdut strîmtoarea Gibraltar,
Ne spun stăpîni și domni cei din Canare,
Și totuși n-am avut o zi de tihnă
În care să nu sune-un corn de luptă
Deci, lasă-i să se odihnească, doamne.

---

[1] Potopul lui Deucalion, fiul lui Prometeu. Împreună cu soția sa, Pyrrha, Deucalion a fost cruțat de către Zeus de furia apelor.

[2] Divinitate marină, una dintre fiicele lui Nereus și nepoata titanidei Tethys.

[3] După călătoria prin cer de peste zi, „carul și caii Soarelui" (constelația Boarul — Boötes) se cufundau în Ocean.

[4] Regiune în Sahara (pe harta lui Ortelius).

TAMERLAN :

Va fi precum ai spus, viteaz Casane.

TECHELLES :

Iar noi am mers pe Nil în jos, la Machda [1],
Acolo, lui Ioan creștinul, mitra
I-am smuls-o de pe cap și l-am făcut
Să-mi juruie credință. La Cazates[2],
Pe cîmp, cu amazoanele [3]-am luptat.
Cu ele însă pace am făcut
Fiind femei ; apoi spre Zanzibar [4]
Și Africa de vest am dus oștirea.
Ce n-am văzut ! Văi, lacuri, rîuri, marea,
Dar nici picior de prunc sau de bărbat ;
Deci am pornit spre Manico [5]. Pe dată
L-am subjugat. Am ridicat iar oastea
Și prin Byather [6] am ajuns la Cubar [7],
L-am cucerit. Apoi în Nubia
Am pustiit tot Borno [8], iar pe rege
L-am dus în lanțuri pînă la Damasc
De unde-ntîi pornisem cu război.

TAMERLAN :

Așa. Tu, Theridamas, ce ne spui ?

THERIDAMAS :

Am depășit hotarele-africane
Și spre Europa am purces îndată.
Acolo, lîngă apele lui Tyros [9],
Am cucerit Padolia [10] și Stoka [11],

---

[1] Oraș abisinian *(ibid.)*
[2] Oraș pe Nil *(ibid)*.
[3] Aluzie la războinicele din regiunea rîului Thermodon din Pontus.
[4] Localitate plasată de Ortelius în sud-vestul Africei.
[5] Manico sau Manicongo, localitate așezată pe Congo, la nord de Zanzibar.
[6] Biafra, regiune între cursul superior al Nigrului și golful Guineei.
[7] Guber, regiune și oraș pe cursul mijlociu al Nigerului.
[8] Capitala Nubiei (după Ortelius, siutată în apropiere de „lacul Borno" — astăzi Ciad).
[9] Nistru.
[10] Podolia.
[11] Oraș pe Nistru.

Apoi Codemia [1]. Plutind spre mare
Am dat de Nigra Silva [2] unde dracii
Foiesc înverșunați ; dar i-am dat foc.
Pe urmă-am străbătut Marea Majore [3].
Și totuși oastea mea e pregătită
Să lupte pînă cînd natolienii
Vor sta-n genunchi în fața ta, stăpîne.

TAMERLAN :

Și vom cinsti triumful ! Bucătarii,
Plătiți mărinimos, au să ne-nfrupte
Cu toate bunătățile din lume
Și chiar soldații vor sorbi din cupe
Vin de Calabria, Lachryma Christi,
Aur topit, amestecat pe-alocuri
Cu boabe de mărgean și mărgărint.
Pînă atunci să ospătăm o vreme.

(Ies.)

---

[1] Kodîma, oraș situat pe un afluent al Bugului.
[2] Pădurea Neagră (după Ortelius, între Nistru și Bug).
[3] Marea Neagră.

Actul II

SCENA 1

Sigismund, Frederick, Baldwin și suita lor.

SIGISMUND :

Dar, domnii mei din Buda și Boemia,
Ce pricină va-nflăcărat curajul
De vreți să-l ispitiți în focul luptei ?

FREDERICK :

Stăpîne,-ți amintești de bună seamă
Cum i-au trecut prin sabie și foc
Pe bieții noștri frați creștini păgînii
Între cetatea Zula [1] și Danubiu,
Cum, străbătînd Bulgaria prin Varna
Și-n preajma chiar a zidurilor Romei [2] —
Nu-i mult de-atunci, — au căsăpit oștiri ?
Rămîne-acum ca înălțimea ta
Să folosești cum se cuvine timpul
Și-apoi să te răzbuni pe-acești păgîni ;
De Tamerlan ai auzit, firește,
Că bagă-n sperieți toată turcimea,
Iar regele-Anatoliei i-a dat
O parte din soldați, potrivnici nouă,
Între Cutheia [3] și-acel munte-Orminius [4],

[1] Zula apare doar pe harta lui Ortelius.

[2] E foarte posibil ca Marlowe să fi omis terminația NIA de la ROMA, cuvîntul în limba latină tipărit cu majuscule pe harta lui Ortelius.

[3] Astăzi Scutari, cartier al Stambulului.

[4] Orminus, munte situat greșit în Transilvania de către Ortelius.

Pe urmă i-a împins spre Belgasar,
Acantha, Antiochia, Cezarea [1],
Spre Siria și chiar Ierusalim.
Dintr-asta tu să tragi folos, stăpîne,
Și să-i înfrunți pe ceilalți negreșit ;
De vreme ce au fost învinși în luptă,
Păgînii nu vor mai avea curaj
Să-nfrunte cu război pe vre-un creștin.

SIGISMUND :

Măria ta, nu-ți amintești tu oare
De-un pact semnat cu regele Orcan,
Sub jurămînt și clauză de pace,
Chezaș chemînd pe Crist pentru-adevăr ?
Aceasta-i siluire și trădare
A datoriei noastre de oșteni.

BALDWIN :

Nu-i de glumit, stăpîne, cu păgînii —
Ei nu au nici religie, nici crez,
Și mă-ndoiesc că ei pot să ne dea
Ce haruri cere legea creștinească ;
Cum, pe de altă parte, legea lor
Și viclenia bine cunoscută
Ne fac, pe drept cuvînt, bănuitori,
Ce-o să jurăm nu poate-mpiedica
Izbînda noastră, dreptul să luptăm.

SIGISMUND :

Chiar dacă știm că pentru ei
Un jurămînt e-o vorbă oarecare,
Eu cred că tot ce-i rău și defăimează
Credința lor și cinstea nu se cade
Să fie pentru noi un îndreptar.
Credința noastră-n orice-împrejurare
Ne-arată calea bună de urmat.

FREDERICK :

Îți spun, stăpîne, că nu-i înțelept
Să fim cinstiți cu niște-nșelători.
Cînd cerul însuși ne dă azi prilejul
De-a-i răzbuna pe toți creștinii morți.
Să-i secerăm pe-acești păgîni nemernici !
Cum s-a-ntîmplat cu Balaam și Saul

---

[1] Orașe în nord-vestul Siriei.

Care n-au ucis atunci cînd Domnul
Le-a dat poruncă, cel Atotputernic
N-o să ne ierte, iată, nici pe noi :
Mînia cruntă-a brațului său vajnic
O vom simți, căci prea nesocotim
Făgăduita nouă biruință.

SIGISMUND :

La arme, nobililor, și cu grabă,
Poruncă dați întregii oști să-ndrepte
Atacul spre păgîni și-n acest fel
Să izbîndim, precum dorește Cerul.

SCENA 2

Orcan, Gazellus, Uribassa cu suita lor.

ORCAN :

Gazellus, Uribassa și ceilalți,
Porni-vom dinspre mîndrul munte-Ormin
Către Natolia, unde ne-așteaptă
Regii vecini, ca să-nfruntăm cu oaste
Pe crudul Tamerlan. Lîngă Larissa
El s-a-ntărit cu-o groază de soldați
Și bubuitul armelor, grozav,
Cutremură pămîntul și pe oameni.

GAZELLUS :

De data asta o să-l zgîlțîim
Mai cu putere ca întîia oară ;
O să-l înfrunte-acolo zeci de regi
Și bravi ostași cu sutele de mii,
Chiar dacă pe tîlhar l-ar ajuta
Înaltul cer și trăsnete-ar cădea
Din matca norilor asupra noastră
Cum cade grindina, bob lîngă bob,
Noi, curajoși, cu coifuri oțelite
Și-avînd un număr nesfîrșit de oameni,
Îi ținem piept și-apoi îl biruim.

URIBASSA :

Parcă-l mai văd pe regele creștin,
Înspăimîntat cînd ne-a văzut oștirea

Și-atît de-nseninat la chip și vesel
În clipa cînd ați iscălit tratatul.

(Intră un sol.)

SOLUL:

Atotputernic rege, nobili domni,
Oștirea trădătorilor creștini,
Știind că nu ni-s pregătiți soldații,
Se-ndreaptă chiar acum asupra noastră,
Cu hotărîrea de-a ne nimici.

ORCAN:

O, voi nemernici, trădători creștini.
Nu am semnat noi legămînt de pace,
Și nu l-am întărit cînd am jurat,
El pe Hristos, iar eu pe Mahomed?

GAZELLUȘ:

Prăvale-se-ntreg iadul peste ei,
Fiindcă ne-au trădat și vor să-nvingă,
Habar neavînd de-al lor profet, Hristos.

ORCAN:

Așa de-nșelători pot fi creștinii,
Sau poate fi așa nemernic omul
Care la chip este ca Dumnezeu?
De este un Hristos, cum spun creștinii,
Atunci prin fapte îl tăgăduiesc;
De este-un fiu al veșnicului Joe
Avînd puterea-ntinsului său braț,
Și e gelos pe nume, pe-a sa cinste,
Precum e Mahomed, profetul sfînt,
Hîrțoagele acestea fie-i jertfă
(Rupe tratatul de pace în bucăți.)
Pentru-a supușilor nelegiuiri.
Desfă-te, văl al Cynthiei [1] măreț,
Deschide-un drum din cer pînă la noi,
Ca Domnul care stă mereu de veghe
Și nicăieri nu poate fi cuprins,
Dar este pretutindeni și pătrunde
Cu sfînta lui putere toate cele,

[1] Cynthia, personificare a lunii.

Să se răzbune pe acest sperjur.
Tu, Crist, știut a fi atotputernic,
Dacă-ai s-arăți că ești desăvîrșit,
Iubit de orice suflet credincios,
Răzbună-te pe trădătoru-acesta
Și fă ca oastea ce-am lăsat-o-n urmă,
Neliniște și haos să stîrnească
Printre acei ce drept creștini se dau.
La luptă, toți, în numele lui Crist,
Iar dacă este-un Crist, vom izbîndi.

SCENA 3

Sunete de luptă : Sigismund iese rănit.

SIGISMUND :

E năucită oastea creștinească...
Atotputernicul ne-a pedepsit
Fiindcă mi-am călcat, vai, jurămîntul.
O, Tu cel drept, ce pedepsești păcatul,
Rușinea ce o simt eu în durere,
În rana groaznică pe care-o merit,
În moarte să-mi sfîrșească chinul grabnic,
Și moartea căpătată prin păcat
Să nască-o nouă viață, prin iertare.

(Moare.)

(Intră Orcan, Gazellus, Uribassa și alții.)

ORCAN :

Acum creștinii zac scăldați în sînge,
Iar Crist sau Mahomed mi-a fost prieten.

GAZELLUS :

Nemernicul și trădătorul ungur,
Fără suflare zace-n sînge-acum.

ORCAN :

Din leșul lui spurcat, păsări și fiare
Au să se-nfrupte hîlpav ; însă vîntul

Va povesti mereu din frunză-n frunză
Despre păcatul lui nelegiuit.
În iad i-e duhul ars cu limbi de foc,
Hrănit cu zoacum [1], rodul grozav
Al pomului Durerii, care creşte
În para focului şi face mere,
Ca Flora [2], mari cît tigvele de diavoli,
Aceştia, ferecaţi în jarul veşnic,
Îl vor tîrî prin hrubele lui Arc [3]
Din rug în rug, de la un chin la altul.
Ce spui, Gazellus, de sfîrşitul lui ?
Noi l-am făcut pe Crist judecător,
Şi nu-i dreptatea lui vădită oare
Ca raza Cynthiei-n albastrul cer ?

GAZELLUS :

Ce este-adesea socotit minune
E doar norocul armelor, stăpîne.

ORCAN :

Totuşi, în gînd cinsti-voi pe Hristos,
Făr-a nedreptăţi pe Mahomed,
Care-a avut o parte din izbîndă.
Cum ticălosul şi-a călcat credinţa
Şi pe pămînt şi-n cer e-un trădător,
Să ne-ngrijim ca stîrvul lui netrebnic
S-ajungă pradă pentru zburătoare.
Mergi, Uribassa, fă precum s-a spus.

URIBISSA :

Mă duc, măria ta.

ORCAN :

Gazellus, să ne-ntîmpinăm oştirea,
Pe fraţii noştri regi, din Siria,
Ierusalim, Amasia-Trapezunt
Şi veseli, cu pocale de Natolia
Şi vin grecesc, degrabă să cinstim
Fapta-ne mîndră, tristul său destin.

---

[1] *Zoacum*, arbore fantastic din Infern cu ale cărui fructe Tantal încerca să-şi potolească setea şi foamea.

[2] Zeiţa florilor şi a primăverii.

[3] O altă denumire pentru zeul împărăţiei subpămîntene ; de asemenea, pentru aceasta din urmă.

SCENA 4

Cortina este trasă. Zenocrate stă culcată în patul ei regesc, Tamerlan e lîngă ea; trei doctori în preajma ei amestecă leacuri. Theridamas, Techelles, Usumcasane și cei trei fii ai lui Tamerlan.

TAMERLAN:

Lumina zilei a-nvelit-o bezna...
Pe boltă, înroșitul glob de aur
Ce-a dănțuit pe valuri argintii,
E-acum bicisnic și de grea ocară
Și-ascunde fruntea-n norii încruntați
Ca-n veac pământul să-i rămînă nopții;
Cea care i-a dat viață și lumină,
Ai cărei ochi sculptați ca în ivoriu
Au dat căldură oricărei făpturi,
Frumoasa, blînda, buna Zenocrate,
Stîrnind mînia Cerului pizmaș.
În pace-și trage ultima suflare,
Sub ceața diabolică a morții
Iar îngerii, ce stau mereu de veghe
La poarta cerului, au poruncit
Ca duhurile să o preaslăvească
Și s-o desfete, doar pe Zenocrate.
Apolo, luna, făclierii nopții
Care luminau sfios pămîntul hîd,
Acum se străduiesc s-o preaslăvească
Numai pe nentrecuta Zenocrate.
Izvoare de cleștar, ce-nvesnicesc
Privirea ochilor meșteșugiți,
Curg ca argintul viu prin paradis
Ca s-o întîmpine pe Zenocrate.
În Ceruri heruvimi și serafimi,
Ce-i cîntă Împăratului etern,
'Și vor înstruni și lirele și glasul
Ca s-o slăvească doar pe Zenocrate.
Iar în această dulce armonie
Blînd picurată-n sufletele noastre,
Atotputernicul binecuvîntă
Și o slăvește doar pe Zenocrate.
O vrajă sfîntă-atunci să-mi poarte gîndul

Sus, către-al cerului regesc palat,
Iar viața mea să nu se prelungească
Mai mult decît a dulcii Zenocrate.
Nu-i mai prieste, doctori, nici un leac ?

DOCTORUL :

Măria ta, o să vedem curînd ;
De trece hopul ăsta, a scăpat.

TAMERLAN :

Cum te mai simți, frumoasă Zenocrate ?

ZENOCRATE :

Întocmai ca și alte-împărătese,
Atunci cînd trupul firav și vremelnic,
Sorbind întreaga vlagă din văzduh
Cu care se-ntreține sănătatea,
Se schimbă și se ofilește-ntruna.

TAMERLAN :

O, astfel de schimbări să n-o atingă
Pe cea-n ființa căreia trăiesc,
A cărei frumusețe negrăită
Aprinde pe strălucitorul Phoebus
Și aștrii nemișcați, iar cînd lipsește
Și soarele și luna se întunec
Întocmai ca atunci cînd sfera lor
E pe-al Balaurului cap sau coadă [1].
Trăiește, Zenocrate, scumpa mea,
Și-atunci trăiesc și eu ; iar dacă mori,
În lumea umbrelor mă duc și eu.

ZENOCRATE :

O, nu, trăiește, doamne-al meu, trăiește !
Mai iute sfera focului să piară
Și tu să-ți faci împărăție-n cer,
Decît pămîntul scîrnav să te-nghită !
Iubit al meu stăpîne, dac-aș ști
Că moartea mea-ți apropie sfîrșitul,
Nădejdea-n fericirea viitoare
Și gîndul că ne vom vedea în cer
S-ar preschimba în chin, mi-ar frînge pieptul,
Și pace n-aș avea-n aceste clipe.
Nu, dragule, îngăduie-mi să mor,
Să moară-n pace Zenocrate-a ta !

---

[1] În astrologie, momente de eclipsă a lunii sau soarelui.

Te rog, nu-mi tulbura a doua viață...
Dă-mi voie, drag stăpîn, să te sărut,
Și-așa să mor, stăpînu-mi sărutînd.
Să-mi iau și bun rămas de la băieți,
Copiii mei atît de scumpi, și, iarăși,
De la destoinicii curteni. Fii drag,
Adio !-n moarte semănați-mi mie
Și-n viață, tatălui, ca el, măreți.
Cu muzica și chinu-mi va sfîrși.

(Este adusă muzica.)

TAMERLAN :

Pedeapsă oarbă, chin de nendurat
Ce pui la cazna trupul dragei mele
Și biciui Biciul Celui făr-de moarte ;
În sferele de unde Cupidon
Cu dragoste-i înflăcăra pe oameni,
Acum împărătește hîda Moarte
Ce-n suflet mă străpunge cu săgeți.
Cu marea-i frumusețe Zenocrate
Vrăjea și Cerul — dac-ar fi trăit
'Nainte de împresurarea Troiei,
Homer n-ar fi descris-o pe Elena
Ce i-a pornit pe greci spre Tenedos [1]
Cu-o mie de corăbii. Zenocrate
Cîntată ar fi fost în orice vers ;
Dacă poeții din străvechea Romă
Ar fi văzut-o, fie și în treacăt,
În locul Lesbiei și al Corinnei [2]
Despre iubita mea s-ar fi vorbit
În elegii și epigrame-alese.

(Cîntă muzica, Zenocrate moare.)

TAMERLAN :

Cum ? A murit ? Techelles, scoate spada,
Lovind pămîntul ca să crape-n două
Iar noi, în hrube diavolești,
Să luăm de păr Surorile ursitei

---

[1] Vechiul nume al insulei Bozcaada (în nord-estul Mării Egee).
[2] Nume prin care poeții romani își proslăveau iubitele.

Și-n șanțul iadului să le-azvîrlim
Fiindcă mi-au răpit pe Zenocrate.
La arme, Theridamas și Casane !
Urcați pe creasta norilor soldații,
Zdrobiți cu tunul zidurile bolții,
Palatul soarelui îl faceți pulberi
Și zguduiți întregul firmament
Căci Iupiter, gelos, mi-a smuls iubita,
Cu gînd s-o facă-n cer regina sa.
Dar orice zeu te ține-n brațe acum,
Și-ți dă nectar și-ambrozie să bei,
Privește-mă, divină Zenocrate,
Și vezi cum aiurez, smintit de dor,
Cum îmi frîng lancea care-a sfărîmat
Ușorii ruginiți ai grelei porți
Din capiștea lui Ianus [1] și-am lăsat
Să iasă-afară Moartea și Războiul,
Și să-mi urmeze steagul sîngeriu,
Dacă-l deplîngi pe Tamerlan cel mare,
Din cer coboară, fii cu mine iar.

THERIDAMAS :

O, domolește-te, stăpîne,-i moartă.
Și plînsul n-o va învia. Cu vorba,
Putem să năruim întreg văzduhul ;
Cu lacrimile, să udăm pămîntul,
Cu suferința, inimi să zdrobim,
Dar toate sînt zadarnice — e moartă.

TAMERLAN :

E moartă ? Ah, cuvinte otrăvite !
Taci, Theridamas — chiar dacă s-a stins,
Vreau să-mi închipui că trăiește încă,
Altminteri am să mor de dorul ei.
Oriunde i-ar fi sufletul acum,
Tu vei rămîne-aici, de mine-alături,
Îmbălsămat cu ambră și cu smirnă,
Nu-ntr-un cosciug de plumb ci-n văl de aur
Și pînă mor, n-am să te-ngrop. Pe urmă
Vom odihni într-un mormînt bogat

---

[1] Inițial, rege în Latium, apoi divinizat ca rege protector al Romei, unde templul lui Ianus era închis în timp de pace și deschis cînd începea un război.

Ca însăși Mausol [1], și epitaful
Ne va fi scris în tot atîtea limbi
Cîte regate am supus cu spada.
Voi trece-orașul blestemat prin foc
Fiindcă mi-a răpit-o ; ca în doliu
Au să apară arsele clădiri
Și tot aici am să-i ridic statuie
Și-n jurul ei oștirile în marș
O vor jeli pe mîndra Zenocrate.
(Ies.)

[1] Între 377—353 î.e.n. rege al Cariei, țară antică în sud-vestul Asiei Mici. În amintirea lui Mausol soția sa a construit vestitul Mausoleu.

Actul III

SCENA 1

Intră regii Trapezuntului și Siriei, unul aducînd o sabie și celălalt un sceptru; regii Anatoliei și Ierusalimului, cu coroana imperială. Apoi, Callapin și, după el, alți nobili și Almeda; Orcan și Regele Ierusalimului pun coroana pe creștetul lui Callapin iar ceilalți îi dau sceptrul.

ORCAN:

Callapinus Cyricelibes, adică Cybelius, fiul și moștenitor al răposatului, marelui Împărat Baiazid, din vrerea lui Dumnezeu și a prietenului său Mahomed, Împărat al Anatoliei, Ierusalimului, Trapezuntului, Siriei, Amasiei, Traciei, Iliriei, Carmoniei [1] și al tuturor celorlalte o sută și treizeci de regate supuse măreţului său tată. Trăiască Callapin, Împărat al Turciei.

CALLAPIN:

Regi ai Natoliei și altor țări,
Voi răsplăti recunoștința voastră
Cu tot ce poate dărui imperiul!
Dacă divanul ar fi dîrz și tare
Precum a fost altdat' sub tatăl meu,
Slăvitul Baiazid cel plîns de toți,
Atunci pe-acest nemernic scit, tîlharul,

[1] Regiune în sud-estul Asiei Mici.

Uzurpatorul tronului persan,
Ne-om răzbuna cumplit, redînd cinstirea
Ce se cuvine măreției noastre
Și rangul ce-l purtăm n-ar mai apare
În cartea mîrșăviilor, înscrise
Ca fapte ale unui om de rînd.
Nu mă-ndoiesc că sînteți pregătiți
Cum se cuvine ca să-l înfruntăm
Pe-acest dușman proclet, și că în ceasul
Cînd eu, urmașul marelui sultan,
Cu gînd să-i spăl nevrednica ocară,
Voi cere turcilor să reînvie
Străbuna fală, schimbătoarea soartă
Va fi de partea noastră, părăsindu-l
Pe Tamerlan și-nfumurata-i oaste
În lupta dîrză ce-i de bun augur.
Pîn-a veni aici am cunoscut
Grozave încercări și suferințe
Din care m-a izbăvit bunul meu paznic,
Ajutorat de Zeus ; și tot Zeus
Se va-ndura de noi și marea-i milă,
Ca ploaia revărsată-asupra noastră,
Ne va îngădui să biciuim
Mîndria mîrșavului Tamerlan.

ORCAN :

În oaste am o sută mii de oameni
Și printre ei un pîlc care-a luptat
Cu oștile creștinilor fățarnici ;
Nu-s mulți la număr, însă de ajuns
Să soarbă rîul Nil sau Eufrat,
Și-atît de bravi că pot învinge lumea.

REGELE IERUSALIMULUI :

Și eu am mulți ce-s din Ierusalim,
Iudeea, Gaza și din Ascalon,
Care-n Sinai cu flamurile-ntinse
Se-aseamănă cu niște nori tărcați
Vestind frumoasă vreme pentru zori.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Și eu am mulți ce vin din Trapezunt,

Din Chio, din Famastro și Amasia [1]
Și-alte ținuturi lîngă Mare Major,
Riso, Sancina [2] și-alte mari cetăți
Pe unde Eufratul curge-n mare.
Curajul lor e-aprins de mii de flăcări
Zvîrlite pe cetăți de Tamerlan
A cărui inimă-au jurat s-o ardă.

REGELE SIRIEI :

Din Siria — Alep și Tripoli [3] —
Mă-ndrept cu optsprezece mii de oameni
Către Damasc, orașul meu, s-ajut
Pe regii mei vecini, ca împreună
Să-l înfruntăm pe Tamerlan, și-apoi
Măriei Tale să-l aducem prins.

ORCAN :

Cum cere obiceiul din strămoși,
Să facem astfel planul de bătaie :
Pornind oștirea-n chip de semilună,
Îl prindem între coarne pe vrăjmaș
Ca într-un clește și cu vîrful lor
Zdrobim și creierii lui Tamerlan.

CALLAPIN :

Înalte fețe, pe acest prieten
Este firesc, socot, să-l facem rege
Așa cum i-am făgăduit : astfél
Din cîte știu, e-un om de sînge nobil.

ALMEDA :

Nu e nevoie de așa ceva, stăpîne, ca să fii rege ;
Tamerlan s-a ridicat din nimic.

REGELE IERUSALIMULUI :

Măria ta s-aleagă vremea cînd
Vrei să-ți îndeplinești făgăduiala.
Să dai regate-i lesne pentru tine.

CALLAPIN :

Almeda, eu cuvîntul nu mi-l calc.

ALMEDA :

Îți mulțumesc, Măria Ta.

[1, 2] Orașe pe coasta de est a Mediteranei ; în atlasul lui C telius, pe coasta de sud a Mării Negre.
[3] Orașe în Siria.

SCENA 2

Tamerlan cu Usumcasane și cei trei fii ai săi; patru oameni duc cosciugul Zenocratei, iar tobele sună un marș funebru; cetatea în flăcări.

TAMERLAN:

Acum dați foc cetății blestemate!
Vîlvoarea să cuprindă-ntregul cer,
Și meteori de flăcări să vestească
Prăpăd locuitorilor și moarte.
Cît mai sînt ceruri, pe zenitul meu
Mereu să ardă-o stea strălucitoare
Hrănită cu cadavre omenești
Și-amenințînd cu foamete și moarte.
Zmei, fulgere și bubuit de tunet
Să pustiască mîndrul plai, făcîndu-l
Sălaș al Furiilor, îngrădit
De Lethe [1], Styx [2] și Phlegeton [3], căci, vai,
Frumoasa Zenocrate a murit.

CALYPHAS:

Pe stîlpul ridicat în cinstea ei
E scris în grai arab, evreu și grec:
„Fiind orașul ars de Tamerlan,
Să nu se reclădească-n veci de veci."

AMYRAS:

Aici vom înălța un steag de doliu,
Cu stema egipteană și persană
S-arate că-i, din naștere, prințesă
Și soață-apoi Monarhului din Est.

CELEBINUS:

Aici, o placă va înfățișa
Alesele-nsușiri ale reginei.

TAMERLAN:

Și-aici va sta portretul Zenocratei
Ca toți să vadă marea-i frumusețe,
Portretul ce-o s-atragă-ncoace zeii
Și-o să-mbie stelele din sud,

---

[1] Rîul uitării, în Infern.
[2] Rîu care încercuia Infernul
[3] Rîu de foc, în Infern.

Al căror gingaș chip l-au cunoscut
Doar cei care au trecut ecuatorul,
Să vină-asemeni unor pelerini
În emisfera noastră ca s-o vadă
Pe mîndra, nentrecuta Zenocrate.
Dar tu, iubito, n-ai să-mpodobești
Cîmpiile Larissei — vei rămîne
Mereu în prejma mea. Cînd împresor
Vreo așezare sau cetate, tu
Vei străluci pe cortul meu regesc,
Iar cînd, în cîmp deschis, înfrunt oștiri,
Privirea ta-mi va-mbărbăta soldații
De parcă zeia luptelor, Bellona,
Ar năpădi cu mingi de foc și lănci
Războinicii vrăjmași. Acum, prieteni,
Luați sulițele-n mîini. Nu mai jeliți.
Orașul să jelească — pentru moartea ei
Îl vom preface-n pulbere și scrum.

CALYPHAS :

Dac-aș vărsa și un ocean de lacrimi
Și încă nu mi-aș alina durerea.

AMYRAS :

Precum cetatea, sufletul meu arde
La gîndul c-a murit măicuța noastră.

CELEBINUS :

Măicuța, biata ! Nu mai pot să judec,
Nici să vorbesc de-atîta grea durere.

TAMERLAN :

Destul, băieți. Acum dați ascultare
Căci vreau să vă învăț știința luptei,
Să vă deprindeți să dormiți pe cîmp,
Să mergeți înzăoați prin bălți viclene,
Să îndurați zăduf și geruri aspre,
Și foame cruntă și cumplită sete ;
Să vă urcați pe ziduri de castel,
Să-mpresurați un fort, să învățați
Cum se aruncă-orașe-ntregi în aer,
Cum trebuie îmbărbătați oștenii,
Cum să v-alegeți lovitura bună,
Cum se-ntocmește fortul în cinci unghiuri,
Din care cel mai bont să fie-acela
Unde vrăjmașul vrea să vă atace

Și cel mai ascuțit unde atacul
E mai anevoios. Să vă săpați
Șanțuri adînci, barajele să fie
Înguste, -abrupte, zidurile mari,
Iar bastioane tari și parapete
Și cavaleri [1] și contraforturi groase
Și loc să-ncapă șase mii de oameni,
Cu șanțuri tăinuite, contramine
Și coridoare doar de voi știute ;
Să fie-nalte valuri, căi ascunse
Ce apăr bastionul la atac,
Pentru pușcași să fie parapete
Și cazemate pentru tunuri grele.
Pe urmă s-aveți grijă de creneluri :
Să fie astfel așezate-ncît
S-acoperiți pătrunderea spre ziduri,
Să bateți tunurile dușmănoase
Și-orice spărtură să împiedicați.
Cînd veți deprinde trainic toate-acestea
Prin pildele pe care vi le voi da,
Veți învăța să faceți vad în ape
Ca să puteți străbate lacuri, mlaștini,
Pîraie, rîuri, golfuri și limanuri
Și-n valuri să zidiți o fortăreață
Din scobitura unei stînci semețe
Pe care să n-o cucerească nimeni.
Așa veți fi ostași adevărați
Și fii destoinici ai lui Tamerlan.

CALYPHAS :

Sînt mari primejdiile, tată ;
Pîn-a-nvăța, putem fi omorîți.

TAMERLAN :

Netrebnicule, ești feciorul meu ?
Te temi de moarte ? Păi, să iau hangerul
Și să-ți crestez cu răni mișelul trup !
Au n-ai văzut cum tunurile grele
Lovind în sulițași și călăreți,
Le-aruncă mădularele în aer
Și zăbrelesc lumina ca un colb ?
Dar, laș cum ești, te înspăimîntă moartea ?

---

[1] Întăriturî de apărare pentru tunuri.

Nu i-ai văzut pe călăreții mei
Străpunși de gloanțe, cu zdrelite mîini,
Cu sulițe de sînge înroșite,
Dar noaptea chefuind în cortul meu,
Turnînd în vine goale-un vin ușor
Ce-amestecat se face sîngeriu,
Iar tu nu lupți temîndu-te de răni ?
Privește-ți tatăl care-a-nvins pe regi
Și-a-nconjurat pămîntul cu oștirea-i,
Nu are nici un semn și nici o rană
Și-un strop de sînge-n luptă n-a pierdut —
Drept pildă vouă, brațul și-l crestează.

(Își crestează brațul.)

O rană-i un nimic chiar de-i adîncă,
Strai scump e sîngele pe zeul Marte.
Acum arăt ca un soldat și rana
E o răsplată tot atît de mare
Cum ar fi tronul meu măreț de aur,
Bătut în diamante și safire,
În perle și rubine fără preț,
Adăpostit sub falnic baldachin
Iar eu m-aș îmbrăca-n hlamida scumpă
A marelui Sultan care în lanțuri
A fost adus sub zidul din Damasc.
Cu degetele pipăiți-mi rana
Și mîinile vi le-nmuiați în sînge
În timp ce eu mă uit la voi zîmbind.
Ce-nseamnă-o biată rană, fiii mei ?

CALYPHAS :

Nu știu ce să spun. După mine e o priveliște care trezește milă.

CELEBINUS :

E-un fleac, fă-mi, tată, o rană.

AMYRAS :

Mie la fel, Măria Ta.

TAMERLAN :

Hai, domnișorule, întinde brațul.

CELEBINUS :

Taie adînc, tată, așa cum ai făcut cu brațul tău.

TAMERLAN :

De-ajuns e dacă poți răbda o rană.
Să nu pierzi, dragul meu, un strop de sînge
Cît timp nu-i înfruntăm încă pe turci ;
Dar cînd începe lupta, să nu-ți pese
De lovituri și răni, nici chiar de moarte,
Și fie ca Larissa pîrjolită,
Cuvîntul meu războinic și-astă rană
Să vă învețe-a prețui curajul,
Urmași destoinici ai lui Tamerlan !
Usumcasane, mergi acum cu oastea
Spre Theridamas și Techelles, cari
Au fost trimiși întîi ca să dea foc
Cetăților și-orașelor turcești
Și să-l vîneze pe mișelul jalnic
Care-a fugit cu-Almeda, trădătorul.
În felu-acesta-i prindem la strîmtoare.

USUMCASANE :

De-abia aștept să-l spintec pe Almeda,
Tîlharul mîrșav care l-a trădat
Pe Tamerlan, iubitul meu stăpîn.

TAMERLAN :

Dacă fricosul Callapin cutează
Să strîngă oaste împotriva noastră,
După ce-l prindem, îl batjocorim
Mai crunt decît pe tatăl lui, sultanul.

(Ies.)

SCENA 3

Techelles, Theridamas și alaiul lor.

THERIDAMAS :

Lăsînd pe Tamerlan în miază-zi,
Am mers spre granița cu sirienii
Și colo-i Basra, citadela-n care
Ei strîng comorile întregii țări.

TECHELLES :

Să ducem artileria ușoară,
Minioni și falconete [1], spre tranșee,
Să batem zidurile pînă cînd
Cu piatra din spărturi vom umple șanțul
Și vom putea pătrunde în tezaur.
Voi ce părere-aveți, ostași ?

SOLDAȚII :

Dă ordin și pornim îndată.

THERIDAMAS :

Stați ! Toba să anunțe tratative,
Se vor preda, poate, fără să lupte,
Știind că doi regi ai lui Tamerlan
Stau lîngă ziduri cu nenfrînte oști.

Semnale de luptă. Căpitanul din Basra cu soția și fiul.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Ce poftiți, domnii mei ?

THERIDAMAS :

Să ne predați cetatea, căpitane.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Ei cum, gîndiți că sînt sătul de ea ?

TECHELLES :

Ba, nu, sătul de viață dacă-nfrunți
Doi buni prieteni ai lui Tamerlan.

THERIDAMAS :

Pionierii meșteri din Alger
Sub focul tunului vor ridica
Un deal din crengi și lut, mai-nalt ca fortul
Și peste-ntărituri și căi dosite
Vor trage-n metereze, făcînd breșe
A căror pietre au să umple șanțul.
Dacă intrăm, pe tine și pe-ai tăi
Nu vă răscumpără nici sfîntul Cer.

TECHELLES :

Ăști mauri vor tăia oricare țeavă
Ce vă aduce apă și-n tranșee
Vor sta ascunși, ca în castel

[1] Minioni, falconete, tunuri ușoare ale vremii.

Să nu mai intre urmă de provizii,
Și să nu iasă nimeni decît mort.
N-ai încotro — predă-te, căpitane.

CĂPITANUL DIN BASRA

Prieteni ai lui Tamerlan ! De-ați fi
Chiar frații preaslăvitului Profet,
Nu mă supun ; deci faceți ce-i mai rău,
Rîmați, scobiți, minați, munți grămădiți,
Luați-ne apa și tot ce puteți —
Eu sînt nestrămutat, deci, bun rămas.

THERIDAMAS :

Pionieri, unde-o să pun țărușul
Săpați după măsura ce v-am dat-o,
Zvîrliți pămîntu-n sus spre cetățuie
Stînd aplecați cît nu vă ocrotește
Și unul să nu piară-n focul lor.

PIONIERII :

Am înțeles, stăpîne.

TECHELLES :

O sută, toți călări, prin cîmp să afle
Cam ce oștiri le vin într-ajutor.
Ai noștri, Theridam, să stea-n tranșee,
Iar noi, să măsurăm cu astrolabul
'Nălțimea zidurilor și distanța
Care desparte fortul de tranșee,
Să știm dacă tunarii pot ochi
Fără greșeală ținta ce-o rîvnesc.

THERIDAMAS :

Ai grijă tunurile să le-aducă
Numai de-a lungul șanțului ; și fascii
Cu o lățime de vreo zece coți
Să-i apere pe-artileriști de gloanțe
Cît bat cu tunurile — și atunci
Molozul, praful, focul, fumul, larma,
Zbierăturile, ecoul, toate
Vor asurzi și-ntuneca văzduhul.

TECHELLES :

Gorniști și toboșari, sunați alarma,
Soldați, fiți tari ! cetatea e a voastră !

(Ies.)

SCENA 4

Intră Căpitanul din Basra cu Olympia, soția sa și cu fiul.

OLYMPIA :

Stăpîne, să plecăm de-aici cu grabă
Prin hruba ce ne scapă de dușman ;
Pentru castel nădejde nu mai este.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Un glonte ucigaș mi s-a oprit
În dreptul inimii, simt că mă sting.
Mi-e rupt ficatul, vinele ce-aduc
Dintr-însul hrana pentru trup s-au spart
Și măruntaiele-s scăldate-n sînge
Ce curge nencetat. Vă las cu bine,
Soție dragă, fiul meu, eu mor.

(Moare.)

OLYMPIA :

Noi mai trăim — unde-ai plecat, o, Moarte ?
Întoarce-te și ia-ne pe-amîndoi
Să ne răpună-o clipă, și-un mormînt
Să ne primească. Moarte, nu mai vii ?
Dar solul tău e încă lîngă mine,

(Scoate un pumnal)

Hidoasă Moarte, aripa-ți întinde
Și du-ne sufletele lîngă-al său.
Fiul meu drag, ești pregătit să mori ?
Păgînii-aceștia sciți, atît de cruzi,
Și maurii ce nu știu îndurarea
Ne-or ciopîrți, pe roată ne vor trage
Sau vor găsi grozave alte chinuri ;
De-aceea mori de mîna mamei tale,
Care, tăindu-ți gîtul sidefiu,
Te va scăpa de viață și de cazne.

FIUL :

Ia-mi viața, mamă, sau mi-o iau eu singur.
Crezi că mai pot trăi știindu-l mort ?
Ori dă-mi pumnalul, ori lovește tu

Ca sciții să nu-și bată joc de mine
Dă, mamă scumpă, vreau să-l văd pe tata.

(Olympia îl înjunghie.)

OLYMPIA :

O, sfinte Mahomed, de-o fi păcat,
Iertare cere-mi de la Cel de Sus
Ca, mîntuită, să mă poți primi.

Intră Theridamas, Techelles și tot alaiul lor.

THERIDAMAS :

Ei, doamna mea, ce faci aici ?

OLYMPIA :

Așa cum i-am luat fiului meu viața
Mi-o iau pe-a mea. Ca trupurile lor
Să nu fie sluțite de barbari,
Le-am ars.

TECHELLES :

Soție demnă de-un ostaș !
Să vii cu noi la Tamerlan cel Mare —
Cînd va afla ce hotărîtă-ai fost,
Îți dă ca soț un prinț sau chiar un rege.

OLYMPIA :

Bărbatul meu mi-a fost cu mult mai scump
Decît un prinț, un rege,-un împărat,
Iar pentru el vreau să-mi pun capăt vieții.

THERIDAMAS :

Nu, doamnă, hai cu noi la Tamerlan,
Un om mai mare decît Mahomed,
Mai chipeș și mai falnic decît Zeus
Cînd din palatul său ceresc se uită
La Cynthia ce șade, luminoasă,
Lîngă fereastra din alcov ; la Thetis,
Înveșmîntată-n straie de cleștar ;
O calcă sub picioare pe Fortuna,
Pe zeul luptelor și-l face sclav ;
Cu spada scoasă, Parcele și Moartea
Îl însoțesc în straie purpurii ;
În fața lui, călare pe un leu
Nemesis poartă-un coif mînjit de sînge
Și-mproașcă creierii celor uciși ;

Cu el zbor Furii hide care-așteaptă
Un semn ca să pornească pustiirea.
Deasupra, -nfășurată-n văl de aer,
Plutește taina pe aripi de vultur
Suflînd grozav din goarna-i aurită,
Ca între polii cerului și-ai lumii
Să sune numele lui Tamerlan ;
Pe-acest om, doamnă, ai să-l vezi cu ochii.
Să mergem.

OLYMPIA :

Îndură-te de lacrimile mele
Și în genunchi te rog să mai rămîi
Cît să-mi arunci firavul trup în focul
Ce-mi mistuie bărbatul și copilul.

TECHELLES :

Mai bine să ne mistuie pe noi,
Ostașii Theridamas și Techelles,
Decît să ardă-un chip creat de Fire
Cu mai măiastră artă ca atunci
Cînd a dat formă haosului veșnic
Și a aprins făcliile cerești.

THERIDAMAS :

M-ai fermecat atît de mult, domniță,
Că trebuie să mergi cu noi.

OLYMPIA :

Duceți-mă oriunde, mi-e tot una,
Iar capătul acestui drum sortit,
Va fi sfîrșitul tristei mele vieți.

TECHELLES :

Nu, doamnă, ci-nceput de bucurii,
Hai, fără teamă de nimic.

THERIDAMAS :

Soldați, pornim spre Generalul nostru
În Anatolia, unde e gata
Oștirile turcești să le atace.
Aur, argint și perle, tot ce-ați luat,
Din fortăreață faceți parte dreaptă
De două ori mai mult o să-i dăm Doamnei
Din lăzile tezaurului nostru.

(Ies.)

SCENA 5

Callapin, Orcan, Regele Ierusalimului, regele Siriei: Almeda cu suita și un sol.

SOLUL:

Slăvite împărate Callapin,
Trimisul pe pămînt al lui Alah,
Vă dau de știre că lîngă Alep
Se află Tamerlan, monarhul pers,
Cu călărașii și pușcașii lui,
Mai mulți decît sînt frunzele în freamăt.
Din codrul Idei [1], unde cîinii tăi
Gonesc cu lătrături rănitul cerb,
Țintește să-mpresoare și să ardă
Orașul Anatolia, apoi
Întreaga țară să o cucerească.

CALLAPIN:

Oștirea mea regească nu-i mai mică —
Între hotarul Frigiei [2] și marea
Ce scaldă Ciprul cu-nspumate valuri
Ea împînzește văi, cîmpii și dealuri.
Prinți turci și căpetenii, fiți bărbați,
Tociți-vă hangerele cu grijă —
Curînd le veți înfige-n Tamerlan,
În fiii și în căpitanii lui.
Pe Mahomed, n-o să rămînă unul,
Iar cîmpul unde se va duce lupta
„Mormîntul perșilor" va fi numit
În amintirea biruinței noastre.

ORCAN:

Și-acel ce-și spune Biciul Cerului,
Stăpînul lumii, zeul pămîntean,
Va pune capăt marșului războinic,
Mergînd spre lacul iadului! Acolo,
Ordii de draci, știind că va muri
De mîna mea, aici în Anatolia,
Țin fiare roșii de nestinsul foc,

---

[1] Lanț muntos în Asia Mică, lîngă Dardanele.
[2] Denumirea antică a unei regiuni din partea de nord-vest a Asiei Mici.

Rînjesc, întind lăboaie și la porți
De-abia așteaptă să-i înhațe duhul.

CALLAPIN :

Să-mi spuneți, viceregi, cîți luptători
Ați pregătit pentru oștirea mea ?

REGELE IERUSALIMULUI :

Din Palestina și Ierusalim,
Au mai venit încă șaizeci de mii
De cînd i-ai socotit ultima oară.

ORCAN :

La fel dinspre deșertu-arab și țara
A cărei minunată capitală
A refăcut-o marea Semiramis [1],
Au mai venit, călări și pedestrași,
Cam patruzeci de mii, pe lîngă cei
Ce ți i-am arătat ultima oară.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Noi, doamne, am adus din Trapezunt
Turci credincioși și bravi bithynieni,
Ce luptă fără-a ști să dea-napoi
Sau să se-ntoarcă nebiruitori,
Cincizeci de mii de oameni care se-adaugă
Acelor numărați pînă acum.

REGELE SIRIEI :

Pe lîngă cei pe care i-ai numărat
Au mai venit alți sirieni, din Halla [2]
Și-orașele vecine din ținut,
Opt mii, călări, treizeci de mii, pedeștri ;
Astfel, armata-mpărătească-ajunge
La șasesute mii de luptători.

CALLAPIN :

Deci, bun sosit la moarte, Tamerlan !
Să mergem, viceregi, spre cîmpul luptei,
Mormîntul perșilor, altarul unde
Îi vom jertfi un munte-ntreg de leșuri
Lui Mahomed care cu Iupiter
Deschide bolta ca de sus să vadă
Cum îi vom sfîrteca pe neprieteni.

---

[1] Semiramida.
[2] Oraș situat la sud-est de Alep(po), posibil o variantă a lui.

Intră Tamerlan cu cei trei fii ai săi, Usumcasane și alții.

TAMERLAN :

Ce zici, Casane ? Un sobor de regi
Din care, parcă nu-i nici unul vesel...

USUMCASANE :

S-au speriat cînd te-au văzut, stăpîne.
Sărmanii, cred că moartea li-e aproape.

TAMERLAN :

Și este chiar, prin mine, sînt aici !
Și totuși am să-i cruț, vor fi doar robi.
Ei, regișori ai Turciei, venit-am
Ca Hector care-n tabără grecească
A înfruntat dîrzenia Eladei
Și-a apărut, semeț și arătos,
În fața fiorosului Ahile,
Rivalul său în lupte vitejești.
Asemuirea mea vă face cinste,
Căci de-aș fi eu cum Hector cu Ahile
(Prinț fără seamăn ce-a ținut o spadă)
Să vă poftesc la luptă, pe oricare.
Știu că ați da-ndărăt, hangerul meu
Vă înspăimîntă ca un scorpion.

ORCAN :

Ei, așa ! Ți-e slabă oastea și de-aceea
Încerci să-nvingi prin luptă piept la piept
Dar, Tamerlan, păstor de rînd ce ești,
Am să-ți tai gîtul cu această spadă.

TAMERLAN :

Păstorul la născarea cărui Cerul
A arătat un semn prielnic lui,
Unind luminătorii ce-și vor fi
Dușmani unul altuia pînă-n veac,
Vestitul Tamerlan, cuceritorul,
Atît o să te chinuie, o dată
Cu Callapin, mișelul, hoțul care
L-a cumpărat pe-acest nemernic sclav,
Pe-acel cîine de turc, necredincios
În slujba marelui său împărat,
Încît vei blestema pe Tamerlan.

CALLAPIN :

Scit îngîmfat, am să răzbun ocara
Ce i-ai adus lui tata, apoi mie.

REGELE IERUSALIMULUI :

Pe Mahomed, va fi legat în lanțuri,
Vîslind cu alți creștini pe-o brigantină
Să prade vasele-n Arhipelag.
Odată-ntors la vechea-i meserie,
Cred că va deveni corsar vestit.

CALLAPIN :

Eu zic ca după ce se-ncheie lupta
Să ne gîndim la cel mai strașnic chin
Ce-i poate frînge sufletul și trupul.

TAMERLAN :

Jupîne Callapin, eu o să-ți atîrn un jujău de gît ca să nu mai fugi iar. În felul ăsta nu va mai trebui să umblu după tine.
Eu vouă, viceregi, vă pun zăbale
Vă-nham la aurita mea caleașcă,
Iar dacă stați, v-ating cu bici de sîrmă.
O să mîncați nutreț, paie sau fîn,
Și-o să dormiți în grajd pe scînduri goale.

ORCAN :

Pînă atuncea, însă, Tamerlan,
Ai să cerșești iertare în genunchi.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Soldați de rînd, să știi, au să te ducă
Legat la cortul Marelui Sultan.

REGELE SIRIEI :

Toți am jurat să fii ucis în chinuri
Sau să trăiești mai rău decît un rob.

TAMERLAN :

Regișorilor, deocamdată țineți post. Peste puțin o să am prilejul să vă ospătez.

CELEBIUS :

Uită-te, tată, cum ne privește temnicerul Almeda.

TAMERLAN :

Fugar mișelnic, trădător scîrbos,
Cum ai să rogi pămîntul să te-nghită !
Nu vezi tu oare moartea-n ochii mei ?
Nemernice, te-aruncă de pe-o stîncă,
Ori spintecă-te, inima ți-o smulge,

Ca să-mi îmbuni mînia, căci altminteri
Am să te ard cu fierul înroșit,
Să te stropesc cu plumb topit, cînd tu
Ești tras pe roată și auzi pocnind
Încheieturile. Cît mai ești viu
Nici o stihie nu te va scăpa
De furia lui Tamerlan cel Mare.

CALLAPIN :

În ciuda ta, va fi înscăunat.
Almeda, vino să-ți primești coroana.
Eu te fac rege în Ariadan,
Pe Marea Roșie, chiar lîngă Mecca.

ORCAN :

Ei, haide, ia-o !

ALMEDA *(către Tamerlan)* :

'Mi îngădui s-o primesc, Măria Ta ?

CALLAPIN :

Îi ceri voie ? Poftim, ia-o !

TAMERLAN :

Hai, domnișorule, ia și o jumătate de duzină. Așa, acum că ești rege, îți trebuie și un blazon.

ORCAN :

Pe care să fie capul tău.

TAMERLAN :

Nu, mai bine să aibă o legătură de chei pe drapel, să-i amintească că a fost temnicer, ca atunci cînd i-l iau să-i pot zdrobi creierii cu ele și să vă-ncui în grajd cînd o să asudați de tras la caleașca mea.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Ajunge, hai să mergem pe cîmpul de bătălie ca să-l ucidem pe nemernic.

TAMERLAN :

Băiete, pregătește biciul și adu-mi caleașca la cort, căci după ce se sfîrșește lupta, voi călări în triumf prin tabără.

Intră Theridamas, Techelles și suita lor.

TAMERLAN :

Ce-i, regișorilor ? Acești balauri
Au să vă înspăimînte într-atît
Că-i veți ruga să vă primească robi.

Techelles, Theridamas, bun venit,
Știți oarecine-i acest rege nou ?

THERIDAMAS:

Da, a fost paznicul lui Callapin.

TAMERLAN:

Ei, acum îl vezi rege. Ai grijă de el, Theridamas, cît vom lupta, ca nu cumva s-ascundă coroana, cum a făcut nepotul de rege al Persiei.

REGELE SIRIEI:

Nu, Tamerlan, te-nredințez că nu va fi nevoit să facă așa ceva.

TAMERLAN:

Nu poți să știi.
Acum, prieteni dragi și căpitani,
Luptați cum știți, ca niște-nvingători,
Izbînda din această zi e-a voastră,
Ea șovăie acum, dar, încruntarea mea
O va sili să mă însenineze
Și să ne dea la toți cununi de laur.

TECHELLES:

Zîmbesc la gîndul că după-nfruntare,
Cînd Anatolia va fi a noastră,
Ostașii, cu odoarele în spate,
Vor năduși sub greutatea lor.

TAMERLAN:

Domniile vi le împart îndată.
La luptă, turcilor, sau vă predați.

ORCAN:

Întîi, tîlhare, să ne măsurăm !

(Ies.)

Actul IV

SCENA 1

Alarmă ; Amyras și Celebinus ies din cortul unde doarme Calyphas.

AMYRAS :

Coroanele acestor mîndri turci
Par niște sori a căror strălucire
Înfruntă-a cerurilor slavă. Frate,
Să ne grăbim pe tata să-l ajungem,
Deși i-e spada iute cum e gîndul
Și-n zborul ei cosește-armate-ntregi.

CELEBINUS :

Cheamă-l din cort pe leneșul Calyphas.
Dacă nu-l vede colo-n luptă, tata
O să se-nfurie atît de rău
Încît mă tem că-l va înjunghia.

AMYRAS :

Hai, frate, scoală-te odată, hai !
Mai poți dormi cînd turcii bat în tobe
Și bubuitul tunurilor lor
Vestește parcă neizbînda noastră ?

CALYPHAS :

Nebunilor, de mine nu-i nevoie
Și nici de voi. De ce să rîdă lumea
De cutezanța unor băieței ?
Chiar dacă-o jumătate de oștire
Ar piroti ca mine, tatăl meu
Tot ar învinge. Nu-l jigniți crezînd
Că-i trebuiește ajutorul vostru.

AMYRAS:

Cutezi să fugi de luptă? Doar știi bine
Ce mult urăște tata mișelia.
Ai grijă, ți-a mai poruncit să lupți
Cînd însuși el, în mijlocul oștirii,
Cu spada noastră, nencercată încă,
Lovea fără cruțare pe dușmani.

CALYPHAS:

Știu ce înseamnă să ucizi un om.
Eu unul am mustrări de conștiință.
Nu-mi place să omor și să vărs sînge
Cînd setea pot să-mi potolesc cu vin.

CELEBINUS:

Hai, vino, lașule! Faci de rușine
Și casa ta și neamul bărbătesc.

CALYPHAS:

Mergi, luptă pentru amîndoi, voinice,
Și ia-l de-aici pe fratele-ălălalt,
Ca să se dovedească un nou Marte,
O să mă bucur auzind că voi
Ați cîștigat atîta slavă-n luptă
Și hoitul l-ați lăsat în urma voastră;
Și-o să mă bucur că n-am fost cu voi.

AMYRAS:

Și-atunci nu vii?

CALYPHAS:

Precum ai înțeles.

AMYRAS:

Dacă toți munții-nalți din Zona Mundi [1]
Ce-ncing Tartaria îndepărtată,
S-ar preschimba în mărgărint, ca eu
Să stau în cort, nu aș primi, știind
Că tata s-ar înfuria cumplit
Cînd se va-ntoarce-nvingător din luptă
Și va afla că noi n-am meritat
Nimic din slava ce ne-a pregătit-o.

CALYPHAS:

Ia slava tu, eu am ales odihna,
Iar mintea o să-mi ierte lașitatea.
Să merg la luptă cînd nu e nevoie?

[1] „Cingătoarea Pămîntului", vechea denumire a Munților Urali.

(Zgomot de luptă în culise. Amyras și Celebinus pleacă repede.)

CALYPHAS:

Peste tot zboară gloanțe la-ntîmplare.
Dac-ar ucide-afară mii de oameni,
M-ar răsplăti un glonț, mult mai curînd
Decît pe unul care n-a luptat;
Dac-aș ieși din cort fără să fac
Nici rău nici bine, încă s-ar putea
Să-ncerc un rău pe care nici un bine,
Coroana tatii, slava, nu-l mai dreg.
Să joc, dar, cărți, Perdicas!

(Intră Perdicas)

PERDICAS:

Stăpîne, sînt aici.

CALYPHAS:

Hai să jucăm cărți, să treacă timpul.

PERDICAS:

Cum poruncești, stăpîne. Pe ce jucăm?

CALYPHAS:

Cîștigătorul să sărute primul pe cea mai frumoasă dintre sultanele turcilor pe care o să le ia în robie tata.

CALYPHAS:

Mă învoiesc, pe cinstea mea.

(Joacă cărți.)

Ei zic că sînt laș, Perdicas, și mă tem așa de puțin de pocnetele, săbiile și tunurile lor ca de-o doamnă goală cu fileu de aur care de teamă că m-ar înspăimînta, l-ar scoate și s-ar culca cu mine.

PERDICAS:

O asemenea teamă, stăpîne, nu te-ar face nicicînd să dai înapoi.

CALYPHAS:

Aș vrea ca tata să-mi încerce curajul într-o astfel de bătălie.

(Zgomot de luptă în culise.)

Ce-o fi zarva asta? Pesemne că e rănit careva.

(Ies.)

Intră Tamerlan, Theridamas, Techelles, Usumcasane, Amyras, Celebinus, ducînd pe regii turci prizonieri. Soldați.

Ei, sclavilor, vi s-a știrbit trufia ?
Feciorii mei vă duc ca pe berbeci
La junghiat. Băieți, spuneți și voi :
Războiul nu-i desfată și pe zei ?
Nu ardeți de dorința să deprindeți
Prin alte fapte-această mare artă ?

AMYRAS :

N-ar fi mai bine să-i lăsăm să plece
Ca, întorcîndu-se cu noi oștiri,
Să recunoască-apoi : „A fost putere
Și-a fost mărinimie, nu-ntîmplare !?"

TAMERLAN :

Amyras, soarta să n-o ispitești.
Curajului dă-i veșnic prospătură,
Bucatele sleite nu-i priesc.
Unde-i fricosul, căci fecior nu-mi este
Acel ce numele mi-a pîngărit !

(Intră în cort și îl scoate afară pe Calyphas)

Întruchipare-a lenei și a fricii,
Otreapă care slava mi-o întuneci,
Îmi seacă inima de-amărăciune
Cînd te privesc ! Cum aș putea
Opri aceste mîini să pedepsească
Așa cum se cuvine, mișelia ?

THERIDAMAS :

Îndură-te, stăpîne-al meu, te rog !

TECHELLES ȘI USUMCASANE :

Cu toții, Doamne, te rugăm să-l ierți !

TAMERLAN :

Drepți ! Soldățoi care-ați uitat onoarea
Și tîlcul luptelor unui ostaș !

AMYRAS :

Prea bunule stăpîn, iertat să fie,
Apoi silit la lupte — îl luăm noi.

TAMERLAN :

Drepți ! fiilor, vă-nvăț ce-nseamnă lupta
Și care este rostul vitejiei !
O, Samarkand în care m-am născut
Și-am învățat a cărnii cutezanță,
Roșește-acum, căci cinstea ți-e pătată
Și nici Javartes [1] care te îmbrățișează
Cu-atîta dragoste nu este-n stare
Să spele chipul tău mînjit. Tu, Joe,
Primește-i îndărăt fricosul suflet
Și-acest trup laș ce n-a adăpostit
Ființa însăși a lui Tamerlan.
Cu tine sînt croit dintr-o plămadă ;
Mă stăpînește-un spirit ce mă face
Viteaz, ambițios și mîndru, gata
Să ridic spada și-mpotriva ta
Ca să dirigui sferele cerești,
Fiindcă acest pămînt și chiar văzduhul
Prea mică-mpărăție-s pentru mine.

(Îl înjunghie pe Calyphas.)

Pe Mhamed, al tău prieten, jur :
Cum tu mi-ai dat asemenea vlăstar,
Făcut din humă grea, din tot ce este
Mai scîrnav în stihii, fără curaj
Putere sau măcar un dram de minte,
Plin de prostie, somn și nepăsare,
Din mine ți-ai făcut vrăjmaș mai mare
Ca-acel ce munți zvîrlit-a-n capul tău,
Clătind povara ce-o purta Atlas,
De care, tremurînd, te-ascunzi în aer
Și-n nori smoliți ca să nu fii văzut.
Voi, lașilor, ai Asiei bicisnici
Ce nu vreți să vedeți puterea mea
Deși ea strălucește ca un soare,
Cu toții veți simți puterea-aceasta
Și veți vedea cum face osebire
Între pedeapsa dată lui și vouă.

[1] Sau Javart, antica denumire a fluviului Sir-Daria (în Asia Centrală).

ORCAN :

Ne-ai arătat doar osebirea dintre noi
Prin fapta-ți blestemată și barbară.

REGELE IERUSALIMULUI :

Izbînzile îți sînt atît de crude,
Că bolta, plină-acum de meteori
Alcătuiți din sîngele vărsat de tine
Și flăcările ce-ai zvîrlit în aer
O să-ți trimită-n creștet foc și sînge,
O grindă de stropi fierbinți, și astfel,
Cu-al nostru sînge, ne vom răzbuna.

TAMERLAN :

Mișeilor, aceste barbarii —
Dacă așa vreți să numiți războiul —
Le fac fiindcă am de Sus poruncă
Să biciuiesc trufia-nscăunată
Și, iarăși, nu sînt rege peste regi
Pentru mărinimie și blîndețe
Și port un nume mai răsunător —
Biciul lui Dumnezeu și Spaima Lumii.
Ca pe deplin să-l merit, eu răspund
Cu luptă, moarte, sînge și cruzime,
Zdrobind pe țărănoii cari înfruntă
Puterea măreției din Înalt
Ce-o port în mine. Iar voi, Theridamas,
Techelles și Casane, jefuiți
Tot ce-i de preț în corturile mari
Ale acestor turci trufași ; luați și cadîne
Să-i sape groapa ăstui plod scopit ;
Nici un oștean să nu-și mînjească mîna
Cu un neisprăvit ; apoi în cort
Aduceți tîrfele — voi hotărî
Ce fac cu ele. Luați-l de aici.

SOLDAȚII :

Da, Măria Ta.

(Ies cu corpul lui Calyphas.)

REGELE IERUSALIMULUI :

Ah, monstru blestemat ! Nu, Belzebut,
Pe care în cruzime îl întreci
Și-n ură ești mai crîncen decît el !

ORCAN :

Eac și Radamant [1], ne răzbunați
Și chinuiți-l crunt, ca ura noastră
Să stingă ura lui, cu care-atît
Lovește-n noi.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Fie ca ochii lui
Ce toarnă-n inima-i înverșunată
Venin de șarpe, să orbească !

REGELE SIRIEI

Arterele și vinele nicicînd
Să nu-i hrănească inima sa crudă
Ci, fără vlagă și căință-n sînge,
Să se zbîrcească și să ardă-n furii.

TAMERLAN :

Lătrați, cotarlelor ! Vă-nchid eu gura
Cu fierul înroșit în foc, vîrîndu-l
Pînă-n spurcatele voastre gîtlejuri !
De-atîta chinuri ce veți îndura
O să mugiți ca pînă hăt departe
Pămîntul să răsune ; o să mugiți
Precum aprinșii tauri cimbrieni
Care, fără vaci, aleargă nebunește
Împunși de coarnele celor din spate
Și mugetul lor jalnic umple valea.
Cu tunuri noi, nefolosite încă,
Voi cuceri, prăda de tot și arde
Cetăți, palate de-aur cîte-aveți
Iar cu văpaia care-atinge norii,
Voi da foc bolții, stelele topite
Vor fi ca lacrimi pe care Mahomed
Le varsă la pieirea țării sale ;
Și pînă cînd n-aud pe Iupiter
Tunînd de sus : „Ajunge, Tamerlan !“
Voi fi mereu o Spaimă-a-ntregii Lumi
Iar meteorii ce-s oșteni pășind
Pe-a cerului cetăți am să-i silesc

---

[1] Eac, fiul lui Zeus și rege al mirmidonilor ; renumit pentru spiritul său de dreptate, ca și Radamant, erou cretan, fiul lui Zeus și al Europei.

S-alerge-n jurul bolții și să frîngă
Învîlvoratele lor lănci, în cinstea
Victoriilor mele strălucite.
Aduceți-i pe toți în cortul meu.

SCENA 2

Olympia, singură.

OLYMPIA :

Olympia, sărmano, ochii tăi
N-au mai văzut a soarelui lumină
De cînd te-au pus sub pînza unui cort,
Iar chipul tău e scofîlcit ca moartea.
Găsește-o cale ca să scapi de viață,
Căci nu poți să-i primești hidoasa curte,
Al cărei țel e necinstea ta.
Și cum pămîntul, azi sărat de lacrimi,
Nu are ierburi care să-ți dea otravă,
Nici aer să-ți înăbușe suspinul,
Miasme rele-ori aburi să te-nece,
Nici sabie cu care să-ți iei viața,
Să-ți fie gîndul singura ta armă.

(Intră Theridamas.)

THERIDAMAS :

Olympia, te-am căutat în cortul meu
Și l-am găsit pustiu, neluminat
De frumusețea ta ; și-atunci, nebun,
Am alergat pe cîmpuri, bănuind
Că Zeus cel focos l-a pus pe Hermes,
Înaripatu-i fiu, să te răpească.
Acum nu am de ce să-mi fie teamă.
Olympia, ascultă-mi rugămintea !

OLYMPIA :

Cînd mi-au murit bărbatul și copilul,
Cu ei am îngropat orice simțire,
Afară de durerea și de jalea
Ce nu-mi îngăduie să mă gîndesc

La dragoste ci doar la moarte — ea
E pentru-un suflet trist subiect mai vrednic.

THERIDAMAS :

Te-ndură ! pentru mine ochii tăi
Sînt mai frumoși și mai atrăgători
Decît ai lunii care-atrage marea.
Privirea ta de bucurii mă umple,
Dar ele pier cînd pleci de lîngă mine.

OLYMPIA :

Stăpîne, -ndură-te, cu spada scoasă
Deschide-i drum amarului meu suflet
Ce-atît se zbate-n temnița aceasta
Și vrea să iasă ca să-i întîlnească
Pe soțul meu, pe dragul meu băiat.

THERIDAMAS :

Mereu aceleași vorbe, soțul, fiul !
Iubito, uită-i și ce-ți spun ascultă :
Vei fi regină falnică-n Alger
Și îmbrăcată-n straie de aur greu,
Sus în palatul meu de marmur sta-vei
Precum Venera-n tronu-i maiestos,
Cerînd să ți se-aducă tot ce vrei !
De dragul tău eu am să las oștirea
Și-mi voi petrece viața lîngă tine
Cu vorbe minunate de iubire.

OLYMPIA :

Decît asemeni vorbe mai degrabă
Aș asculta o poezie-n care-un vers
Cu moartea se sfîrșește iar cel'lalt
Cu ea începe. Iar împărătească
Nu pot să fiu în schimbul dragostei.

THERIDAMAS :

Păi, dacă nu te lași înduplecată,
Voi folosi, domniță, un alt mijloc !
Sînt pătimaș în dragoste și iute,
Și vrerii mele am să te supun.
Întoarce-te în cort.

OLYMPIA :

Ca să-mi cruți cinstea, am să fac
Măriei tale-un dar de preț, cum altul
Cred eu că nu se mai găsește-n lume.

THERIDAMAS :

Anume ce ?

OLYMPIA :

Un unguent pe care-un alchimist
L-a distilat din cel mai pur balsam
Și din esența multor minerale.
Tăria marmurei celei mai rare
Ce-i strecurată-n el ca picături
După tipicul artelor oculte,
Prin farmece rostite chiar de duhuri.
O piele astfel unsă n-o străpung
Nici sabia, nici lancea, nici pistolul.

THERIDAMAS :

În halul ăsta-ți bați tu joc de mine ?

OLYMPIA :

Dovadă, gîtul eu mi-l ung iar tu,
Cînd ai lovit, privește vîrful spadei
Și ai să vezi cît de tocit va fi.

THERIDAMAS :

Dacă-i un leac minune, atunci de ce
Nu ți-ai uns soțul — că doar l-ai iubit ?

OLYMPIA :

Așa mi-a fost în gînd să-l folosesc,
Dar moartea-i grabnică m-a-mpiedicat.
Și-acum, adeverire să fiu eu.
Înceacră și-ai să vezi că nu scornesc.

THERIDAMAS :

Încerc, Olympia, și-am să-l socot
Drept darul cel mai scump din Orient.

(Olympia se unge pe gît.)

OLYMPIA :

Acum lovește și vezi, vîrful spadei
Cît e de bont de-i tare lovitura.

THERIDAMAS :

Lovesc, Olympia.

(O injunghie.)

Cum, am ucis-o ? Cîine, te omoară !
Retează brațul ce-mi răpi iubita !
Cei mai de seamă învățați ai vremii
Ar fi aflat în ea minuni mai multe

Decît descopăr în a firii taine.
Mai mîndru-i Iadu-acum ca Elizeul,
Pe bolta neagră rătăcește-un astru
Mai falnic decît Ochiul Cerului,
Din care stelele își iau lumina.
Damnații au scăpat acum de chinuri,
Căci Furiile îi admiră chipul,
Iar infernalul Dis îi face curte,
Scornind la măști și baluri pentru ea,
Lăsînd deschise uși spre-al său tezaur,
Slăvind-o pe regina neprihanei,
Al cărei trup va fi-ngropat cu-alaiul
Ce-l poate-ngădui regatul meu.

(Iese, scoțîndu-i trupul afară.)

SCENA 3

Tamerlan tras în carul său de către regii Trapezuntului și Siriei cu zăbale în gură; el ține frîul în mîna stîngă și cu biciul din mîna dreaptă îi biciuiește. Techelles, Theridamas, Usmucasane, Amyras, Celebinus; regii Anatoliei și Ierusalimului sînt escortați de cinci-șase soldați de rînd.

TAMERLAN :

Hi ! gloabe ghiftuite ale Asiei,
Doar douăzeci de leghe într-o zi,
Trăgînd un car de luptă-atît de mîndru,
Cu-un mare vizitiu ca Tamerlan ?
De la Asphaltis, unde v-am învins
Pîn-la Beirut, unde vă dau nutreț ?
Roibii ce duc cerescul Ochi de aur
Și suflă-afară zori aprinși din nări
Nu-s prețuiți așa de-al lor stăpîn
Ca voi ce-i sînteți robi lui Tamerlan.
Iar caii îmblînziți de-Alcide-n Tracia,
Hrăniți de-Egeu cu carne omenească
Și zvăpăiați fiind fără pereche,
N-au fost supuși de-o forță mai divină
Cum fost-ați voi de brațul meu nenvins,

Ca să vă fac mai aprigi, de mîncare
Vă dau doar carne crudă; de băut,
Muscatul cel mai tare cu găleata.
Mîncați și beți din plin, dar carul meu
Să zboare ca un nor sub vînt; de nu,
Muriți ca fiarele, netrebnici trîntori,
Fiți hrană pentru corbii cobitori!
Așa-s pe drept, Biciul lui Iupiter;
Să-l văd pe zeu răsfrînt în chipul sacru
Care-i păstrează numele și slava.

AMYRAS:

Stăpîne, vrei să-mi dai și mie-un car,
Ca să fiu tras de alți doi regi trîndavi?

TAMERLAN:

Ești încă tînăr pentru-așa ceva;
Iar mîine, ei vor trage carul meu
Cît ceilalți regi prieteni se-odihnesc.

ORCAN:

O, tu, stăpîne, domn subpămîntean,
Rege-absolut ca Joe, tot așa
Cum ai venit cîndva-n Sicilia
Ca să cunoști pămîntul ei bogat
Și-acolo ai văzut pe Proserpina [1]
Gustînd din rodul pomilor lui Ceres [2]
Și-ai îndrăgit-o și, ca s-o cinstești,
Regină ai făcut-o astfel astăzi,
Să vii la noi cu ură și mînie
Ca să-l zdrobești pe-acest tăgadnic mîndru
Și-n fundul iadului să-l duci vîrtej.

THERIDAMAS:

Stăpîne, dă-le lor zăbale-acum
Ca-n frîu să ții spurcatele lor limbi,
Că-s gloabe ce-mblînzite nu se lasă,
Așa că, gura lor cea rea astup-o
Și ține-i în căpăstru cît mai mult.

TECHELLES:

Din gură-am să le scot ultimii dinți,
Să nu mai clămpăne și să mănînce.

---

[1] Fiica zeiței Ceres și soția lui Hades.
[2] Mama Proserpinei, zeița recoltei.

USUMCASANE :

Stăpîne, mai de mult ai născocit
Un mijloc care-i poate-mpiedica
Blesteme să împroaşte-n limba lor.

CELEBINUS :

Ce spune regişorul ? De ce tace ?

REGELE IERUSALIMULUI :

Plod rău ce eşti, sămînţă de tiran,
Începi ca tatăl tău cel blestemat
Cu cazne-amarnice şi dojeneli ?

TAMERLAN :

Ei, turcule, să ştii că el
Odată-ajuns în culme, va prăda
Regatele nebiruite, cînd,
Gîndind că-s mult prea bun pentru-ăst pămînt,
Spre-Aldebaran [1] o să mă-nalţe Zeus,
Deasupra celor trei roiuri de stele
Şi lumea întreită s-o învingă.
Aduceţi pe cadînele turcoaice,
Se cade să le răsplătesc, căci ele
L-au îngropat pe fiul meu bicisnic.

(Sînt aduse cadînele)

Pe unde sînt oştenii-acei de rînd,
Cari la Asphaltis au luptat ca leii ?

SOLDAŢII :

Aici, stăpîne.

TAMERLAN :

Hai, luaţi reginele, bravi luptători —
Le zic aşa căci lîngă regi au stat —,
Vi le-mpărţiţi, le luaţi din giuvaeruri,
În toate pe deplin să vă slujească.

SOLDAŢII :

Îţi mulţumim, Măria Ta.

TAMERLAN :

Vedeţi să nu vă bateţi pentru ele !
Oricine-mi calcă vorba va pieri.

ORCAN :

Tiranule ! cobori atît de jos
Norocul ce ţi-a-ncununat izbînda ?

---

[1] Stea din constelaţia Taurului.

Cutezi să dai femei nevinovate
În seama unor nenfrînați osteni ?

TAMERLAN :

Voi, cîinilor, de ce-ați venit aici,
Întîmpinîndu-mă cu-un stol de tîrfe ?

DOAMNELE :

Vai, doamne, vai, salvează-ne onoarea !

TAMERLAN :

Nemernicilor, n-ați plecat cu prada ?

(Soldații fug, luînd cu ei doamnele.)

REGELE IERUSALIMULUI :

Cruzime crîncenă, diavolească !

TAMERLAN :

„Onoarea" ? Au pierdut-o cam de mult,
Și nici nu știu ce-nseamnă-acest cuvînt.

THERIDAMAS :

Socoata turcilor a fost, cred eu,
Că după ce ne bat, noi o să fim
Comedianți la haitoșele lor.

TAMERLAN :

Dar vezi că nu le-a mers. Soldații noștri
Cu tîrfele se joacă-acum în corturi.
Îi las să se mai bucure de pradă,
Cît timp ne pregătim pentru atac.
Urmează marșul către Babilon.

TECHELLES :

Atunci, stăpîne, să nu zăbovim
Și să pornim la cucerirea lui.

TAMERLAN :

Așa-i, Techelles ; gloabelor, 'nainte,
Voi, regii marei Asii, tremurați
Aflînd că Biciul a pornit și vine
Să sfarăme cetăți, să ia coroane,
Să strîngă noi comori și bogății !
Marea-Euxină, care-i înspre nord,
Mediterana-n vest, Caspica-n nord-est
Și-n miază-zi Sinus Arabicus [1],
Vor geme de corăbii încărcate
Cu pradă de război ce va ajunge

[1] Marea Roșie.

În falnica împărăție persă.
Atuncea, Samarkand, orașul meu,
Și apa de cleștar a lui Jaertis,
Mîndria-mpărătești capitale,
Vor fi vestite în întreaga lume,
Căci voi zidi acolo un palat
Cu turnuri înălțate pîn-la cer
Care-au să-ntunece și faima Troiei.
Pe străzi, înconjurat de regi învinși,
Voi călări în za strălucitoare
Ca soarele ; pe coiful meu vor fi
Trei pene, cu cîte-un olmaz, drept semn
Că-s împărat al întreitei lumi ;
Precum migdalul falnic ce se-nalță
Pe muntele Selinus, veșnic verde,
Și-mpodobit nespus cu flori mai albe
Ca fruntea Erycinei [1] cînd în cer
Se iscă-o adiere cît de mică,
Petalele lor gingașe tresar...
Apoi în car ca fiul lui Saturn,
Ce stă-n caleașca lui, strălucitoare
Cînd vulturii împărătești o poartă
Pe drumuri de cleștar bătut în stele
Și-alaiul îi uimește și pe zei,
Așa voi trece eu prin Samarkand
Pînă cînd sufletul desprins de trup,
Se va-nălța spre Calea Laptelui
Și-l va-ntîlni pe-Atoatefăcătorul.
Spre Babilon, oșteni, spre Babilon !

(Ies.)

[1] Un alt nume al Afroditei.

Actul V

SCENA 1

Guvernatorul Babilonului se urcă deasupra zidurilor cu Maximus și alții.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Ce zice Maximus ?

MAXIMUS :

Spărtura ce-a făcut în zid dușmanul
Mărturisește că am fost înfrînți
Și n-avem sorți nici să scăpăm cu viață,
Și nici să apărăm cetatea, doamne.
Atîrnă steagul păcii și-mplinește
Ce te-a rugat întregul Babilon ;
Poate că astfel vom mai îmbuna
Cumplita ură a lui Tamerlan.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Mișelule, mai scumpă-ți este viața
Decît onoarea țării și a noastră ?
Și eu țin mult la viață și la rang,
Dar bunăstarea Babilonului
E mai presus de tot ce prețuiesc !
Oare-ndărătul zidului străpuns,
N-avem putere să mai rezistăm,
Cînd lacul nostru falnic, Limnasphaltis,
Ridică ziduri noi din tot ce-n sus
Aruncă volburile lui, mai tari
Ca poarta iadului și chiar a morții ?
De ce să ne slăbească vitejia

Fiind astfel feriți, cînd doar un chip
Stîrnește groaza, chipul lui cumplit ?

(Intră un cetățean, îngenunchind în fața Guvernatorului.)

CETĂȚEANUL :

Stăpîne, milă de-ai avut vreodată
Și-acum dorești să aperi viața noastră,
Ridică steag de pace și-nchinare
Ca să se-ndure Tamerlan de noi
Și să se poarte cu mărinimie.
Deși cînd a mai cucerit orașul
I-a omorît pe toți, copii sau vîrstnici,
Mai sînt aici creștini din Georgia,
Pe care-oricînd cu milă i-a-nțeles.
El le va da iertare dacă-l rogi.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Ah, sufletul mi-e încolțit
Și Babilonul, veșnica cetate,
E înțesat de lași și de fugari
Cari își cerșesc rușinea și robia !

(Intră un alt cetățean.)

AL DOILEA CETĂȚEAN :

De vrei, stăpîne să te-avem în suflet,
Predă cetatea, cruță prunci și mame,
Iar eu, decît să-ndur mînia cruntă
A monstrului, mă voi zvîrli din turn
Sau altă moarte grabnică-am să caut.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Vă azvîrliți cu toții de pe zid,
Mișeilor, și drept în iad s-ajungeți
Ca legiuni de duhuri necurate
Să vă muncească sufletul de robi !
Dar, ce-are-a face ? nu predau cetatea
Cît timp mai am suflare-n piept.

(Intră Theridamas și Techelles cu soldați.)

THERIDAMAS :

Guvernator smintit, ca să-ți scapi viața
Cetatea las-o iute-n mîna noastră

Altfel vei fi silit s-o faci, cu chinuri
Cum n-a mai suferit un trădător.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Înecă-te cu vorba asta, fiară !
Cît timp trăiesc, voi apăra cetatea.
Chemați pe-oșteni să lupte toți pe zid.

TECHELLES :

Predă-o, prostule, îți dăm mai mult
Ca unor robi semeți ce-au înfruntat
Pînă-ntr-a treia zi împresurarea.
Dacă ne-mpingi la ultimul asalt,
Nu vom mai încerca să facem pace.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Porniți, dar, nu cruțați. Nu ne predăm.

Alarmă, iar ei urcă zidurile. Intră Tamerlan tras în carul său de către regii Trapezuntului și Siriei ; Amyras, Celebinus, Usumcasane, Orcan, Regele Anatoliei și Regele Ierusalimului escortați de soldați ; apoi alții.

TAMERLAN :

Palatele din mîndrul Babilon,
Coloanele ce se-nălțau cît norii
Și le-arătau năierilor adîncul,
De-a tunului putere aruncate,
Astupă gura lacului Asphaltis
Și punte fac spre zidu-mpresurat.
Pe unde Belus [1], Ninus [2] și-Alexandru [3]
Au triumfat, triumfă Tamerlan,
Zdrobind oase de-asirieni sub carul
Tîrît de regi pe maldăre de leșuri,
Pe unde-falnica Semiramida
De regi și prinți ai Asiei curtată
Pășea în dans, oștenii mei aleargă
Și-n străzi în care doamne-asiriene
Erau purtate-n lectici ca Iunona,
Trec călăreții mei posaci, înjură,
Și lăncile își flutură în aer.

---

[1] Presupus a fi întemeiat Babilonul, fiul lui Poseidon.
[2] Fiul lui Belus.
[3] Alexandru cel Mare.

(Intră Theridamas și Techelles aducîndu-l pe Guvernatorul Babilonului.)

TAMERLAN :

Pe cine-ați prins ?

THERIDAMAS :

Guvernatorul Babilonului.
Ne-a dat de lucru cu cetatea, Doamne,
Iar ție nu ți-a arătat cinstire.

TAMERLAN :

Mergi, leagă-l pe mișel, s-atîrne-n lanțuri
Pe-un zid ca să privească la ruine.
Vederea corturilor stacojii
Nu te-a băgat în groază, ticăloase ?
Doar ele sînt mai înspăimîntătoare
Ca stelele ce ard și-a căror cozi
Ating pămîntul ! Nu te-au speriat
Nici ele, nu te-am speriat nici eu,
Trimisul crîncen al lui Iupiter
A cărui spadă a cosit monarhi —
Însă pe tine nu te-a doborît —
Ai zăvorît cetatea ca un laș !
Iar eu s-ating doar ușa ruginită
A iadului, că Cerber ar urla,
Și Iupiter, trezit, mi-ar sta-n genunchi !
Noi v-am trimis o ploaie de ghiulele
Dar fără breșă nu am fi pătruns.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Cu trupul meu dac-astupam spărtura,
N-ați fi pătruns, haine Tamerlan ;
Nici cortu-ți stacojiu nu m-a-nfricat
Nici însuți tu, Mînia Celui-nalt,
Cînd tunurile zguduiau orașul,
N-am tresărit o dată, am stat dîrz.

TAMERLAN :

O să tresari acum. Urcați-l sus,
S-atîrne-n lanțuri de-al cetății zid
Apoi cu pușlile să-l omorîți.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Tu, monstrule, demonică plămadă,
Din iad trimis să chinuiești o lume,
Fă rău cît poți — nici Tamerlan, nici moartea,
Nici chinul n-au să vîre-n mine spaima.

TAMERLAN :

Hai, sus cu el, și-i ciopîrțiți din trup.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

În Limnasphaltis aur e mai mult
Decît a strîns întregul Babilon,
Pe care l-am ascuns la-mpresurare,
Dacă mă cruți, sînt gata să ți-l dau.

TAMERLAN :

Cu tot curajul, vrei să mai trăiești ?
Pe unde e ?

GUVERNATORUL BABILONULUI :

În groapa dintr-un mal, chiar față-n față
Cu poarta de apus din Babilon.

TAMERLAN :

Cîțiva din voi să meargă după aur.

(Ies cîțiva oameni din suită.)

Ceilalți, să-l duceți de aici la cazne,
Nu vreau să-l mai aud pălăvrăgind.

(Cîțiva soldați îl duc afară pe guvernator.)

Cînd am sfîrșit, plecăm din Babilon
Și ne-ndreptăm spre Persia cu grabă.
Să-i deșeuați, vreau alți cai odihniți ;
Cum ei nu mă mai pot cinsti, luați-i
Și spînzurați-i fără-ntîrziere.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Tiranule ! Barbar setos de sînge !

TAMERLAN :

Du-i, Theridam. Să fie omorîți.

THERIDAMAS :

Am înțeles, stăpîne.

(Theridam iese cu regii Trapezuntului și Siriei.)

TAMERLAN :

Hai, viceregi ai Asiei, la treabă,
Să încercați norocul celorlalți.

ORCAN :

Mai bine-am fi zdrobiți de roibu-ți scit
Decît în ham să tragem carul tău,

Și ca **netrebnicii, uitînd de rang,**
Să îndurăm asemenea robie.

REGELE IERUSALIMULUI :

Dă-mi spada ta o clipă, Tamerlan,
Ca s-o înfig aici, în pieptul meu.
Căci moartea nu ne poate chinui
Ca gîndul la această umilire.

AMYRAS :

De nu-s în ham, au să vorbească-ntruna.

TAMERLAN :

Înhamă-i, eu mă urc acum în car.

(Li se pun căpestrele.)

Guvernatorul Babilonului apare în lanțuri, atîrnînd de zid.

AMYRAS :

Frumos atîrnă, zău, babiloneanul !

TAMERLAN :

Frumos, într-adevăr, — da, bună treabă.
Tu, Theridamas, trage primul glonț.

THERIDAMAS :

Deci, eu fac începutul.

(Theridamas trage în el.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Cruțare ! Rana mea o să îmbune
Mînia oarbă a lui Tamerlan.

TAMERLAN :

Nu, dac-ar curge aur în Asphaltis,
Și mi l-ai da ca să-ți răscumperi viața,
Tot vei muri. Acum să tragă toți.

(Trag în el.)

Precum Guvernatorul din Bagdad,
Înfipte are-n el atîtea gloanțe
Cît sînt spărturi în zidu-mpresurat.
Acum legați pe orășeni de brațe
Și-n apa lacului îi aruncați.
Pe loc rămîn tătarii și persanii.
Deoarece voi guverna orașul

Am să zidesc aici o fortăreață
Ca Africa întreagă
Ce-a fost supusă regelui persan,
Tributul să-mi plătească-n Babilon.

TECHELLES :

Ce facem cu nevestele și copiii lor, stăpîne ?

TAMERLAN :

Techelles, înecă-i pe toți, bărbați, femei ori copii.
Să nu rămînă viu babilonean.

TECHELLES :

Îndată și pornesc, haideți, oșteni.

(Iese cu soldații.)

TAMERLAN :

Acum, Casane, unde-o fi Coranul
Și toate-acele mistice volume
Aflate-n templele lui Mahomed
Pe care-l socoteam un Dumnezeu ?
În foc cu ele !

USUMCASANE :

Aicea sînt stăpîne.

TAMERLAN :

Prea bine, ardeți-le. *(Aprind un foc.)* În zadar
Lui Mahomed se roagă. Spada mea
A aruncat în iad, turci, milioane,
Prieteni, rude, preoți le-a ucis
Și nu-s măcar clintit de Mahomed ;
Se află-un Dumnezeu al răzbunării
Al cărui glas e-n tunet și în trăsnet
Și eu sînt Biciul său și-ascult de dînsul,
Așa că-n foc aruncă-le, Casane.

(Ard cărțile.)

Ei, Mahomed, putere dacă ai,
Coboară însuți tu și fă minuni,
Căci vrednic nu mai ești să fii slăvit,
De-ngădui focul cărțile să-ți ardă,
În care e cuprinsă legea ta.
De ce nu lași să vină-o vijelie,
Să zboare-n sus Coranul pîn-la tronul

Pe care-alături stai de Dumnezeu,
Sau răzbunări pe Tamerlan să cadă,
El care-ndreaptă spada înspre tine
Și-ți ia-n deșert necugetata lege.
Aflați, oșteni : în iad e Mahomed,
Nu-l poate auzi pe Tamerlan,
Alt Dumnezeu căutați ca să-l slăviți,
Pe cel ce șade-n cer — dacă-i acolo :
El este unul și nedespărțit.

(Intră Techelles din nou.)

TECHELLES :

Voia măriei tale-am împlinit-o,
Stau înecați cu miile-n Asphaltis
Încît revarsă apa peste maluri,
Iar peștii îndopați numai cu hoituri,
Buimaci înoată-n sus și-n jos pe valuri
De parcă-au înghițit asafetidă [1]
Și gurile-și deschid să soarbă aer.

TAMERLAN :

Ce mai rămîne-acum, prieteni nobili,
E să lăsăm aici o garnizoană,
Să mergem în Persida cu grăbire
Și-acolo să serbăm izbînda noastră.

THERIDAMAS :

Da, doamne, cît mai iute spre Persida !
Pe căpitanul de pe zid să-l punem
Lîngă cetate, sus, pe o movilă.

TAMERLAN :

Să fie precum zici. Soldați, la treabă !
Mai stați puțin. Mă simt cam tulburat.

TECHELLES :

Ce-l poate tulbura pe Tamerlan ?

TAMERLAN :

Ceva, Techelles, însă nu știu ce...
Regenți, pornim, orice s-ar întîmpla,
Boala sau moartea nu mă-nving niciciînd.

---

[1] Rășină cu miros fetid de usturoi, folosită ca medicament antispasmodic.

SCENA 2

Intră Callapin și regele Amasiei în sunete de tobe și goarne.

CALLAPIN:

Rege-al Amasiei, marea oștire
E în Mesopotamia acum,
Acolo unde curge Tigrul și Eufratul;
Curînd o să zărim și Babilonul
Înconjurat de lacul Limnasphaltis.
Cît Tamerlan nu a plecat cu oastea,
Sleită după-atîta luptă și asediu,
Să-l înfruntăm și, dacă ne ajută
Alah sau Mahomed, să răzbunăm
Înfrîngerea pe care-am suferit-o.

REGELE AMASIEI:

Nu te-ndoi, stăpîne, îl înfrîngem
Pe monstrul ce-a-nghițit, vai, mări de sînge
Și tot mai vrea să-și potolească setea!
În iad va fi zvîrlit de săbii turce
Iar trupul lui tîrît de regii noștri
Îl vom da corbilor; și-n veci de veci
Mormînt să n-aibă crudul Tamerlan!

CALLAPIN:

Cînd mi-amintesc de bieții mei părinți,
De moartea lor, de-ntemnițarea mea,
De viceregii robi lui Tamerlan,
Aș îndura o moarte însutită
Ca pe acest mișel să mă răzbun.
O, sfinte Mahomed care-ai văzut
Turci, milioane,-uciși de Tamerlan,
Prăpăd prin țări, cetăți prădate, arse,
Și-o oaste doar în care ești cinstit,
Ajută-l pe supusu-ți Callapin
Și după-aceste-nfrîngeri fă-l pe el
Să-nvingă-un blestemat ca Tamerlan.

REGELE AMASIEI:

N-ai teamă. Eu îl văd pe Mahomed
În nori de purpură; pe fruntea lui,
Coroană ca aceea a lui Phoebus;
El pe soldați îi duce prin văzduh

Ca împreună să zdrobim tilharul.
Vestite general, brav Callapin,
Chiar dacă-Alah și Mahomed cel sfînt
Ar coborî să ți se-mpotrivească,
Oștenii tăi și-atunci vor birui,
Iar Tamerlan îți va cerși-ndurare.

CALLAPIN :

E mare, căpitane, oastea lui,
Norocul și mai mare, iar izbînda
Ce l-a-nsoțit mereu și pretutindeni
Nu-i semn prielnic planurilor noastre.
Dar după ce e plină, luna scade ;
Așa și fala lui poate descrește.
Am adunat din douăzeci de țări
Soldații cei mai buni și-am înarmat
Pe toți, plugar sau negustor sau preot.
Întreaga Turcie-i cu Callapin
Și nu ne vom lăsa pîn-ce nu-nvingem
Pe Tamerlan și cei ce sînt cu el.
Vestit de-a pururi mă va face clipa
Cînd am să-l birui pe tiranul lumii !
Veniți, oșteni, să-l așteptăm ; dar dacă
Nu vine, sau în tabără nu este,
Sau oastea lui cumva se regrupează,
Porniți atacul ! Ura, înainte !

SCENA 3

Intră Theridamas, Techelles și Usumcasane.

THERIDAMAS :

Plîngi, Cerule, și mistuie-te-n lacrimi !
Cazi, Stea ce nașterea i-ai hotărît-o
Și cheamă toți luminătorii bolții
Pămîntul să nu-l mai însenineze
Și razele-n văzduh să le oprească.
Cerniți-le, nori veșnici, frumusețea,
Fiindcă, iată, beznele și iadul
Au pus o tabără de corturi negre

Iar Moartea cu oștiri cimeriene [1]
Înfruntă sufletul lui Tamerlan.
Fiindcă l-ai iubit, stea luminoasă,
Și-ai revărsat sfinte virtuți pe tronu-i
Și dînsul e o fală pentru Cer,
Acești mișelnici îi frămîntă duhul
Căci au jurat că se vor răzbuna
Căzînd asupra lui fulgerător.
Dar dacă moare, tu ai să te-ntuneci
Și, încruntat, pămîntul va vesti
Că iadul s-a înstăpînit pe cer.

TECHELLES :

Puteri care-ndrumați tot ce e veșnic
Și-i arătați pămîntului cărarea,
De nu vă dezmințiți înțelepciunea
Descoperită-n voi de omenire,
Nu-ngăduiți stirbirea slavei voastre !
Goniți dușmanii azi triumfători
Asupra celui înălțat de voi !
Iar Cerul, care l-a blagoslovit
La naștere și-n tot cuprinsul vieții,
Să-l facă sănătos ca pîn-acum !

USUMCASANE :

Roșește, Cerule, fiindcă-ngădui
Netrebniciei să se proslăvească
Și-n pieptul tău n-ai zămislit mînia
În fața unei astfel de ocări :
Să-i vezi pe diavoli stînd pe tron de îngeri,
Pe îngeri, afundîndu-se în iad.
Mișeii cred că soarta le-a surîs
Și-s tari ca Iupiter — tu fă-i să simtă
Cît de puternic este Tamerlan,
Trimisul tău, izvor de măreție,
Mult mai presus decît îl socotesc,
Căci dacă moare, slava-ți se va stinge,
Și, încruntat, pămîntul va vesti
Că iadul s-a înstăpînit pe Cer.

---

[1] Adjectiv de la „cimeri", populație despre care se spunea că locuiește în lumea întunericului veșnic.

(Intră Tamerlan purtat de către regii prizonieri; Amyras, Celebinus, doctori.)

TAMERLAN:

Ce zeu semeț îmi chinuiește trupul
Și vrea pe bravul Tamerlan să-l frîngă ?
Cum, poate oare boala dovedi
Că-s doar un muritor, eu, Spaima lumii ?
Techelles și ceilalți, luați iute spada
Și dați în cel care-mi muncește duhul !
Să înfruntăm Puterile cerești
Și s-așezăm pe boltă steaguri negre,
Ca semn că-i vom măcelări pe zei.
Ce fac, prieteni ? Nu mai am putere...
Duceți-mă să lupt cu zeii
Ce-atît îl pizmuiesc pe Tamerlan.

THERIDAMAS:

Stăpîne, nu rosti asemeni vorbe
Căci pot să-ți înrăutățească boala.

TAMERLAN:

Cum, vrei să stau, să lîncezesc în chinuri ?
Nu, răzbunare ! tobele să bată,
Sus lancea, să-i străpungem pieptu-acelui
Care pe umeri ține axul lumii.
Dacă pier eu, pier Cerul și Pămîntul.
Fugi, Theridam, la Iupiter și cere-i
Să mi-l trimită-ndată pe Apolo
Cu leacuri ; dacă nu, le-aduc eu însumi.

TECHELLES:

Stai liniștit — durerea o să treacă ;
Fiind prea crîncenă, nu poate ține.

TAMERLAN:

N-o să mai țină căci eu mor, Techelles.
Privește colo, unde s-a ascuns
Hidoasa Moarte. Clănțănind de frică,
Săgeți țintește-n mine,-ucigătoare ;
Cum o privesc, dispare ca prin farmec,
Cum nu mă uit, se-ntoarce pe furiș.
Mergi, pocitanie, pe cîmpul luptei
Ca să te ghiftuim cu mii de leșuri !
Vezi, a plecat — ba nu, se-ntoarce iar

Fiindcă stau pe loc. Techelles, haide
Să ne uităm cum se spetește Moartea
Cărînd atîtea suflete în iad.

DOCTORUL :

Mărite doamne, bea acest pahar ;
O să te lase toana și-ai să simți,
Din nou, prielnice înrîuriri.

TAMERLAN :

Cum ți se pare boala mea acum ?

DOCTORUL :

Urina am văzut-o ; hipostaza [1]
E groasă și-nchisă — nu e bine ;
Arsura vinele ți le-a umflat
Și ți-a uscat a sîngelui tău vlagă,
Iar Humidum și Calor, care, spun unii,
Din Elemente nu alcătuiesc o parte,
Și sînt substanța pură, mai divină
Ce-aduce viața, mai că nu se simt,
Și astfel ești amenințat de moarte.
Nici ziua nu-i prielnică, stăpîne,
Acelor ce au toane cum a ta.
Arterele și vinele ce poartă
Fluidul viu al inimii în trup
Sînt supte și uscate, încît viața,
Fără organele trebuincioase,
Nu poate dăinui — spune știința.
Dac-ai să treci de-această zi, slăvite,
Nu te-ndoi, curînd te-nzdrăvenești.

TAMERLAN :

Să-mi strîng toate puterile, atunci,
Și-n ciuda morții să trăiesc și astăzi.

Alarmă în spatele scenei. Intră un sol.

SOLUL :

Stăpîne, tînărul Callapin, care de curînd a fugit de la Măria Ta, a adunat o nouă oaste acum și, auzind că nu ești pe cîmpul de luptă, pornește la atac împotriva noastră...

---

[1] Termen folosit în metafizică și însemnînd „ceva care susține", partea esențială, principiu esențial, esență.

TAMERLAN :

Ei, doctorilor, Zeus mi-a trimis
Un leac mai nou ca să mă-nzdrăvenesc !
Privirea mea pe fugă o să-i pună
Iar dacă mă pornesc asupra lor
Nici unul dintr-o mie n-o să scape.

USUMCASANE :

Mă bucur că ți-a revenit puterea
Și-arăți voinic ; înfățișarea ta
O să-i înfricoșeze pe vrăjmași.

TAMERLAN :

E drept. Cu toată-amenințarea morții
Apar în fața lor. Dii, gloabe, dii !

(Zgomot de luptă. Toți ies dar se întorc curînd.)

Nemernicii mișei s-au risipit
Ca pîcla-n fața soarelui de vară
De mai stăteam puțin pe cîmpul luptei
Pe Callapin l-aș fi-nrobit din nou.
Dar, simt, avîntul ostășesc mă lasă,
Mă zbat și lupt zadarnic cu Puterea
Ce vrea să mă așeze pe un tron
Prea-nalt pentru acest Pămînt trufaș.
Aduceți-mi o hartă, fiii mei,
Am să v-arăt anume ce-a rămas
Să cuceriți voi după moartea mea.

(I se aduce o hartă.)

Aici pornit-am marșul spre Persida,
Trecînd de-Armenia și Caspica
Pînă-n Bithynia unde i-am prins
Pe Împăratul turc și soața lui.
La rînd au fost Arabia, Egiptul —
Lîng-Alexandria, aicea, unde
O sută leghe doar despart Terrene
De Marea Roșie, mă pregăteam
Să construisc un larg canal pe care
Puteau spre India pluti corăbii.
De-aici spre Nubia la lacul Borno
De-a lungul Mării Etiopiei
Și dincolo de tropic, și-am ajuns
La Zanzibar. De-acolo am pornit

Spre Nordul Africei și Grecia,
Apoi spre Asia, unde-am rămas
Fără să fi dorit. Din Scitia,
Adicăte de unde am pornit,
Și unde m-am întors, cinci mii de leghe.
Priviți, feciori, pămîntul ce se-ntinde
Către apus pe-al Cancerului tropic,
Către curbura globului terestru,
Cînd soarele, ascuns vederii noastre
Începe ziua drept la antipozi ;
Iar eu să mor, necucerind acestea ?
Vedeți, acolo-s mine-adînci de aur,
Odoare, nestemate, leacuri scumpe
Ce-ntrec în preț și Asia și restul,
Aici, la răsărit de Polul Sud,
Se-ntind pămînturi încă neștiute,
Cu munți întregi de perle strălucind
La fel ca lampadarele cerești,
Iar eu să mor, necucerind acestea ?
Feciorii mei viteji, luați voi ce Moartea
Nu m-a lăsat să cuceresc eu însumi.

AMYRAS :

Cum pot, stăpîne, inimile noastre,
Zdrobite cînd te văd în suferință,
Să simtă oarecare bucurie ?
Doar duhul tău le întărește firea
Acelor ce sînt trup din trupul tău.

CELEBINUS :

Ne sfîșie grozava-ți suferință,
Căci viața noastră este într-a ta.

TAMERLAN :

Cum trupul meu putere nu mai are
Să țină-ntr-însul sufletul aprins,
Strămută-acum întreaga lui simțire
În piepturile voastre, deopotrivă ;
În două-ntruchipări alese, el
O să-mi păstreze duhul, deși mor,
Și duhul va trăi-n urmașii voștri.
Și-acum să plec de-aici și lui Amyras

Să-i las și locul cuvenit și rangul.
Întîi ia biciul și coroana,— apoi
Te urcă-n carul meu împărătesc ;
Să fii încoronat cît încă-s viu.
Hai, ajutor, e-un ultim bun rămas.

THERIDAMAS :

Ce jalnic schimb, stăpîne-al nostru ! Gîndul
Mai răvășit ne este decît duhul.

TAMERLAN :

Șezi drept, băiatul meu — doresc să văd
Cum ți se potrivește slava mea.

(Amyras e încoronat.)

AMYRAS :

Ce piept de cremene mi-ar trebui
Să-mpac suflarea vieții cu durerea ?
Mi-e trupul zguduit și-ascultă numai
De glasul inimii, iar măreția
E pentru el povară mult prea grea.
O, tată, dacă nemiloasa moarte
Nu vrea s-audă rugăciunea mea
Iar Cerul nu-mi îngăduie, pizmaș,
Să-ncerc și gustul marii mulțumiri,
Ce pași mă-ndemni să fac, cum să înfrunt
Puterea inimii, cînd eu trăiesc
O viață ce tînjește după moarte
Și de mărire nu mă simt atras ?

TAMERLAN :

Nu pune dragostea deasupra cinstei,
Și n-o lăsa-ntr-atît să te orbească
Încît să nu mai vezi necesitatea.
Sus, și cu hățurile de mătase,
Strunește-a gloabelor dospită fală.

THERIDAMAS :

Supune-te, stăpîne, hotărăsc
Doar Soarta și Necesitatea.

AMYRAS :

Mi-e martor Cerul că mă urc pe tron
Cu sufletul zdrobit, și-atît cît tata
Mai este viu, trăiesc cu el odată
Durerile și chinurile lui.

TAMERLAN :

Aduceți racla mîndrei Zenocrate,
Și puneți-o lîngă cernitul tron.
Vreau s-o înmormîntați de mine-alături.

USUMCASANE :

Nu simți, slăvite, nici o ușurare,
Și inimile noastre-ndurerate
Nu pot nădăjdui să te îndrepți ?

TAMERLAN :

Casane, al pămîntului stăpîn,
Monarhul orb ce sufletul mi-l sfarmă
E crud și silnicia lui sporește
Atunci cînd vede lacrimile voastre.

TECHELLES :

Atunci să se răscoale-un zeu, să-nfrîngă
Urgia și neîndurarea Morții,
Ca multa-i ură lacomă de lacrimi
Nestinsă să se-ntoarcă-asupra ei.

(Este adus cosciugul cu trupul Zenocratei.)

TAMERLAN :

Vă bucurați ultima oară, ochi !
Tu, duh, cînd vei avea virtutea lor,
Străpunge racla și-auritul văl,
Dînd dorului un cer de încîntări.
Domnește,-Amyras. Biciuiește-ți robii,
Și mînă carul ca și tatăl tău.
E-un car de mare preț, precum acela
Condus de fiul capiu al Clymenei [1]
Cînd arse chipul ivoriu al Phebei [2]
Și foc vărsă pe-acest pămînt ca Etna.
Da, nu uita de Phaeton : cu grijă
Să-ndrumi un car primejdios ca-al său ;
Căci dacă gîndul nu-ți va fi curat
Și arzător ca raza lui Phyteus [3],

---

[1] Lui Phaeton, fiul lui Helios (Soarele) și al Clymenei, tatăl său i-a încredințat pentru o zi carul său de foc, dar cum tînărul era prea slab ca să țină caii în frîu, aceștia s-au abătut de la drumul lor obișnuit și au trecut atît de aproape de pămînt că a lipsit puțin ca să-l aprindă. Zeus l-a omorît cu fulgerul și l-a azvîrlit în rîul Eridanus.

[2] Phoebe, aici Luna.

[3] Helios, Soarele.

Aceste gloabe mîndre, răzvrătite,
La cel mai mic prilej vor căuta
Să te sfărîme, ca pe Hipolit [1],
De stînci cum sînt acelea din Caucaz.
Iar carul tău să nu-l conducă nimeni
Din cei ce nu-s ca mine plămădiți,
Căci va păți ca mîndrul Phaeton.
Rămas bun, fiii mei, prieteni dragi,
Mă lasă trupul, sufletul mi-e-n lacrimi.
E clipa despărțirii. Tamerlan,
Biciul lui Dumnezeu, își dă sfîrșitul,

(Moare.)

AMYRAS:

Cer și Pămînt acum să fie una!
Pămîntul pierde rodul cel mai scump
Iar Cerul focul cel mai viu își stinge.
Plîngă-i Pămînt și Cer eterna moarte —
De-un Tamerlan n-o să mai aibă parte.

(Ies.)

[1] Fiul regelui atenian Theseus. Pe cînd se plimba pe țărm în carul său, un monstru marin (trimis de Poseidon) sperie caii, carul se răstoarnă și Hipolit moare zdrobit de stînci.